

SJÁLFBÆRNI VERKEFNABANKI

1.	MENNINGARLEG FJÖLBREYTNÍ	3
2.	JAFNRÉTTI KYNJA	36
3.	HVAÐ ERU MANNRÉTTINDI	69
4.	FRÍÐUR	100
5.	LOFTSLAGSBREYTINGAR	124
6.	SJÁLFBÆRNI Í NÁTTÚRUNNI	150
7.	SJÁLFBÆR NEYSLA OG FRAMLEIÐSLA	181

1

MENNINGARLEG FJÖLBREYTN

HRAÐFUNDUR

Markmið

- + Að nemendur kynnist bekkjarfélögum og öðlist skilning á því að við eigum öll margt sameiginlegt en erum líka ólík.
- + Að tengjast heiminum og uppgötva leiðir til að gera hann að betri stað.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni fáið þið eina mínútu til að spyrja bekkjarfélaga ykkar spjörunum úr.

Þið byrjið á því að skrifa niður 6-8 spurningar sem þið ætlið að spyrja. Spurningarnar gætu t.d. verið:

+ Af hverju heitirðu nafninu þínu?	+ Hvað gerir þú þegar þú kemur heim úr skólanum?
+ Hvað gerir þig glaða/n?	+ Hvað finnst þér best að borða?
+ Hvenær varstu síðast leið/ur?	+ Hverju myndir þú aldrei segja mér frá?
+ Hverja þykir þér vænt um?	+ Í hvaða aðstæðum nýtur þú þín best?
+ Hver eru áhugamál þín?	+ Í hverju ertu góð/ur?
+ Hvað dreymir þig um?	+ Við hvað ertu hrædd/ur?

Hraðfundurinn hefst og í eina mínútu spyr einn á meðan hinn svarar. Eftir mínútuna er skipt og bekkjarfélagi ykkar fær að spyrja ykkur. Þegar bæði hafa spurt er skipt um viðmælanda og nýr fundur hefst. Kennarinn stýrir því hversu margar umferðir er farið.

Hafðu í huga

- + Reyndu að hafa spurningarnar þínar þannig að þær geti átt við alla í bekknum.
- + Leggðu þig fram um að sýna bekkjarfélögum þínum áhuga og virðingu bæði þegar þú semur spurningarnar þínar og þegar þú spyrð og spjallar á hraðfundinum.

Hraðfundurinn hefst og í eina mínútu spyr einn á meðan hinn svarar. Eftir mínútuna er skipt og bekkjarfélagi ykkar fær að spyrja ykkur. Þegar bæði hafa spurt er skipt um viðmælanda og nýr fundur hefst. Kennarinn stýrir því hversu margar umferðir er farið.

Verkfæri

Blað og skriffæri.

Hópastærð

8-48

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

1-6 kennslustundir (fer eftir fjölda umferða og úrvinnslu).

Undirbúningur

Kennari raðar borðum og stólum þannig að nemendur geti setið gegnt hvor öðrum, tveir og tveir saman.

Tilbrigði

Í lok tímans eða verkefnisins geta nemendur skrifað stutta ígrundun um upplifun sína af fundunum, bæði hvernig þeim þótti að deila því sem þau voru spurð um og eins hvað þau lærðu og uppgötvuðu áhugavert við að spyrja aðra. Eins gæti kennari stýrt umræðum um sömu mál.

MÁ OPNA EFTIR 100 ÁR! MENNINGARTÍMAHYLKI

Markmið

- + Að nemendur glími við hugtakið menning.
- + Að nemendur geri sér grein fyrir að menning er margslungið hugtak sem birtist í flestum athöfnum mannsins.
- + Að nemendur búi til tímahylki með myndum og rafrænu efni.

Verkefnalýsing

Þú hefur fengið það verkefni að búa til tímahylki sem verður ekki opnað fyrr en eftir 100 ár. Í tímahylkinu geymir þú upplýsingar sem endurspeгла líf þitt og menningu, land þitt og þjóð, tungumálin, trúarbrögðin, matinn, tónlistina og allt það sem þér dettur í hug sem getur varpað ljósi á þig, landið þitt og þann menningarheim þar sem þú ert stödd/staddur í nútímanum.

Þar sem við munum ekki vita með vissu hver muni finna tímahylkið í framtíðinni þarft þú að lýsa nútímanum með fjölbreyttu efni. Til dæmis hlutum úr þínu umhverfi eða af netinu, s.s ljósmyndum, fréttaklippum, skjáskotum eða myndböndum með stuttri útskýringu.

Þú hefur frjálsar hendur hvernig þú kemur efninu þínu frá þér en tímahylkið þarf að innihalda upplýsingar um eftirfarandi:

1. Landið þitt/löndin þín

2. Fólkið sem býr í landinu/löndunum.

3. Tungumálin sem eru töluð í landinu/löndunum.

4. Vinsælir þættir og kvikmyndir.

5. Vinsæl tónlist.

6. Algengur eða dæmigerður matur og drykkur í þínu landi/löndum.

7. Algeng áhugamál.

8. Mikilvægir hlutir sem fólk notast við dagsdaglega.

9. Tíska og klæðnaður fólks.

10. Húmor eða algengt grín.

11. Helstu áskoranir samfélagsins.

12. Dæmigerð fréttamál.

13. Mikilvægar hefðir, venjur og siðir.

14. Eitthvað sem allir muna eftir.

15. Það sem skiptir okkur mestu máli.

16. Hlutir sem ungt fólk gerir í dag.

17. Merkir atburðir á árinu eða síðustu árum.

18. Annað sem þér dettur í hug?

Hafðu í huga

-
- + Það getur verið flókið að skilja sjálfan sig sem einstakling og menningu sína en það er mikilvægt að æfa sig í að skoða og greina sinn veruleika utan frá. Reyndu þess vegna að velja og finna efni sem er einkennandi fyrir þinn nútíma án þess þó að láta verkefnið fjalla um þig sem einstakling.
 - + Tímahylki eru einskonar sögukistur sem geyma upplýsingar um samfélög, líf og lifnaðarhætti fólks á ákveðnum tíma. Það má segja að tilgangurinn með tímahylkjum sé að tala við fornleifafræðinga, sagnfræðinga og mannfræðinga framtíðarinnar og segja þeim frá fortíðinni. Prófaðu að slá upp orðinu tímahylki eða „tima capsule“ í leitarvél og sjáðu hvað kemur í ljós.
-

Moli

Í Voyager II geimfarinu er gullplata sem ætlað er að miðla upplýsingum um mannkynið og menningu okkar jarðarbúa til ókunns vitsmunalífs einhvers staðar í alheiminum. Geimfarið komst loks út úr sólkerfi okkar árið 2018 eftir 41 ár á ferð um geiminn. Hvort og hvenær geimfarið og gullplatan mun enda í fórum vitsmunavera er alls óvíst en nokkuð ljóst að ef það gerist verður það ekki fyrr en eftir tugi eða hundruð ára.

Verkfæri

- + Tölva eða snjalltæki með aðgangi að interneti.
- + Ýmis verkfæri, tæki og tól.

Afurð

Nemendur hafa val um leið til að útbúa tímahylki sitt. Eina skilyrðið er að miðillinn bjóði upp á myndræna framsetningu. Einfalt væri að útbúa glærukynningu eða veggspjald en aðrir gætu viljað gera myndband, bók, ljósmyndasýningu, myndasögu eða eitthvað allt annað.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu koma fram að minnsta kosti 15 atriði sem lýsa lífi og menningu samfélagsins sem þú tilheyrir.
- + Ég get með myndum og orðum gert grein fyrir hvernig menning endurspeglast í flestu sem er í kringum okkur (t.d. orðum, athöfnum, samskiptum, venjum, trú, mat, hugsun og hugmyndum, tjáningu og klæðaburði).
- + Ég skil að ég sem einstaklingur er hluti af menningu sem birtist í því sem við sjáum (t.d. í mat, klæðaburði, útliti, tungumáli og trú) og því sem við sjáum ekki (t.d. í viðhorfum, gildismati, hefðum, innri eiginleikum).

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Tímarammi

4-6 kennslustundir

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

ÓLÍK MEÐ MARGT SAMEIGINLEGT!

Markmið

- + Að nemendur beri saman það sem einkennir þau sjálf og aðra með Venn mynd.
- + Að nemendur velti fyrir sér fjölbreytileikanum og tjái skoðun sína á margbreytileika.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni vinnið þið tvö saman og búið til Venn mynd eins og á myndinni til hægri. Skrifðu lista með a.m.k. 20 atriðum sem gera ykkur að ykkur. Berið svo saman listana með félögum ykkar.

Teiknið tvo hringi á blað eins og þið sjáið á myndinni. Í miðjuna, þar sem hringirnir skarast, skrifið þið eins mörg atriði og þið getið sem þið eigið sameiginleg. Þar sem hringirnir skarast **ekki** skrifið þið þau atriði sem þið eigið ekki sameiginleg og gera ykkur ólík.

Þegar þið hafið lokið við að búa til Venn mynd og fylla inn í það skrifið þið stutta hugleiðingu út frá þessum spurningum:

1. Hvað lærðir þú nýtt um þann sem þú vannst verkefnið með?
2. Hvað einkennir það sem þið eigið sameiginlegt? Voru það svipuð áhugamál? Hafið þið gaman af sömu sjónvarpsþáttunum, með svipaðan matarsmekk eða hlustið þið á sömu tónlist?
3. Hvaða atriði finnst þér hafa mótað þig mest?
4. Var auðvelt eða erfitt að finna atriði sem gera ykkur ólík? En lík?
5. Nefnduð þið trúarbrögð, uppruna, móðurmál, húðlit, kyn eða kynhneigð? Er það eitthvað sem skiptir máli í fari annarra?
6. Getur þú nefnt dæmi (til dæmis úr eigin lífi) um að það sé jákvætt að manneskur séu ólíkar?

Hafðu í huga

Öll eigum við eitthvað sameiginlegt. Ef þú lítur í kringum þig sérðu í fljótu bragði að þú átt heilmikið sameiginlegt með öðrum (þið gangið í sama skóla, þið búið í sama landi, kannski eruð þið líka saman á æfingum eða búið í sama hverfi?). Oft eigum við líka meira sameiginlegt með öðrum en við höldum í fyrstu. Að vera ólík þarf ekki að vera ókostur heldur getur það þvert á móti gert líf okkar fjölbreytt og innihaldsríkt.

Verkfæri

- + A4/A3 arkir
- + Skrifffæri

Afurð

1. Nemendur skila saman einni Venn mynd sem þau hafa fyllt út saman.
2. Nemendur skila stuttri ritunarhugleiðingu út frá spurningum í verkefnalýsingu.

Viðmið um árangur

- + Ég get notað Venn mynd til þess að bera saman það sem einkennir mig og það sem einkennir annan.
- + Ég sýni fram á að ég skilji að öll erum við ólík en eigum líka eitthvað sameiginlegt.
- + Ég get tjáð skoðun mína á fjölbreytileika í samfélaginu nær og fjær.

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

Ein kennslustund

Tilbrigði

Í stað þess að skrifa hugleiðingu gætu nemendur gert grein fyrir niðurstöðum sínum. Annaðhvort í 4-6 nemenda hópum eða með því að kennari stýri umræðu fyrir allan bekkinn. Spurningarnar í hugleiðingunni gætu vel nýst þar líka.

TAKTU AFSTÖÐU

Álitamál eru málefni sem fólk getur haft ólíkar skoðanir á og mismunandi viðhorf til. Álitamál geta verið allt frá fullyrðingum eins og *íþróttalið A er betra en B* eða *ostur er vondur yfir í flóknari umræður* eins og „fátækt fólk er fátækt af því það er ekki nógu duglegt að vinna“ eða „ríkt fólk ætti að borga meira til samfélagsins“.

Markmið

- + Að nemandi velti fyrir sér eigin sjónarhorni, afstöðu og viðhorfum til álitamála.
 - + Að nemandi hlusti á sjónarhorn, afstöðu og viðhorf annarra til álitamála.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni taka nemendur afstöðu til álitamála sem kennarinn les upphátt fyrir bekkinn. Í kennslurýminu eru fjórir staðir merktir „mjög sammála“, „sammála“, „ósammála“ og „mjög ósammála“. Við hverja fullyrðingu sem kennarinn les upphátt færa nemendur sig á þann stað sem samsvarar þeirra afstöðu. Þegar allir hafa raðað sér á sinn stað biður kennari nemendur um að færa rök fyrir sinni afstöðu. Nemendur mega skipta um stað hvenær sem er í umræðunum. Eftir smástund les kennarinn upphátt næstu fullyrðingu og ferlið endurtekur sig.

Hafðu í huga

- + Þegar álitamál eru til umræðu er mikilvægt að ræða með nemendum hvernig skoðanir og viðhorf mótask af gildum okkar. Fyrir hvað viljum við standa og hvernig stýra gildi skoðunum okkar og ákvörðunum?
- + Ekki er minna mikilvægt að brýna fyrir nemendum að hlusta á sjónarhorn annarra án þess að fella dóma. Þannig er mjög mikilvægt að sýna skoðunum og sjónarhornum annarra virðingu með því að hlusta, grípa ekki fram í og vanda sig í svörum.

Verkfæri

- + Fjögur blöð sem á stendur „mjög sammála“, „sammála“, „ósammála“ og „mjög ósammála“.

Afurð

Verkefnið grundvallast á því að nemendur taki þátt og færi rök fyrir sinni skoðun.

Hópastærð

3-300

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

1-2 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari þarf að útbúa og/eða prenta út og hengja upp fjögur fyrrnefnd blöð.

Tilbrigði

Þegar nemendur hafa tekist á við fullyrðingarnar gætu ígrundað umræðurnar og verk til dæmis með eftirfarandi spurningum:

1. Hvaða álitamálum fannst mér erfitt að svara? Af hverju fannst mér það?
2. Var eitthvað sem þú lærðir eða kom þér á óvart?
3. Breyttist afstaða þín til einhverra álitamála í gegnum umræðurnar?

Afurð

1. Okkur ber skylda til þess að taka vel á móti flóttafólki.
2. Vegna þess að við búum í ríku landi ættum við að bjóða öllum þeim sem eru frá öðru landi að búa hér.
3. Þegar fólk flytur til nýs lands á því að vera skylt að læra tungumál þess lands.
4. Sum tungumál eru mikilvægari en önnur og eiga meiri rétt á sér.
5. Það er mikilvægt að allir í heiminum tali ensku, jafnvel þó það þýði að önnur tungumál deyi út.
6. Ef tungumál er lítið og fáir tala það skiptir litlu máli hvort það hverfi með tímanum.
7. Þegar fólk flytur til nýs lands á því að virða hefðir og lifnaðarhætti fólksins í landinu sem það býr í meira en sína eigin.
8. Það er í lagi að taka land af öðrum.
9. Þegar fólk flytur til nýs lands á það að tala, hugsa, hegða sér og lifa eins og hinir.
10. Ef fólk er trúað en fólkið í landinu sem það býr í er almennt ekki trúað, ætti það að fela trú sína.

HVER ER ÞÍN STAÐA?

Það eru margir þættir sem móta sjálfsmynd okkar (*sjálfsmyndin* er það hvernig við sjáum okkur sjálf) – meðal annars margvísleg staða okkar í samfélaginu, þeir samfélagshópar sem við tilheyrum. Mis- munandi staða fólks, sem mótast til dæmis af kyni, kynhneigð, uppruna og fötlun, getur nefnilega veitt sumum forskot í samfélaginu, völd og forréttindi. Fyrir aðra getur þeirra staða ýtt undir fordóma, gert þeim erfitt fyrir og skapað hindranir.

Markmið

- + Að nemendur velti fyrir sér hvernig ólíkir þættir móta sjálfsmynd þeirra og hafa áhrif á stöðu þeirra í samfélaginu.
- + Að auka meðvitund nemenda um forrættindi og hvernig einstaklingar hugsa sjaldan um eigin forrættindi eða ójafna stöðu annarra.
- + Að vekja nemendur til umhugsunar um hvernig við tilheyrum ákveðnum hópum, fordóma annarra og margbreytileika í samfélaginu.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni skalt þú velta fyrir þér stöðu þinni og sjálfsmynd og þeim mörgu þáttum sem móta hana. Skoðaðu vel fyrri hringinn (*mynd 1*) og reyndu að átta þig á hvar þú gætir staðsett þig og hvers vegna ákveðnir hópar eru forrættindahópar og aðrir jaðarsettir. Þú staðsetur þig svo í hverjum geira innan hringsins á seinni hringnum (*mynd 2*) með því að skrifa 1-2 orð sem lýsa þér og þinni stöðu innan þess geira. Þú þarft þannig bæði að átta þig á því hver staða þín sem einstaklings er á mörgum ólíkum sviðum en líka að velta því fyrir þér hvort stöðu þinni fylgi mögulega einhver samfélagsleg forrættindi eða jaðarsetning.

Samhliða því sem þú staðsetur þig innan hringsins skaltu velta fyrir þér punktunum í *Hafðu í huga* hluta verkefnisins hér fyrir neðan.

Þegar þú hefur lokið við að fylla út í hringinn skaltu vinna stutta ígrundun þar sem þú gerir grein fyrir því hverjar niðurstöður þínar voru, bæði hvað varðar stöðu þína og hvernig þú fylltir út í hringinn en líka með hugleiðingum um spurningarnar í *Hafðu í huga*. Ígrundunin getur hvort heldur sem er verið rituð eða munnleg (upptaka).

Hafðu í huga

- + Hvaða hlutar af þinni sjálfsmynd hafa mest áhrif á hvernig þú sérð þig sjálf/sjálfa/n?
- + Hvaða hlutar af þinni sjálfsmynd hafa mest áhrif á hvernig þú heldur að aðrir sjái þig eða hugsi um þig?

-
- + Hvaða hluta af þinni sjálfsmynd hugsar þú oftast um eða finnur oftast fyrir?
 - + Hvaða hluta af þinni sjálfsmynd hugsar þú sjaldnast um? Hvers vegna ætli þú hugsir sjaldan um þessa hluti?
-

Verkfæri

- + Skrifffæri.
- + Myndir 1 og 2 útprentaðar eða á stafrænu formi.
- + Blað fyrir nemendur að skrá niður hugleiðingar sínar.

Afurð

Útfylltur sjálfsmyndarhringur og ígrundun.

Verkefnið getur reynst sumum nemendum viðkvæmt og mjög persónulegt og gott að verkefnið sé unnið einstaklingslega. Nemendur geta skilað hugleiðingum sínum til kennara eða í litlum hóp, þar sem traust og gagnkvæm virðing ríkir.

Viðmið um árangur

-
- + Ég get gert mér grein fyrir hvernig ólíkir þættir móta mig, sjálfsmynd mína og stöðu.
 - + Ég get séð hvernig fólk upplifir ýmist fordóma eða forréttindi, eftir því hvaða samfélagshóp það tilheyrir.
 - + Ég get sett mig í spor annarra sem eru ekki í sömu stöðu og ég.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni með möguleika á umræðum í 5-8 manna hópum.

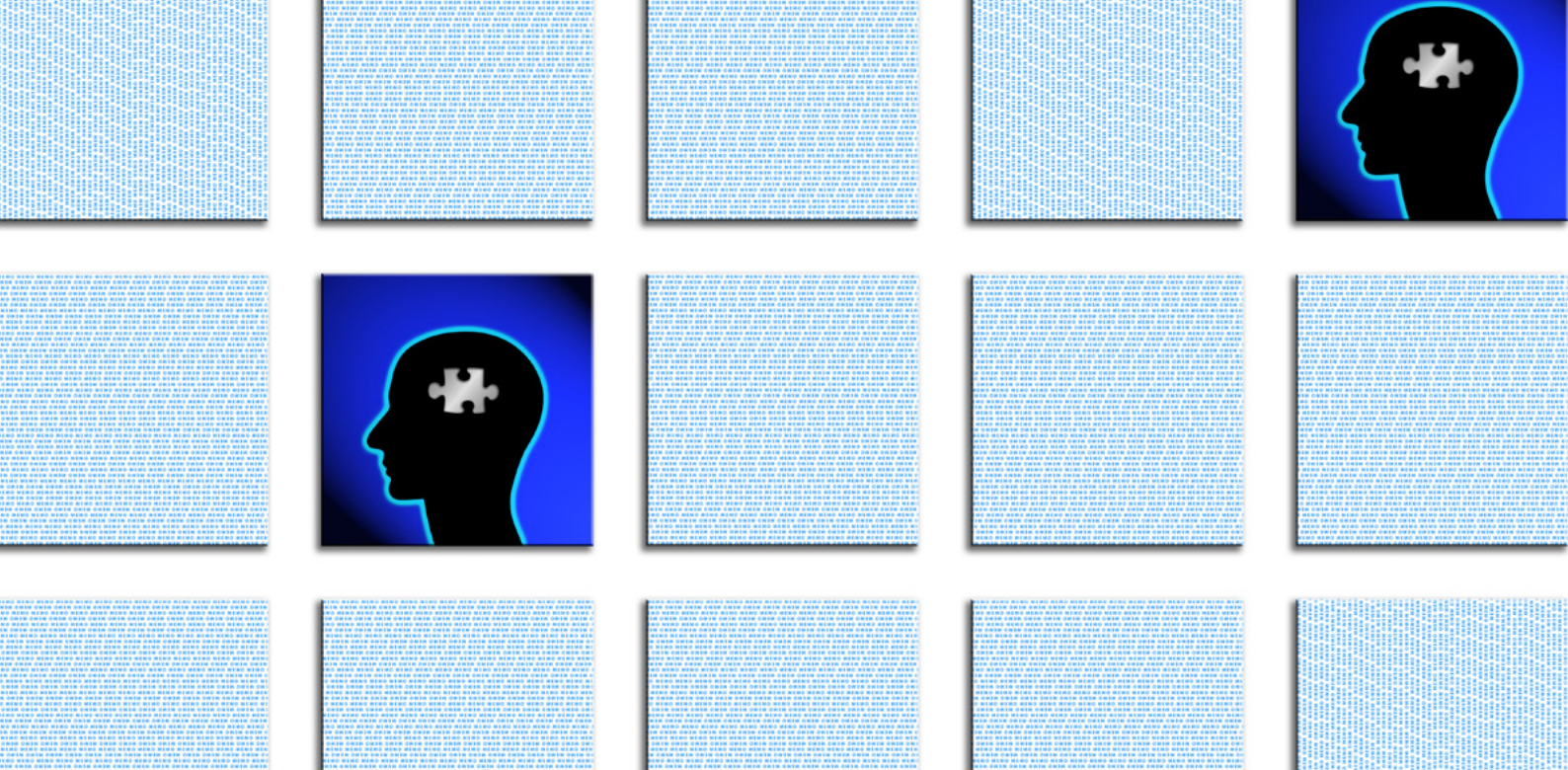
Námsgreinar

Samfélagsgreinar, lífsleikni, móðurmál.

Tímarammi

60-90 mínútur

HUGTAKAVERKEFNI

SAMSTÆÐUSPIL

Markmið

- + Að nemendur dýpki skilning sinn á hugtökum tengdum menningarlegum margbreytileika.
- + Að auka orðaforða og hugtakaskilning nemenda.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni búið þið til spil til að æfa skilning ykkar á hugtökum og orðaforða í umræðu um menningarlegan margbreytileika.

1. Klippið út orðin og orðskýringarnar sem þið fáið hjá kennaranum.
2. Klippið út karton af svipaðri stærð og límið orðin og skýringarnar á.
3. Spilið er klárt! Góða skemmtun!

Samstæðuspil (fyrir 2-4 spilara)

- Hugtökunum og skýringunum er snúið niður svo nemendur sjái hvorugt.
- Sá sem síðast fór til tannlæknis byrjar á að snúa tveimur spjöldum á borðinu. Ef spjöldin tvö sýna hugtak og útskýringu sem passa saman dregur sá til sín spilin og fær að gera aftur.
- Ef spjöldin tvö passa ekki saman á næsti leik og snýr upp tveimur spjöldum.
- Leikurinn er endurtekinn þar til öll spjöldin á borðinu klárast og vinnur sá sem er með flestar samstæður.

Orð af orði (fyrir 4 spilara)

- Skiptið stokknum í tvo bunka. Annan með orðunum og hinn með skýringunum. Setið orðskýringarnar til hliðar.
- Tveir og tveir eru saman í liði og ákveða hvor byrjar að a) útskýra og b) giska.
- Lið 1 hefur nú 30 sekúndur til að draga orð úr stokknum þar sem leikmaður a) útskýrir orðið fyrir leikmanni b) án þess að nota orðið sjálf. Ef leikmaður b) giskar á rétt orð fær liðið að halda spjaldinu eftir.
- Eftir 30 sekúndur er komið að liði 2 sem endurtekur leikinn. Þegar öll spjöldin úr stokknum eru búin eru stigin talin. Það lið sem safnaði fleiri spjöldum hefur sigrað.

Verkfæri

- + Útprentuð blöð, karton, skæri og lím.

Afurð

- + Stokkur með hugtakakortum.

Hópastærð

2-6 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

1-2 kennslustundir

Tilbrigði

- a. **Stækkið spilið.** Útbúið fleiri hugtakakort, t.d. með hugtökum úr hinum köflunum og stækkið þannig spilin ykkar.
- b. **Ykkar eigið spil.** Búið til ykkar eigin spil og spilareglur þar sem þið nýtið spjöldin ykkar sem efnivið.
- c. **Ritun.** Eftir samstæðuspilið geta nemendur skrifað setningar eða stutta efnisgrein þar sem eitt hugtak er sett í samhengi.
- d. **Skapandi tjáning.** Nemendur geta valið hugtök sem þau vilja sýna með mynd.
- e. **Frayer hugtakakort.** Skráið hugtökin í Frayer hugtakakort.
- f. **Teiknið hugtakið.** Nemendur teikna hugtakið og fá aðra til að giska á það, án þess að nota sjálft orðið.

Menning

Samsafn þeirra þátta sem samfélag eða hópur fólks deilir og hefur skapað, eins og tungumál, samskipti, hefðir, listir, matur, klæðnaður, hugmyndir og trú.

Margbreytileiki

Fjölbreytni fólks eins og kyn þess, kynhneigð, uppruni, tungumál, þjóðerni, trú, fötlun, skoðanir og viðhorf.

Þjóðhverfa

Að trúa því að menning í einu landi sé eðlilegri, á einhvern hátt betri og eigi meiri rétt á sér en önnur.

Þjóð

Stór hópur fólks sem oftast á sér sameiginlegt tungumál, sameiginlega sögu og menningararf (t.d. tónlist, byggingar, þjóðsögur o.fl.).

Gildi

Það sem einstaklingum eða hópum finnst mikilvægt og vilja standa fyrir. Til dæmis samkennd, umhyggja, náungakærleikur.

Hefðir	Athafnir sem hópar fólks endurtekur saman.
Fordómar	Það að hafa fyrir fram gefnar hugmyndir, viðhorf eða skoðanir án þess að hafa kynnt sér málið. Til dæmis að koma öðruvísi fram við, útiloka, líka illa við eða hata ákveðinn hóp.
Mismunun	Að gera upp á milli einhverra. Til dæmis að koma öðruvísi fram vegna útlits, kyns, kynhneigðar, trúar, fötlunar eða uppruna.
Öráreitni	Athugasemdir eða athafnir sem virka saklausar en geta verið niðrandi eða niðurlægjandi fyrir ákveðna hópa. Til dæmis þegar einstaklingur sem hefur annars konar yfirbragð, kannski dekkra hörund og hár, en meirihluti íbúa landsins er margsinnis spurður hvaðan hann eða hún sé eða hvort snerta megí hárið eða húðina.
Staðalmyndir	Fyrir fram hugmyndir, einkum um fólk, út frá útliti, kyni, kynhneigð, uppruna eða þeim hópi sem það tilheyrir sem standast ekki skoðun. Til dæmis að karlar hafi áhuga á íþróttum, þeldökkt fólk sé líklegra til að fremja glæpi eða að múslímar séu hryðjuverkamenn.

Samfélag

Hópur fólks sem býr, starfar eða sinnir
einhvers konar hversdagslegum athöfnum
á sameiginlegum forsendum og á sameigin-
legra hagsmuna að gæta.

Fjölmenning

Þegar fólk af ólíkum uppruna, þjóðerni,
menningar- og landsvæðum myndar
samfélag í sátt og samlyndi.

Þvingaðir fólksflutningar

Þegar fólk neyðist til að yfirgefa heimkynni
sín vegna stríðsátaka eða náttúruhamfara.

TAKTU EITT SKREF ÁFRAM

Markmið

- + Að nemendur geri sér grein fyrir margvíslegum hindrunum og fordómum sem fólk í ólíkum stöðum samfélagsins mætir.
- + Að nemendur setji sig í spor einstaklinga með ólíkan bakgrunn, aðstæður og félagslega stöðu og sjái samhengi þeirra við forréttindi, aðgengi í samfélaginu og áhrif.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni fara nemendur í hlutverkaleik þar sem þau lifa sig inn í reynsluheim ólíkra þjóðfélags hópa. Leikurinn felst í því að nemendur fá mismunandi hlutverk og raða sér upp, hlið við hlið, í beinni línu. Kennari les ýmis dæmi um aðstæður og eiga nemendur að taka eitt skref áfram ef fullyrðing á við þau en standa annars kyrr.

Þegar allar fullyrðingar hafa verið lesnar líta nemendur í kringum sig og virða fyrir sér hvar hinir standa. Kennari stýrir stuttum umræðum þar sem nemendur geta gert grein fyrir því hvers vegna þau stigu fram eða ekki í ákveðnum spurningum. Öllum er svo frjálst að deila með bekknum hlutverkinu sem þau fengu.

Verkfæri

- + Hlutverkablað, útprentað og klippt niður fyrir nemendur.
- + Blað og skriffæri eða aðgangur að tölvu fyrir nemendur að skrifa ígrundun.

Afurð

Nemendur skrifa eða taka upp stutta ígrundun út frá eftirfarandi spurningum:

1. Hvaða hlutverk varst þú?
2. Hvað komst þú langt áfram? Af hverju?
3. Var þessi æfing auðveld? Var hún erfið?
4. Hvað fannst þér áhrifaríkt við þessa æfingu? Hvað lærðir þú um forréttindi?

Markmið

- + Ég tók þátt í hlutverkaleiknum og tók skref áfram (eða ekki) eftir mínu hlutverki.
- + Ég get gert grein fyrir hvernig forréttindi hafa áhrif á tækifæri fólks.
- + Ég get tjáð mig um upplifun mína af hlutverkaleiknum.

Hópastærð

18 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

Ein kennslustund

Afurð

1. Þú hefur aldrei staðið frammi fyrir alvarlegum fjárhagserfiðleikum.
 2. Þú býrð í góðu húsnæði, með interneti, rafmagni, vatni og hita.
 3. Þér líður eins og borin sé virðing fyrir tungumáli þínu, trú þinni og menningu.
 4. Þér finnst hlustað á skoðanir þínar og viðhorf í stjórnmálum og samfélaginu.
 5. Aðrir leita til þín til að fá ráð varðandi ólík mál.
 6. Þú ert ekki hrædd/hræddur um að verða stöðvuð/stöðvaður af lögreglunni.
 7. Þú veist hvert þú átt að snúa þér til að fá aðstoð þegar þig vantar hana.
 8. Þú hefur aldrei fundið að þér sé mismunað út af uppruna þínum.
 9. Þú getur auðveldlega leitað á heilsugæslu eða spítala.
 10. Þú getur farið til útlanda í frí að minnsta kosti einu sinni á ári.
 11. Þú getur boðið vinum þínum í mat heima.
 12. Þér finnst líf þitt skemmtilegt og framtíðin björt.
 13. Þú getur valið hvað þú vilt læra og hvað þú vilt vinna við.
 14. Þú ert ekki hrædd/ur um að vera áreitt/ur eða verða fyrir árásum á götum úti.
 15. Þú hefur kosningarétt.
 16. Þú getur fagnað trúarhátíðum með vinum og fjölskyldu.
 17. Þú getur farið í bíó eða út að borða að minnsta kosti einu sinni í viku.
 18. Þú ert ekki hrædd/ur um framtíð barnanna þinna.
 19. Þú getur keypt ný fót þegar þig langar.
 20. Þér finnst þú mikilvæg/ur í þínu samfélagi og njótir virðingar fyrir hæfileika þína.
-

Hlutverk

Dú ert atvinnulaus, einstæð móðir.

Dú ert múslímsk stúlka og býrð hjá trúræknum foreldrum.

Dú ert barn bankastjóra sem stundar hagfræði í háskóla.

Dú ert hermaður sem sinnir herskyldu.

Dú ert líkamlega fötluð kona bundin við hjólastól.

Dú ert atvinnulaus háskólanemi.

Dú ert flóttamaður frá Afghanistan.

Dú ert stjórnmalamaður í valdamiklum stjórnmalaflokki.

Dú ert sonur innflytjenda frá Kína sem reka veitingastað sem nýtur velgengni.

Dú ert barn sendiherra Bandaríkjanna í þínu landi.

Dú ert eigandi farsæls inn- og útflutningsfyrirtækis.

Dú ert fyrrum starfsmaður skóverksmiðju, nú á eftirlaunum.

Dú ert 22 ára kynsegin háskólanemi.

Dú ert tvítug lesbía.

Dú ert fyrrsæta af afrískum uppruna.

Dú ert þrítugur heimilislaus maður.

Dú ert innflytjandi og talar ekki tungumálið í landinu sem þú býrð.

MEIRA EN BARA ÞJÓÐERNI

Markmið

- + Að nemendur velti fyrir sér hvernig þjóðerni er tilfinning og upplifun fremur en fastmótað einkenni einstaklings.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni les kennari fyrir nemendur stuttar dæmisögur sem fjalla um uppruna, þjóðerni og sjálfsmynd.

Kennari byrjar á því að biðja bekkinn um að sitja í hring og útskýrir að verkefni tímans sé að lesa fjórar dæmisögur sem fjalla um upplifun fólks af því að vera fætt og uppalið í einu landi eða eiga foreldra frá einu landi en eiga heima í öðru landi. Tilgangurinn sé að skilja hvernig fólk er gjarnan stimplað fyrir fram út frá uppruna sínum en að það sé bara einn hluti af mörgum í sjálfsmynd okkar. Næst les kennari fyrir allan bekkinn eina dæmisögu í einu og ræðir með hópnum spurningarnar sem fylgja hverri sögu.

Hafðu í huga

Dæmisaga 1

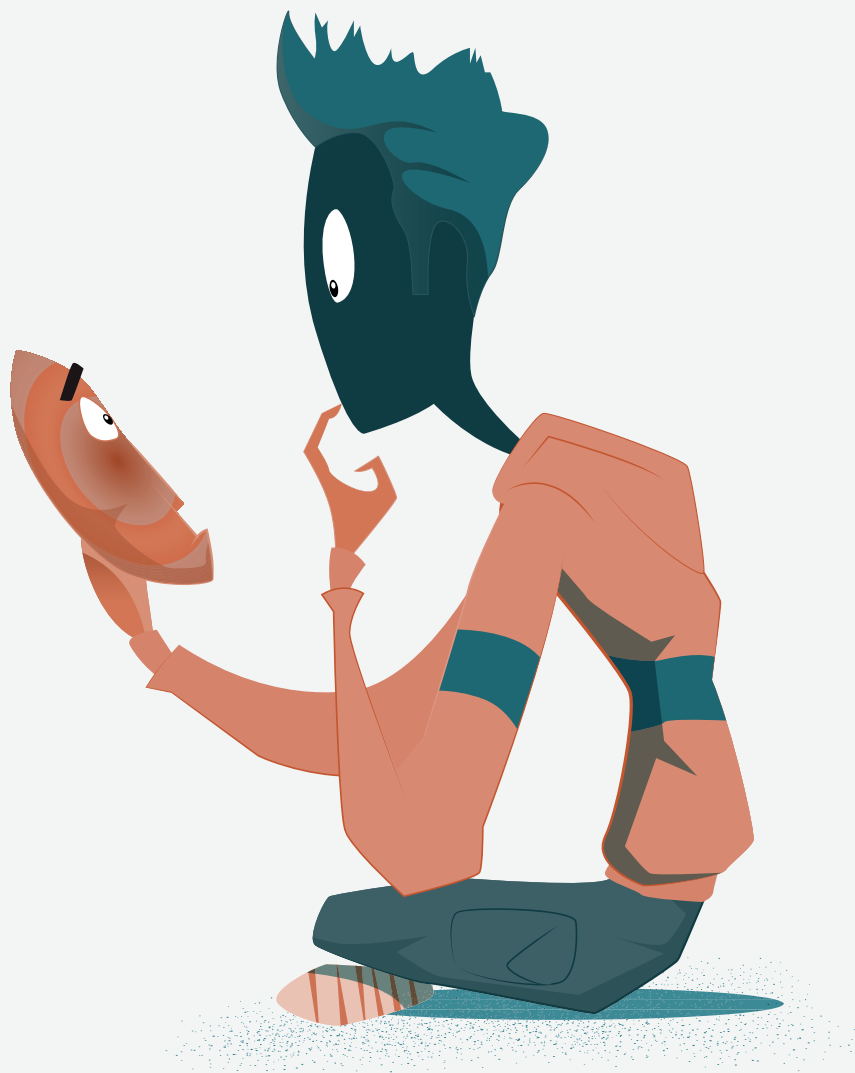
Afi minn var fæddur í Danmörku og ólst upp þar. Hann gekk í danskan grunnskóla og átti danska vini. Þegar hann var rúmlega tvítugur flutti hann til Íslands og kynntist ömmu en hún hafði verið fædd og uppalin á Íslandi. Afi tók upp íslenskt nafn og lærði smám saman að tala íslensku. Hann talaði samt alltaf með dönskum hreim, bar sum orð vitlaust fram og fallbeygði ekki alltaf rétt. Hann sagði mjög oft danska brandara, fylgdist með dönskum fréttum og sagði að sér þætti almennt mjög vænt um Danmörku. Þegar hann var spurður „Saknarðu ekkert Danmerkur?“ svaraði hann: „Nei, því mér finnst ég vera Íslendingur.“

-
1. Þegar afinn var spurður „saknarðu ekkert Danmerkur?“ svaraði hann „nei, því mér finnst ég vera Íslendingur.“ Hvað ætli hann meini með því? Af hverju ætli hann hafi fengið þessa spurningu?
 2. Þrátt fyrir að búa á Íslandi og finnast hann vera Íslendingur fylgdist afinn áfram með dönskum fréttum, sagði danska brandara og þótti almennt mjög vænt um Danmörku. Hvers vegna ætli það sé?
-

Dæmisaga 2

Mamma og pabbi eru bæði fædd og uppalin í Póllandi. Þau fluttu hingað til Noregs með mig og litlu systur mína fyrir nokkrum árum. Ég er með pólskt nafn og á pólskt vegabréf. Mamma og pabbi tala enn ekki mikla norsku og litla ensku en ég og systir mín tölum bæði norsku og pólsku og svolítið í ensku. Heima tala ég pólsku en í skólanum, á æfingum og við vini mína tala ég norsku. Í flestum fríum förum við fjölskyldan til Póllands og hittum þá ömmur mínar og afa, frænkur og frændur. Af því ég er fæddur í Póllandi og öll fjölskyldan er frá Póllandi finnst mér ég vera pólskur en mér líður eins og Noregur sé þar sem ég á heima og þess vegna finnst mér ég líka vera Norðmaður. Ég verð stundum óöruggur með uppruna minn, sérstaklega þegar ég er með mömmu og pabba í skólanum, að þá taki allir eftir því eða hugsí út í að ég sé frá Póllandi.

-
1. Í sögunni segir drengurinn að þegar hann sé með fjölskyldu sinni líði honum eins og hann sé pólskur en með vinum, á æfingum og í skólanum líði honum eins og Norðmanni. Hvað meinar hann með því? Af hverju skiptir það máli hverjum hann er með þegar kemur að því hvort honum finnist hann vera pólskur eða norskur? Getur hann verið hvort tveggja?
-

-
2. Í sögunni segist drengurinn verða óöruggur með uppruna sinn í ákveðnum aðstæðum því þá taki allir eftir því að hann sé frá Póllandi? Hvers vegna ætli það sé?
-

Dæmisaga 3

Ég er fædd í Pakistan en hef búið alla mína ævi í Finnlandi. Áhugamál mín eru hryllingsmyndir, teiknimyndir og að teikna. Ég er upptekin af réttlæti í samfélaginu og læt stundum í mér heyra á samfélagsmiðlum. Vikulega fer ég og tek þátt í sjálfboðaliðastarfi og reyni að hjálpa öðrum. Besta vinkona mín er fædd og uppalin hér í Finnlandi og okkur kemur mjög vel saman. Einu skiptin sem við spáum eitthvað í mismunandi uppruna okkar er til dæmis þegar við pöntum mat en ég borða ekki svínakjöt. Og ég kemst ekki með henni á böll því hjá mér er það ekki leyfilegt. Vegna þess að ég geng um með slæðu og vegna síðanna í minni fjölskyldu, upplifi ég að fólk horfi öðruvísi á mig.

-
1. Stúlkan er fædd í Pakistan en hefur búið alla sína ævi í Finnlandi. Hvernig heldur þú að hún skilgreini uppruna sinn? Er hún finnsk eða pakistönsk? Rökstyðjið svar ykkar.
 2. Í sögunni segist stúlkan upplifa að þegar hún gangi með slæðu eða fólk taki eftir siðum hennar horfi það öðruvísi á hana. Hvers vegna ætli fólk geri það? Er rétt að horfa á einstakling sem hefur ánægju af því að horfa á bíómyndir og hjálpa öðru fólki öðrum augum út af slæðu og siðum?
-

Dæmisaga 4

Ég er fædd og uppalin í Svíþjóð. Pabbi minn er frá Egyptalandi og mamma er sænsk. Áhugamál mín eru tölvuleikir, manga teiknimyndasögur, hiphop tónlist og samvera með vinum mínum. Móðurmál mín eru sænska og arabíska og ég er mjög stolt af blönduðum uppruna mínum, egypskri sögu og menningu. Bara af því ég er með egypskt nafn og aðeins dekkri húð er ég mjög oft spurð að því hvaðan ég sé, hvað ég hafi búið hér lengi og í vinnunni hrósar fólk mér stundum fyrir hvað ég tali góða sænsku.

-
1. Í sögunni segist manneskjan stolt af blönduðum uppruna sínum. Hvað ætli ýti undir stolt hennar á sínum uppruna?
 2. Í sögunni segir manneskjan: „Bara af því ég er með egypskt nafn og aðeins dekkri húð er ég mjög oft spurð að því hvaðan ég sé, hvað ég hafi búið hér lengi, og í vinnunni hrósar fólk mér stundum fyrir hvað ég tali góða sænsku.“ Eru þetta fordómar eða bara saklaus spurning? Meinar fólk vel með því að hrósa eða er þetta dónaskapur?
-

Afurð

-
1. **Bekkjarumræður.** Nemendur ræða saman með kennara um sögurnar út frá spurningum.
 2. **Ígrundun.** Nemendur skrifa einstaklingslega stutta ígrundun þar sem þau segja frá þremur atriðum sem komu upp í bekkjarumræðunum, hvað vakti athygli þeirra og hvers vegna.
-

Hópastærð

5-15 nemendur. Þetta verkefni er betra að vinna í litlum hópum.

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

1-2 kennslustundir

KYNNTU ÞÉR KÚLTÚRINN

Markmið

- + Að nemendur kynnist því hvernig hefðir og siðir í ólíkum menningarheimum eiga sér hliðstæðu þvert á menningarheima og trúarbrögð.
- + Að nemendur kynnist því hvernig hefðir og siðir hafa þróast á ólíkum stöðum og tímum.

Verkefnalýsing

Í flestum menningarheimum eru sterkar hefðir sem tengjast ákveðnum áföngum í lífi fólks, t.d. fæðingu, dauða, hjúskap eða fullorðnun. Víða eru líka hefðir og hátíðir sem tengjast árstíðum, gangi himintungla eða ákveðnum tímum ársins, t.d. breytingar á gangi sólar, uppskeru eða áramót.

Sumar eiga þessar hefðir uppruna sinn í trúarbrögðum en aðrar ekki. Flestar eiga þær það þó sameiginlegt að vera margra alda gamlar og hafa þróast mismikið í gegnum aldirnar. Margar hefðir

sem okkur finnast framandi eiga sér hliðstæðu í öðrum löndum eða menningarsvæðum og hefðir sem við tengjum eingöngu við okkar heimamenningu geta átt uppruna sinn allt annars staðar en hjá okkur.

Í þessu verkefni hefur þú val um tvennt:

-
- a. Veldu þér 2–3 hefðir eða siði sem þú þekkir vel og hefur tekið reglulega þátt í. Kynntu þér uppruna þessara menningarfyrirbæra og hvernig þau hafa þróast í gegnum aldirnar. Finndu svo annað menningarsvæði eða önnur trúarbrögð þar sem sambærileg hefð eða siður hefur tíðkast og kynntu þér það á svipaðan hátt.
-
- b. Veldu þér einn sið/hefð og kynntu hvernig hann/hún birtist eða er iðkaður/iðkuð í 4–6 ólíkum trúarbrögðum og menningarheimum. Berðu bæði saman hvernig siðirnir eru framkvæmdir en líka hver uppruni þeirra er og hvers vegna þeir eru með þessum hætti.
-

Veldu annaðhvort a) eða b) og settu niðurstöður þínar og þær upplýsingar sem þú finnur fram með þeim hætti sem þér finnst hentugur og þjóna viðfangsefni þínu og upplýsingum.

Hafðu í huga

Dæmi um siði, venjur og hefðir sem þú getur skoðað eru:

+ Fæðing og skírning

+ Dauði og kveðjustund

+ Ferming og manndómsvígsla

+ Giftingar og hjúskaparhátíðir

+ Hátíðir tengdar tunglinu og stjörnunum

+ Hátíðir tengdar sólinni og ljósinu

+ Hátíðir tengdar uppskeru og náttúrunni

+ Afmæli

+ Áramót

+ Föstur

Verkfæri

- + Tölva eða snjalltæki með aðgangi að interneti.
- + Ýmis verkfæri, tæki og tól eftir því sem verkefni nemenda kalla á.

Afurð

Nemendur hafa val um afurð.

Viðmið um árangur

Í verkefni mínu:

- + eru upplýsingar um siði, venjur og hefðir í ólíkum menningarsamfélögum.
- + er skýr samanburður á því sem er líkt og ólíkt með sambærilegum hefðum í ólíkum menningarsamfélögum.
- + er gerð grein fyrir uppruna og þróun ólíkra hefða, siða og venja.

Hópastærð

2-4 manna hópar

Námsgreinar

Íslenska, erlend tungumál, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

2

JAFNRÉTTI KYNNJA

JAFNRÉTTISRANNSÓKN

Markmið

- + Að nemendur rýni í og ræði þær væntingar sem eru gerðar til þeirra út frá kyni þeirra og óskráðum reglum kynjakerfisins.
- + Að nemendur komi sér saman um leiðir til að auka virðingu og umburðarlyndi fyrir hegðun utan hefðbundinna kynhlutverka.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlum við að kanna stöðu jafnréttismála í kringum okkur og beina athyglinni að þeim **hefðbundnu kynhlutverkum** sem við ómeðvitað uppfyllum. Verkefni ykkar er að skoða töfluna og ræða saman í hóp eftirfarandi atriði. Gott er að einn í hópnum stýri umræðum og annar skrái niður umræðurnar.

Fyrri hluti – Umræðuhópar

1. **Hver gerir hvað?** Hvaða atriði eru kynin líklegust til að gera í skólanum og utan skóla?
2. **Væntingar.** Farið yfir það sem hópurinn skráði og ræðið saman spurningarnar sem snúa að væntingum til hefðbundinna kynhlutverka.
3. **Breytingar.** Hópurinn ræðir hvort og hvernig megi rjúfa þessa hringrás.

Seinni hluti – Jafnréttissáttmáli

4. **Viðbrögð.** Hver hópur kemur sér saman um 3-5 leiðir til að bregðast við og kynnir fyrir bekknum. Bekkurinn velur í sameiningu 4-6 atriði til að setja í sameiginlegan jafnréttissáttmála bekkjarins.
5. **Veggspjald.** Hver hópur fær eitt atriði úr sáttmálanum til að búa til lítið veggspjald fyrir.
6. **Sáttmáli.** Að endingu er fjölbreytilegur jafnréttissáttmáli bekkjarins hengdur upp á vegg í stofunni.

Hver gerir hvað?

Í skólanum	Utan skóla
Fær skammir	Æfir dans
Fær hrós	Æfir fótbolta
Fylgir fyrirmælum	Æfir íshokki
Hefur hátt	Spilar tölvuleiki
Hefur lágt	Fer í verslunarmiðstöðina
Mætir á réttum tíma	Hugsar um útlitið
Kemur oft seint	Er á samfélagsmiðlum
Lærir heima	Hefur áhuga á bílum
Skemmir hluti	Æfir söng
Passar vel upp á hluti	Hefur áhuga á bakstri
Fer eftir reglum	Hefur áhuga á íþróttum
Er skipulögð/skipulagður	Hlustar á rapp

Í skólanum

Útan skóla

Nennir ekki að læra

Spilar á fiðlu

Sýnir reiði eða þirring

Notar naglalakk

Slæst við aðra

Fer oft á skíði

Leiðist að lesa

Talar við vini um líðan/tilfinningar

Er send/ur til skólastjóra

Kemur seint heim

Er hringt heim til vegna hegðunar

Kemur heim á réttum tíma

Horfir á raunveruleikabætti

Finnst bleik föt flott

Væntingar

Er eitthvað sem er talið skrítið eða asnalegt að strákar geri? Af hverju?

Er eitthvað sem er talið skrítið eða asnalegt að stelpur geri? Af hverju?

Er eitthvað sem er talið skrítið eða asnalegt að þeir sem skilgreina sig hvorki sem stelpur né stráka geri?

Breytingar

Af hverju er þetta svona?

Viljum við breyta þessu? Getum við breytt þessu? Hvernig?

Hvað getum við gert til að fólk flæði meira á milli ólíkra kynhlutverka?

Hvernig getum við sem hópur aukið umburðarlyndi fyrir margbreytileikanum?

Verkfæri

- + Blöð og skriffæri fyrir hópa í umræðu.
- + Karton, skæri og lím og/eða nettengdar tölvur fyrir veggspjaldagerð.

Afurð

Veggspjald með jafnréttissáttmála bekkjarins.

Viðmið um árangur

- + Ég geri mér grein fyrir stöðluðum kynhlutverkum í nærumhverfi mínu.
- + Ég geri mér grein fyrir því hvernig ég er þátttakandi í kynjakerfi sem samfélagið hefur komið sér upp.
- + Ég get lagt til leiðir til að vinda ofan af ójafnrétti sem stöðluð kynhlutverk skapa.

Hópastærð

3-4 manna hópar

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

Tilbrigði

- + Bættu inn í verkefnið fleiri sjónarhornum á jafnréttisumræðuna. T.d. kynjaða orðræðu, eitraða karlmennsku, kynfrelsi kvenna, #metoo.
- + Leyfðu hverjum og einum nemanda að búa til sína útgáfu af jafnréttissáttmálanum í hönnunarforriti að eigin vali.

SEXHYRND HUGSUN UM JAFNRÉTTI

Markmið

- + Að nemendur efli skilning sinn á hugtökum sem tengjast kvenréttindum og jafnrétti kynjanna.
- + Að nemendur þjálfist í beitingu hugtaka og skilji samhengi milli þeirra.

Verkefnalýsing

Þið fáið útprentað blað sem er fullt af sexhyrningum. Í hverjum sexhyrningi er orð eða hugtak sem tengist kvenréttindum og jafnrétti kynjanna á einhvern hátt. Ræðið merkingu orðanna í sexhyrningunum og klippið þá út. Raðið sexhyrningunum upp þannig að milli hliðanna sem snertast séu einhvers konar tengsl eða samhengi sem þið komið auga á.

Veljið 4-6 samskeyti milli sexhyrninga og skrifið stutta skýringu á samhenginu eða tengslunum sem er milli þeirra orða og hugtaka sem þið röðuðu saman.

Hengið verkefnið ykkar upp og sýnið öðrum í bekknum hvernig þið tengduð hugtökin og hvaða skýringar þið gerðuð á því. Skoðið hvað aðrir gerðu og fáið að heyra þeirra nálgun.

Hafðu í huga

Það er engin ein rétt leið til að vinna þetta verkefni. Verkefnið snýst um að þið sýnið skilning á hugtökunum og getið rökstutt og útskýrt hvers vegna þið raðið hugtökunum saman.

Verkfæri

- + Skæri, A3 blað, skriffæri og kennaratyggjó.

Hafðu í huga

Það er engin ein rétt leið til að vinna þetta verkefni. Verkefnið snýst um að þið sýnið skilning á hugtökunum og getið rökstutt og útskýrt hvers vegna þið raðið hugtökunum saman.

Viðmið um árangur

-
- + Ég hef skilning á hugtökum sem tengjast kynjajafnrétti.
-
- + Ég get sett ólík hugtök í samhengi og gert grein fyrir því hvernig þau tengjast.
-

Hópastærð

3-4 nemendur

Námsgreinar

Íslenska (móðurmál),
samfélagsgreinar.

Tímarammi

2 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari velur annaðhvort hugtök tengd sögulegri jafnréttisbaráttu neðst í verkefninu eða hugtök sem tengjast samfélagslegri umræðu um jafnréttismál og feminisma og prentar út fyrir nemendur.

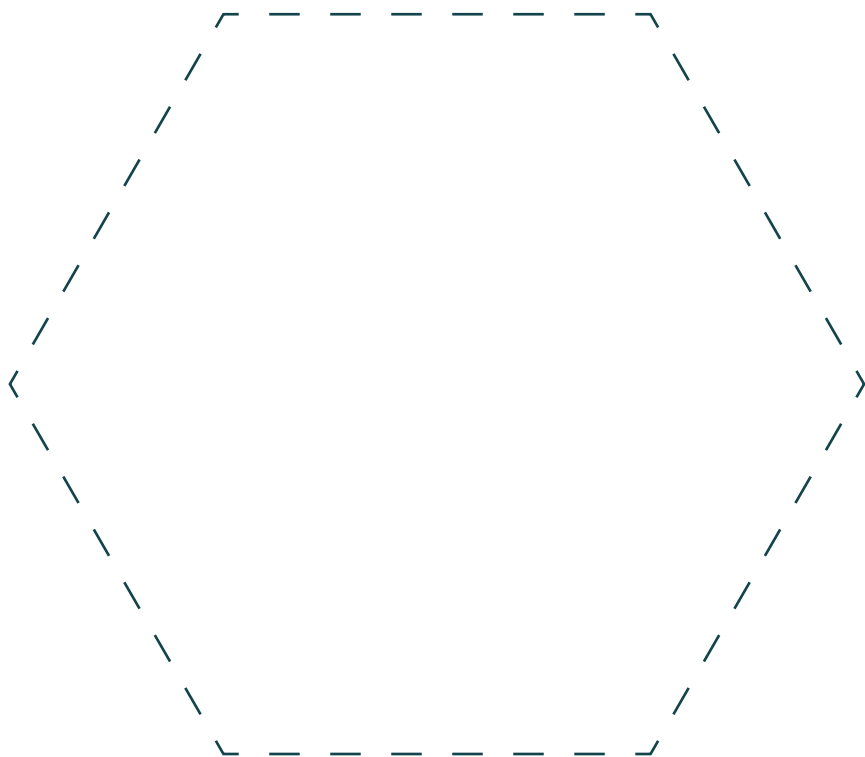
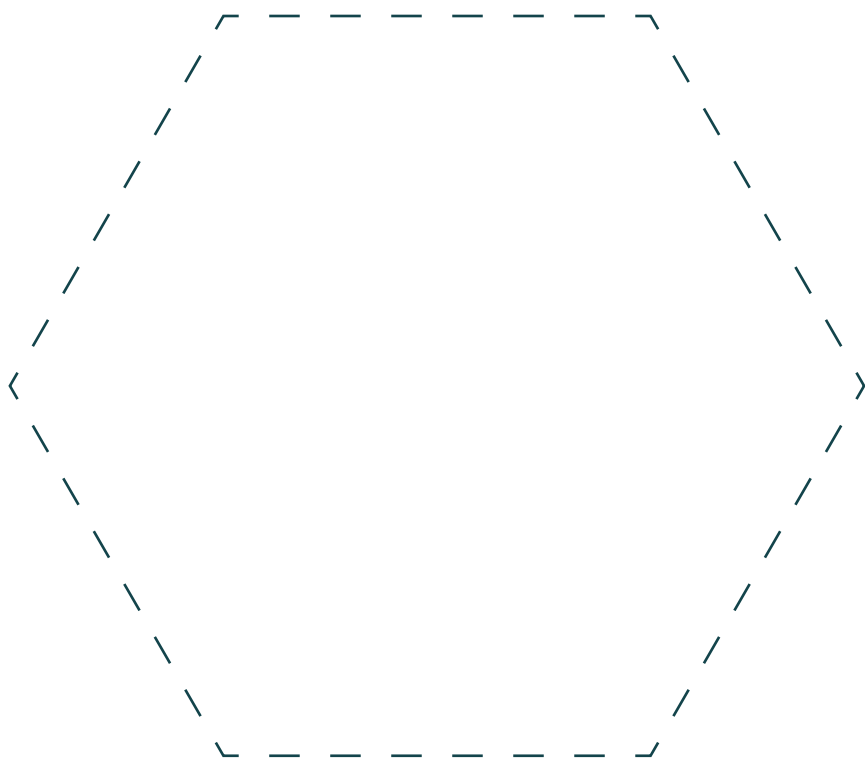
Tilbrigði

Nemendur fá bæði blöðin útprentuð og velja sér hugtök sem þau vilja vinna með og tengja saman.

Hugtakalistar

Söguleg hugtök	Samfélagsleg hugtök	
1. bylgja feminisma	#MeToo	Kynvitund
2. bylgja feminisma	Druslugangan	Nauðgun
3. bylgja feminisma	Drusluskömm	Nauðgunarmenning
Feðraveldið	Eitruð karlmennska	Óumbeðnar nektarmyndir
Feminismi	Feminismi	Staðalmyndir
Kvennalistinn	Forréttindablinda	Trans
Kvennafrídagurinn	Hefndarklám	
Kynjakvóti	Hinseginfóbía	
Rauðsokkur	Hlutgerving	
Súffragettur	Karl	
Öfgar	Kona	
Glerþakið	Kvár	
Kosningaréttur	Kvenfyrirlitning	
Feðraveldi	Kyn	
Kynbundinn launamunur	Kynbundið ofbeldi	
Kynbundið ofbeldi	Kynfrelsi	
Mismunun	Kyngervi	
Pöggun	Kynhlutverk	
Jafnrétti	Kynjakerfi	
Fæðingarorlof	Kynremba	

BYLGJUR BREYTINGANNA

Markmið

-
- + Að kynast ólíkum bylgjum í kvennabaráttu síðustu alda.
 - + Að öðlast skilning á þeim samfélagslegu breytingum sem hafa áunnist í kvenréttindabaráttunni.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni kynnið þið ykkur jafnréttisbaráttu kynjanna í sögulegu samhengi. Þið ætlið að afla ykkur upplýsinga um ólíkar bylgjur fémínismans og setja upp í „infograph“ eða tímalínu þar sem þið skrifið hnitmiðaðan texta um baráttuna í hverri bylgju, myndlýsið helstu áherslum og gerið grein fyrir einstaklingum sem voru áberandi í hverri bylgju fyrir sig.

Prófið að leita á netinu með leitarorðinu „infograph“ til að fá hugmyndir um ólíkar leiðir sem þið getið farið við útfærslu verkefnisins. Það eru líka til vefsíður þar sem hægt er að nálgast sniðmát sem nota má við gerð verkefnisins.

Hafðu í huga

- + Um hvað snerist baráttan í þessari bylgju?
- + Hvaða samfélagslegu breytingar unnust með þessari bylgju baráttunnar?
- + Hvaða atburðir voru mikilvægir í þessari bylgju?
- + Hvaða aðilar voru áhrifamiklir í þessari bylgju?

Verkfæri

- + Nettengd tölva

Afurð

Infograph eða tímalína með upplýsingum og myndefni um hverja bylgju femínismans fyrir sig.

Viðmið um árangur

- + Ég veit hvaða áherslur og baráttumál voru í forgrunni í ólíkum bylgjum femínismans.
- + Ég skil hvernig kvenréttindabarátta hefur knúið fram mikilvægar samfélagslegar breytingar í þágu jafnréttis.

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3-4 kennslustundir

KYNNTU ÞÉR KONUNA

Markmið

-
- + Að nemendur kynnist konum sem hafa átt mikilvægt framlag til aukinna kvenréttinda og jafnréttisbaráttu.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni velur þú þér eina konu eða hreyfingu kvenna sem hefur verið mikilvæg í sögu kvenréttinda- og jafnréttindabaráttu. Þú aflar upplýsinga um þessa baráttukonu og býrð til afurð þar sem þú kynnir hana fyrir samnemendum þínum. Þú hefur nokkuð frjálsar hendur með hvaða afurð þú skilar af þér en hafðu í huga að velja miðil sem er gagnlegur til að koma upplýsingum til skila um manneskju, lífshlaup hennar, baráttu, árangur og erfiði.

Dæmi um konur sem þú getur valið að kynna þér eru:

+ Emmeline Pankhurst	+ Marsha P. Johnson	+ Tarana Burke
+ Emily Davison	+ Gloria Steinem	+ Beyoncé
+ Simone de Beauvoir	+ Waris Dirie	+ Hildur Lilliendahl
+ Bríet Bjarnhéðinsdóttir	+ Madonna	
+ Ingibjörg Sólrún Gísladóttir	+ Malala Yousafzai	

Hafðu í huga

-
- + Hver er konan sem þú valdir að fjalla um?
-
- + Hvaða áhrif hafði konan sem þú ert að fjalla um á réttindi kvenna í heimalandi sínu eða heiminum öllum?
-
- + Var konan hluti af stærri hreyfingu? Segðu líka frá hreyfingunni.
-
- + Hvernig væri heimurinn í dag ef konan hefði ekki tekið slaginn?
-
- + Hvernig gætir þú nýtt þér aðferðir og hugmyndir konunnar til að bæta þitt nærumhverfi og líf?
-

Verkfæri

- + Tölva eða snjalltæki með aðgangi að interneti.
- + Ýmis verkfæri, tæki og tól eftir því sem verkefni nemenda kalla á.

Afurð

Nemendur velja afurð

Hafðu í huga

- + Í verkefninu er sagt frá einni konu sem hefur verið áberandi eða mikilvæg í sögu feminisma og jafnréttisbaráttu.
- + Í verkefninu er mynd af persónunni sem þú valdir að fjalla um og myndir sem sýna baráttu hennar.
- + Í verkefninu eru helstu upplýsingar um líf og störf konunnar sem fjallað er um, helstu afrek, framlag en líka mótlæti og hindranir sem hún stóð frammi fyrir í baráttu sinni.
- + Í verkefninu kemur fram að minnsta kosti ein tilvitnun í konuna sem fjallað er um.
- + Í verkefninu kemur fram dæmi um áhrif sem afrek konunnar hafa á hversdagslegt líf nemenda.

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska (móðurmál), samfélags-
greinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

KYNLEG KYNHLUTVERK

Á hverju heimili eru óteljandi verk sem þarf að vinna. Sumum þessara verka tekur þú virkan þátt í meðan önnur virðast einhvern veginn vera unnin án þess að þú takir eftir því hver vinnur þau. Sum verk sem unnin eru á heimilinu hefur þú jafnvel ekki hugmynd um að séu unnin eða einhver þurfi að huga að.

Markmið

- + Að nemendur kynnist því hvernig kynhlutverk innan veggja heimilisins hafa þróast í gegnum árin.
 - + Að nemendur þjálfist í að skrifa texta þar sem beinni ræðu er breytt í óbeina.
-

Verkefnalýsing

1. Farðu í gegnum þessar spurningar og svaraðu þeim fyrir þig.
-

Hver sér um þig?

Til dæmis: Að gefa að þér að borða. Að skipuleggja frítíma þinn. Samskipti við skóla, kennara, þjálfara eða lækna. Að þú sinnir heimanámi. Að hugsa um þig þegar þú ert lasin/n.

Hver sér um tómstundirnar?

Til dæmis: Að skrá þig á æfingar. Að passa að þú mætir á réttum tíma. Fjáraflanir fyrir ferðum.

Hver sér um mat og innkaup?

Til dæmis: Skipuleggja og sjá um matarinnkaup. Undirbúa matmálstíma. Útbúa nesti.

Hver sér um þrif?

Til dæmis: Ganga frá eftir kvöldmat. Fara út með ruslið. Vikuleg þrif.

Hver sér um þvottinn?

Til dæmis: Man eftir að setja í vél, hengja upp, setja í þurrkara, brjóta saman og ganga frá.

Hver sér um fjármál heimilisins?

Til dæmis: Passar að borga reikninga. Bókhald. Sparnað. Afborganir.

Hver sér um samskipti og frítíma fjölskyldunnar?

Til dæmis: Man eftir afmælum og að kaupa gjafir. Skipuleggur afmæli og hátíðisdaga. Passar að halda sambandi við fjölskyldu og vinafólk. Skipuleggur ferðalög. Á samskipti við foreldra vna þinna.

Hver sér um gæludýr?

Til dæmis: Passar að gefa gæludýrinu að borða. Kaupa gæludýramat. Labba eða leika við dýrið. Baða. Fara með til dýralæknis.

Stóra samhengið

Hvernig er verkaskiptingin á þínu heimili heilt yfir? Vissirðu um öll þessi verk sem eru unnin?

-
2. Taktu viðtal við eldri aðila úr fjölskyldu þinni eða nærumhverfi. Í viðtalinu byrjar þú á því að afla upplýsinga um manneskjuna, uppruna og uppvöxt, starf og áhugamál. Svo fjallar meginhluti viðtalsins um viðhorf hennar til kynhlutverka á heimilinu: Hvernig kynhlutverk voru þegar viðkomandi var að alast upp? Hvernig þau voru þegar manneskjan ól upp sín börn og hvernig hún telur hlutverkum vera háttað í dag?
 3. Skrifðu svo viðtalið upp en gættu þess að umorða það sem viðmælandi þinn segir svo úr verði samfelldur texti eða frásögn en ekki endurtekning á beinni ræðu viðmælandans.
-

Hafðu í huga

-
- + **Undirbúningur.** Þú þarft að undirbúa viðtalið vel og útbúa góðar, opnar spurningar sem gefa viðmælendum þínum færi á að spjalla og segja frá frekar en að svara með aðeins einu eða örfáum orðum.
 - + **Viðtalið.** Takið viðtalið upp á hljóð eða myndband.
 - + **Úrvinnsla.** Þegar þú skrifar viðtalið þitt skrifaðu samfelldan texta þar sem þú notast við óbeina ræðu en ekki skrifa beint upp spurningarnar þínar og svör viðmælandans.
-

Verkfæri

- + Sími eða annað snjalltæki til að taka upp viðtalið.
- + Tölva, snjalltæki eða blað og skrifffæri til að skrifa spurningar og viðtalið sjálft.

Afurð

Viðtal

Viðmið um árangur

- + Ég átta mig á því að á heimilinu eru mörg verk sem þarf að vinna sem sum hver eru nánast ósýnileg.
- + Ég tók viðtal við eldri manneskju sem deildi með mér hugmyndum sínum um kynhlutverk á heimilinu og hvernig þau hafa þróast.
- + Ég skrifaði viðtal í samfelldu máli þar sem ég breytti beinni ræðu viðmælanda í óbeina ræðu.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4 kennslustundir
+ heimavinna (viðtal)

STENST MYNDIN BECHDEL PRÓFIÐ?

Markmið

- + Að nemendur ígrundi hvernig kynjahalli birtist í kvikmyndum.
- + Að nemendur átti sig á hvernig kvikmyndir geta viðhaldið staðalmyndum um hlutverk karla og kvenna.

Verkefnalýsing

Hversu margar uppáhalds kvikmyndir átt þú? Vonandi að minnsta kosti eina. Í þessu verkefni munt þú að leggja lítið kynjafnréttispróf fyrir kvikmynd að eigin vali.

Bechdel prófið eru þrjár einfaldar spurningar eða skilyrði sem er ætlað að vekja athygli áhorfenda á kynjahalla og staðalímyndum í kvikmyndum. Ef myndin uppfyllir öll skilyrðin stenst hún prófið. Ef hún gerir það ekki fellur hún á prófinu.

Skilyrði Bechdel prófsins eru:

-
1. Í kvikmyndinni eru að minnsta kosti tvær nafngreindar konur.
 2. Konurnar þurfa að eiga samtal í myndinni.
 3. Samskiptin þurfa að snúast um eitthvað annað en karla.
-

Verkefnið þitt er að horfa á eina bíómynd með kynjagleraugum og kanna hvort hún standist öll þrjú skilyrði Bechdel prófsins. Ef myndin stenst ekki skilyrðin gefur það vísbendingu um að myndin viðhaldi úreltum hugmyndum um kynhlutverk.

Hafðu í huga

-
- + Þegar þú setur fram verkefnið skaltu útskýra Bechdel prófið á einfaldan hátt: hvað það er, skilyrðin þrjú og hvað fólk geti lært af því.
 - + Hvaða mynd valdir þú? Hvað fjallar hún um og af hverju valdir þú hana?
 - + Hvaða skilyrðum féll myndin á? Öllum eða bara einu?
 - + Ertu ósammála niðurstöðum prófsins?
 - + Hvaða aðrar kvikmyndir hafa líka fallið á Bechdel prófinu?
 - + Hvað kom þér á óvart? Eru færri myndir að falla á Bechdel prófinu?
-

Verkfæri

- + Aðgangur að tölvu/snjalltæki með interneti.
- + Ein kvikmynd að eigin vali (eða fleiri!).
- + Aðgangur að efniviði til að setja fram niðurstöðurnar.

Afurð

Niðurstöðurnar getur þú sett fram með fjölbreyttum og skapandi hætti; til dæmis á veggspjald (á pappír eða rafrænt), búið til glærukynningu, með einnar blaðsíðu ritun, búið til hlaðvarpsbátt eða útskýringarmyndband. Ef þér dettur önnur útfærsla í hug skaltu ræða það við kennarann þinn.

Afurðina kynnir þú fyrir bekknum. Ef hægt er að hengja verkefnið upp á vegg er tilvalið að gera það svo aðrir geti fræðst um kynjajafnrétti í kvikmyndum.

Viðmið um árangur

-
- + Í verkefninu er ein bíómynd greind út frá stöðlum Bechdel prófsins.
-
- + Niðurstöður eru settar sjónrænt fram svo aðrir geti séð.
-
- + Í verkefninu kemur fram útskýring á Bechdel prófinu, og sagt frá hvort og hvernig ein bíómynd stóð eða féll á prófinu.
-

Hópastærð

Einstaklings
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, erlend tungumál,
samfélagsgreinar, upplýsinga-
og tæknimennt.

Tímarammi

2-4 kennslustundir í skóla
auk áhorfs á kvikmynd
að eigin vali heima.

Tilbrigði

-
- + **Skoðið heildina:** Safnið saman niðurstöðum bekkjarins, skoðið þær í heild sinni og veltið fyrir ykkur hversu margar kvikmyndir standast Bechdel prófið og hversu margar falla á því. Veltið fyrir ykkur hvort fylgni sé á milli tegundar kvikmynda og útkomu á prófinu.
-
- + **Takið málin í ykkar hendur:** Skriðið bréf til kvikmyndahúsa, sjónvarpsstöðva, streymisveitna, Kvikmynda-sjóðs, menningarmálaráðherra eða þeirra sem þið teljið að gætu haft áhrif á að draga úr kynjahalla í kvikmyndum. Gerið grein fyrir niðurstöðum ykkar og hvetjið til að efnisval, framleiðsla og aðrar ákvarðanir séu teknar með kynjagleraugun á nefinu.
-

NOKKUR ORÐ UM HINSEGINLEIKANN

Markmið

- + Að nemendur kynnist hugtökum sem tengjast kynvitund og kyntjáningu.
- + Að nemendur velti fyrir sér mögulegu misrétti sem kynsegin fólk mætir í hversdagslífinu.
- + Að nemendur þjálfist í beitingu orðaforða sem tengist hinseginleikanum.

Verkefnalýsing

Kennarinn les þessa sögu fyrir ykkur. Eftir það vinnið þið þrjú verkefni.

Logn er 14 ára stálp sem býr í Seljahverfi í Reykjavík. Hán er í 9. bekk í Seljaskóla og er í bekk með 12 strákum og 11 stelpum. Þegar Logn var yngri var hán álitið einn af strákunum í bekknum en um 12 ára aldur sagði Logn foreldrum sínum frá því að hán upplifði sig hvorki sem strák né stelpu. Hán fannst

Það svolítið erfitt því einu sinni var trans strákur í skólanum háns sem var mikið strítt. En sem betur fer tóku foreldrar Logns fréttunum vel og sögðu, með leyfi háns, kennurunum í skólanum frá því að Logn upplifði sig hvorki vera strák né stelpu. Kennararnir í skólanum sögðu Logni að hán mætti ráða því sjálft hvenær hán vildi að bekkurinn frétti af þessu og áður en bekkurinn fór í Reykjaskóla sagði Logn bekknum frá því að hán væri kynsegin.

Krakkarnir í bekknum tóku þessu mjög vel en margir spurðu Logn spurninga sem hán átti erfitt með að svara. Það fannst hani frekar óþægilegt því það var margt sem hán hafði ekki hugsað út í að gæti orðið flókið og erfitt. Hán fór að hugsa um það hversu mikið allt samfélagið okkar væri miðað við einungis tvö kyn.

Þegar Logn varð 13 ára gat hán farið í hinsegin félagsmiðstöðina þar sem hán hitti fleiri krakka sem voru ekki sískynja, bæði trans stráka og -stelpur en líka aðra kynsegin krakka og sískynja krakka sem voru ekki gagnkynhneigð. Flest áttu þau það sameiginlegt að hafa mætt alls kyns hindrunum og mótlæti í hversdagslífinu. Þau voru öll sammála um að þau skyldu taka höndum saman og berjast fyrir betri heimi fyrir allt hinsegin fólk.

Logn gleðst yfir því að viðhorf fólks í garð hinsegin fólks séu að breytast til hins betra, enda finnst hani það mikilvægt að komið sé fram við hán eins og aðra. Hán hefur líka tekið eftir því að dregið hefur úr mörgum þeirra hindrana sem hán mætti fyrst eftir að hán kom út þótt enn þá sé vissulega langt í land.

-
1. Ræðið í 3–5 manna hópum spurningarnar í „**Hafðu í huga**“. Kennarinn ræður hvort þið takið umræðurnar upp eða hvort þið gerið grein fyrir niðurstöðum ykkar innan bekkjarins.
 2. Vinnið með kynsegin orð.
 - a. Fallbeygið orðin **hán**, **stálp** og **kvár**.
 - b. Skrifðið eina setningu eða málsgrein með hverju orði
 3. Skoðið vefinn otila.is og veljið ykkur 4–6 orð eða hugtök sem þið þekkið ekki til að kynna ykkur og útskýra fyrir bekknum ykkar.
-

Hafðu í huga

Þetta eru nokkrar af spurningunum sem Logn fékk frá krökkunum í bekknum:

-
- + Í hvaða klefa myndi Logn að fara í sundlauginni?
 - + Hvort myndi Logn keppa með strákaliðinu eða stelpuliðinu í árlegu skotboltakeppninni í skólanum?
 - + Ætti Logn að gista á stelpu- eða strákaganginum í Reykjaskólaferðinni?
-

Hvernig mynduð þið svara þessum spurningum? Eru fleiri spurningar sem vakna um aðstæður Logns? Getið þið ímyndað ykkur fleiri aðstæður þar sem kynjatvíhyggjan birtist og kynsegin fólk verður fyrir öráreiti?

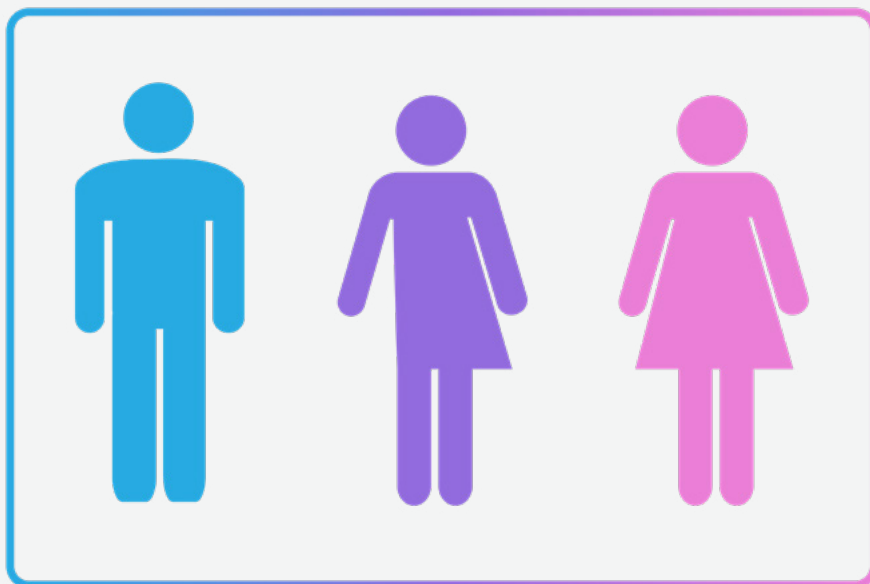
Til kennara:

Spurningarnar til nemenda hér fyrir ofan geta reynst mörgum snúnar og við þeim er ekki alltaf eða allstaðar einfalt svar. Þær eiga þó að beina athygli nemenda að hindrunum og öráreiti sem fólk sem skilgreinir sig utan kynjatvíhyggju (hvorki sem kvenkyns eða karlkyns) mætir á mörgum stöðum. Þessar hindranir eru tilkomnar vegna þess að samfélagið gengur út frá því að fólk sé annað-hvort karl eða kona.

Í sundlauginni gæti Logn mögulega farið í þann klefa sem háni líður best með að fara í og sumir sundstaðir eru með kynlausa klefa. En spurningin bendir á að ákveðinn hópur kemst ekki greiðlega í sund og aðgengi fyrir alla að almenningsstöðum eins og sundlaugum er mikilvægt jafnréttismál.

Í skotboltakeppninni gæti Logn keppt í því liði sem háni líður best með að spila í. Betra væri þó að hafa annarskonar lið en stráka- og stelpulið. Það væri til dæmis hægt að raða í lið eftir stafrófsröð, áhugasviði, fjölda systkina, uppáhalds pizzuáleggi eða bara hverju sem er.

Í Reykjaferðinni gæti Logn fengið sérherbergi eða, eins og áður, sofíð á þeim gangi sem háni líður best með. En best væri auðvitað að skólinn og skólabúðirnar myndu leggja sig fram um að stíga skref inn í breytta tíma með því að finna aðrar leiðir til að skipta nemendum upp en út frá tveimur kynjum.

Verkfæri

- + Tölva eða snjalltæki, pappír, skriffæri

Afurð

Þátttaka í umræðum, málfræðiverkefni, kynning á hinsegin orðaforða.

Viðmið um árangur

- + Ég tók virkan þátt í umræðum um söguna sem kennarinn las fyrir okkur.
- + Ég fallbeygði kynsegin orðin rétt og skrifaði setningar þar sem þau komu rétt fyrir.
- + Ég kynnti mér fleiri orð tengd hinseginleikanum og sagði bekknum frá uppgötvunum mínum.

Hópastærð

3-5 manna hópar

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar (lífsleikni).

Tímarammi

2-3 kennslustundir

Tilbrigði

[Lesið og ræðið þessa frétt af mbl.is.](#)

RANNSAKAÐU NÁMSEFNIÐ

Markmið

-
- + Að nemendur átti sig á hvernig kynjahalli og staðalímyndir birtast í námsefni.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni fáið þið í hendurnar námsefni frá ýmsum tímum og rannsakið það með kynjagleraugum. Í 3-4 nemenda hópum greinið þið námsbækur í einu fagi og útbúið kynningu fyrir bekkinn þar sem þið gerið grein fyrir niðurstöðum ykkar.

Hafðu í huga

Leitist við að svara þessum spurningum í verkefninu ykkar. Þið getið svo að sjálfsögðu bætt fleiri hugleiðingum við ef þær vakna.

Almennt:

Hverjir eru höfundar námsefnisins?

Frá hvaða ári er námsefnið?

Eru strákar að gera „strákalega“ hluti?

Eru stelpurnar að gera „stelpulega“ hluti?

Eru einhverjir hinsegin einstaklingar sýndir í bókunum?

Eru einhverjir litaðir einstaklingar sýndir í bókunum?

Eru einhverjir einstaklingar með fötlun sýndir í bókunum?

Sýna bækurnar staðalímyndir?

Íslenska:

Hverjir eru höfundar textanna í bókunum?

Hvað sýna myndirnar í bókunum?

Stærðfræði:

Um hvað fjalla orðadæmin?

Sýna þau staðalímyndir?

Samfélagsgreinar:

Sögur af hverjum eru sagðar í sögukennslubókunum?

Væri á einhvern hátt rangt að fjalla meira um konur í sögukennslubókum?

Hvað sýna myndirnar í bókunum?

Er eitthvað fjallað um jafnréttismál?

Náttúrufræði (kynfræðsla):

Hvernig er fjallað um samskipti kynjanna?

Hvernig er talað um kynhegðun og kynlíf?

Náttúrufræði (kynfræðsla):

Er talað með ólíkum hætti til kynjanna?

Hvernig er fjallað um kynhneigð?

Hvernig er fjallað um kynvitund?

Birtast staðalmyndir í umfjöllun um ólík kyn eða kynhneigð?

Enska og danska:

Eru kynin sýnd með ólíkum hætti í enskukennslu- og dönskukennslubókum?

Birta bækurnar okkur staðalmyndir af fólki af ákveðnu þjóðerni?

List- og verkgreinar:

Hverjir eru höfundar laganna í tónmenntabókunum?

Birtast staðalímyndir í heimilisfræðibókunum?

Eftir hverja eru listaverkin í listasögukennslubókunum?

Eftir að hafa rýnt í allar bækurnar:

Hvaða breytingar hafa átt sér stað í námsefninu í gegnum árin?

Hvers vegna eru þessar breytingar mikilvægar?

Hvernig gætu námsefnisframleiðendur gert betur?

Verkfæri

- + Kennslubækur í ýmsum námsgreinum frá ýmsum tímum.
- + Tölva eða snjalltæki.

Afurð

Glærukynning

Viðmið um árangur

Í kynningunni okkar kemur fram:

- + Stutt greining á hverri bók út frá spurningunum í Hafðu í huga.
- + Hvaða breytingar hafa orðið á birtingarmyndum kynjanna í námsbókum.
- + Hvers vegna breytingarnar eru mikilvægar.
- + Hugleiðing frá hópnum um leiðir til úrbóta.

Hópastærð

5 hópar. Fjöldi nemenda í hóp fer eftir bekkjarstærð.

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari þarf að finna námsbækur frá ýmsum tímum í námsbókasafni skólans. Mikilvægt er að bækurnar séu ekki færri en fjöldi nemenda í hópnum en helst fleiri.

ÖGRAÐU KYNJAKERFINU

Markmið

+ Að nemendur ögri kynjakerfinu og óskráðum viðmiðum um karlmennsku, kvenleika og kyngervi.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni framkvæmir þú litla félagslega tilraun þar sem þú ögrar hefðbundnum viðmiðum um **kvenleika** og **karlmennsku**. Í eina viku prófar þú að ögra kynjakerfinu með einum eða öðrum hætti, í útliti og hegðun. Hér að neðan koma ýmsar hugmyndir um þær leiðir sem þú notar til að prófa að fara út fyrir þægindasvæðið þitt. Sumir nemendur eru nú þegar búnir að stíga mörg skref í átt að eigin kyngervi og jafnvel kynvitund en öll getum við fundið leiðir til að ögra hegðun okkar og atferli.

Við lok vikunnar segir þú kennara þínum og samnemendum frá þinni tilraun, reynslunni og viðbrögðum annarra (jákvæðum og neikvæðum) og ræðir við bekkjarfélaga um tilraunir þeirra.

Ögraðu útlitinu!

Klæðaburður

Hvað eru hefðbundin strákaföt og stelpuföt? Eru einhverjar flíkur sem annað kynið notar frekar en hitt og eitthvað sem þykir skrítið ef hitt kynið notar? Eru einhver efni eða litir sem annað kynið notar meira en hitt?

Hárgreiðsla

Hvernig er hefðbundin stráka- og stelpuhárgreiðsla? Er eitthvað sem strákar gera við hárið á sér sem stelpur gera alls ekki eða eitthvað sem stelpur gera sem strákar gera ekki?

Önnur útlitseinkenni

Er annað kynið líklegra en hitt til að nota andlitsfarða, skartgrip eða naglalakk? Er annað kynið líklegra en hitt til að nota krem eða setja efni í hárið á sér?

Ögraðu atferlinu!

Hegðun

Hvernig reiknum við með að stelpur hegði sér? Hvað gera strákar sem stelpur gera ekki? Hefur það eitthvað með kyn að gera hver er með læti í skólastofunni? Hver segir hluti án þess að hugsa? Hver er rólegur og fer eftir fyrimælum? Hver sýnir dónaskap?

Samskipti

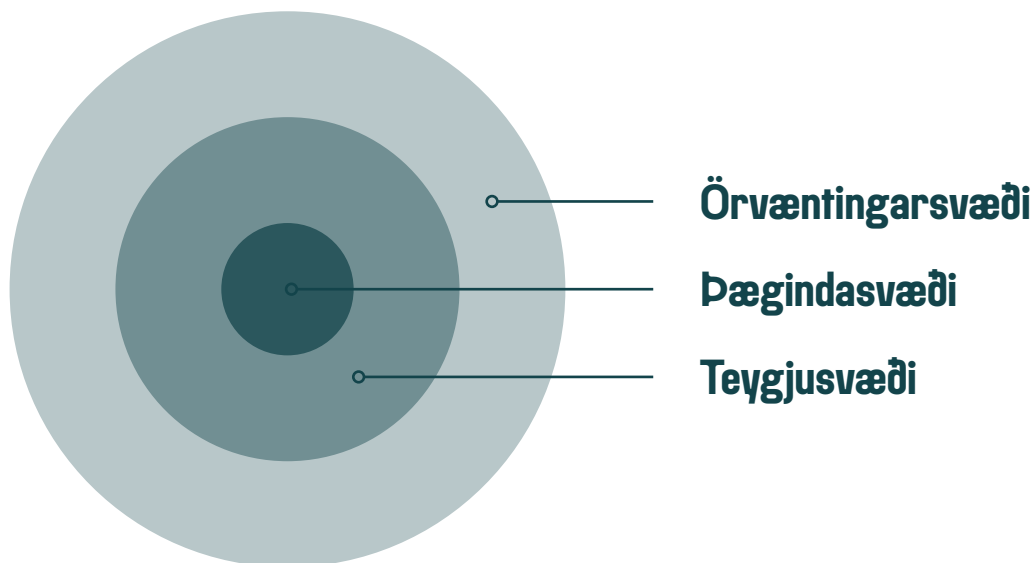
Hvort eru stelpur eða strákar líklegri til að hrósa og sýna alúð? Er annað kynið líklegra en hitt til að gera grín að fólki eða gera lítið úr vinum sínum? Hver hvíslar fyrir framan aðra?

Frístundir

Eru strákar ólíklegir til að æfa einhverjar ákveðnar íþróttir? Hver er líklegastur til að æfa ballett og hver MMA? Hver leikur byssuleiki og hver dansleiki?

Hafðu í huga

Í verkefninu eru nemendur hvattir til að fara út af þægindasvæðinu sínu. Það er mikilvægt að nemendur fari ekki út á örvæntingarsvæðið sitt þótt þau séu að prófa sig áfram með að sýna hegðun og atferli sem ekki telst hefðbundið eða þau eru óvön.

Þægindasvæðið

Á þægindasvæðinu er fengist við hluti sem okkur líður vel með og fylla okkur öryggi. En þar eigum við líka við atriði sem ögra okkur ekki.

Teygjusvæðið

Á teygjusvæðinu er fengist við það sem ögrar okkur. Við prófum nýja hluti, lærum eitthvað nýtt og fáum nýja sýn á sjálf okkur og lífið.

Örvæntingarsvæðið

Á örvæntingarsvæðinu er glímt við það sem fyllir okkur ótta og örvæntingu. Við verðum hrædd, pirruð, stressuð, uppgefin og líður ekki vel.

Verkfæri

+ Hugmyndaflug nemenda, kjarkur og þor.

Afurð

Nemendur segja kennara og samnemendum frá tilrauninni í bekkjarumræðum.

Viðmið um árangur

-
- + Ég þekki kynjakerfið og þær óskráðu reglur sem það setur um hegðun og útlit.
-
- + Ég framkvæmdi tilraun sem miðaði að því að ögra reglum kynjakerfisins.
-
- + Ég segi frá minni tilraun, upplifun minni af tilrauninni og lærdómi.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni
eða hópverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

Ein vika. 3 til 5
kennslustundir.

Undirbúningur

Frá því að við fæðumst eru okkur send skilaboð um það hvernig við eigum að líta út og hegða okkur. Ýmis atriði sem við álitum sjálfsögð eru þó í raun hluti af því hvernig samfélagið mótar hugmyndir okkar t.d. um kyn og kynhlutverk. Á síðustu árum hafa alls kyns veggir og múrar verið brotnir þegar kemur að þessum atriðum en flestum þykir þó óþægilegt að fara út fyrir sitt kyngervi.

Kennari þarf að leiða nemendur í gegnum umræður um kynjakerfið og hvernig þær ósýnilegu reglur sem þar ríkja hafa áhrif á kyngervi okkar, hegðun, áhugamál, hvernig við veljum að líta út og hverju og hverjum við hrífumst af. Þannig setur kynjakerfið okkur í ákveðin box – í raun alveg frá fæðingu. Það sem tengist körlum eða karlmennsku er gjarnan álitnið jákvætt og nýtur virðingar meðan það sem er talið kvenlegt eða hluti af kvenleika er oft álitnið veikara og minna virði. Manneskjur sem brjótast gegn þessum reglum fá mjög gjarnan fordómafull, neikvæð eða hatursfull viðbrögð.

Gott er að leiða nemendur í gegnum spurningarnar í Ögraðu útlitinu! og Ögraðu atferlinu! og aðstoða hópinn við að fá hugmyndir um hvernig þau geta ögrað hinum hefðbundnu kynhlutverkum.

Það getur líka verið gott að nota eftirfarandi dæmi sem kveikjur fyrir nemendur um leiðir til að ögra kynjakerfinu:

- + Drengir í Frakklandi gera tilraun til að ögra ríkjandi viðmiðum um klæðaburð með því að ganga í pilsum í skólann:
- + Þorsteinn Einarsson deilir reynslu sinni af því að ganga með naglalakk í eina viku.

3

HVAÐ ERU MANNRÉTTINDI

TAKTU AFSTÖÐU UM MANNRÉTTINDI

Álitamál eru málefni sem fólk getur haft ólíkar skoðanir á og mismunandi viðhorf til. Álitamál geta verið allt frá fullyrðingum eins og „íþróttalið A er betra en B“ eða „ostur er vondur“ yfir í flóknari umræður eins og „fátækt fólk er fátækt af því það er ekki nógu duglegt að vinna“ eða „ríkt fólk ætti að borga meira til samfélagsins“.

Markmið

- + Að nemendur geri sér grein fyrir að mannréttindaákvæði geta verið mægræð og flókin.
 - + Að nemandi velti fyrir sér eigin sjónarhorni, afstöðu og viðhorfum til álitamála.
 - + Að nemandi hlusti á sjónarhorn, afstöðu og viðhorf annarra til álitamála.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni taka nemendur afstöðu til álitamála sem kennarinn les upphátt fyrir bekkinn. Í kennslurýminu eru fjórir staðir merktir „mjög sammála“, „sammála“, „ósammála“ og „mjög ósammála“. Við hverja fullyrðingu sem kennarinn les upphátt færa nemendur sig á þann stað sem samsvarar þeirra afstöðu. Þegar allir hafa raðað sér á sinn stað biður kennari nemendur um að færa rök fyrir sinni afstöðu. Nemendur mega skipta um stað hvenær sem er í umræðunum. Eftir smástund les kennarinn upphátt næstu fullyrðingu og ferlið endurtekur sig.

Hafðu í huga

- + Þegar álitamál eru til umræðu er mikilvægt að ræða með nemendum hvernig skoðanir og viðhorf mótask af gildum okkar. Fyrir hvað viljum við standa og hvernig stýra gildi skoðunum okkar og ákvörðunum?
- + Ekki er minna mikilvægt að brýna fyrir nemendum að hlusta á sjónarhorn annarra án þess að fella dóma. Þannig er mjög mikilvægt að sýna skoðunum og sjónarhornum annarra virðingu með því að hlusta, grípa ekki fram í, vanda sig í svörum og rífa ekki skoðanir annarra niður.

Verkfæri

- + Fjögur blöð sem á stendur „mjög sammála“, „sammála“, „ósammála“ og „mjög ósammála“.

Afurð

Verkefnið grundvallast á því að nemendur taki þátt og færi rök fyrir sinni skoðun.

Hópastærð

3-300

Námsgreinar

Íslenska (tjáning), samfélagsgreinar.

Tímarammi

30-60 mínútur

Undirbúningur

Kennari þarf að útbúa og/eða prenta út og hengja upp fjögur fyrrnefnd blöð.

Fullyrðingar

1. Það er mikilvægara að hafa mat og húsaskjól heldur en frelsi til að tjá sig.
2. Það er ekki réttur fólks að vinna heldur skylda.
3. Helsta skylda stjórnvalda er að tryggja að allir íbúar hafi aðgang að vatni og mat.
4. Rétturinn til hvíldar og frítíma er munaður sem aðeins hinir ríku ættu að hafa efni á.
5. Stjórnvöld bera ekki ábyrgð á því að koma í veg fyrir að fólk svelti heldur fólkið sjálft.
6. Það hvernig við komum fram við íbúa landsins kemur ekki öðrum þjóðum við.
7. Sumir ættu að hafa meiri réttindi en aðrir.
8. Það fæðist enginn með réttindi.
9. Það má taka af lífi manneskjur sem hafa framið sérstaklega slæma glæpi.
10. Einstaklingur sem stelur tölvugögnum til að afhjúpa spillingu á að fara í fangelsi.
11. Það er skylda lögreglu að handtaka mótmælendur sem hún telur ógna öryggi og friði.
12. Fólk má alltaf segja það sem það vill af því að við höfum tjáningarfrelsi.
13. Vfirvöld mega fylgjast með öllum samskiptum borgaranna.
14. Vfirvöld mega fylgjast með öllum samskiptum borgaranna ef það er til að tryggja öryggi þeirra.
15. Það er í lagi að svipta fólk mannréttindum, eins og morðingja, hryðjuverkamenn og barnaníðinga.
16. Það er réttur þjóðar að banna ákveðin tungumál og trúarbrögð ef hún telur það ógna öryggi sínu.
17. Önnur lönd eiga ekki að skipta sér af því að hjónabönd samkynhneigðra séu bönnuð í ákveðnu landi.
18. Fjölmiðlar og blaðamenn mega ekki undir neinum kringumstæðum birta leynilegar upplýsingar.

-
19. Stjórnvöld eiga rétt á því að takmarka aðgengi ákveðinna hópa að menntun ef það gengur gegn trúarbrögðum landsins.
-
20. Nemendur mega ekki klæðast trúarlegum klæðnaði eða bera trúarleg tákni í skólum.
-
21. Að skylda fólk til að bólusetja sig er brot á mannréttindum.
-
22. Að skylda fólk í einangrun vegna veikinda er brot á ferðafrelsi þess.
-

Tilbrigði

-
- A. Þegar nemendur hafa tekist á við fullyrðingarnar gætu þeir ígrundað umræðurnar og verkefnið til dæmis með eftirfarandi spurningum:
-
1. Hvaða álitamáli fannst þér erfitt að svara? Af hverju fannst þér það?

 2. Var eitthvað sem þú lærðir eða kom þér á óvarf?

 3. Breyttist afstaða þín til einhverra álitamála í gegnum umræðurnar?

 4. Þurfum við meiri réttindi?

- B. Tengdu fullyrðingarnar við mannréttindasáttmálann. Hvaða fullyrðing tengist hvaða ákvæði mannréttindasáttmálans.
-

MIKILVÆGT TJÁNINGAR- FRELSI, RITSKOÐUN EÐA HATURSFULL SKOÐUN?

Markmið

- + Að nemendur geri sér grein fyrir flóknum og óljósum línunum tjáningarfrelsis.
 - + Að nemendur tjái sig um og taki afstöðu til flókinna tilvika tjáningarfrelsis.
-

Verkefnalýsing

Eitt af mikilvægari ákvæðum Mannréttindasáttmálans er það sem kveður á um frelsi hvers og eins til að tjá hug sinn og skoðanir. Ákvæðið er hins vegar snúið og greinir fólk á um hvað megi segja og hvað ekki. Í þessu verkefni rýna nemendur í nokkur tilvik þar sem línurnar eru ekki alltaf ljósar.

Hver gerir hvað?

Tilvik	Afleiðingar	Viðbrögð
Rappari semur lag þar sem hann líkir konungi landsins við sníkjudýr og heimskan mafiuforingja. Á Twitter líkir hann lögreglunni við nasista sem almenningur þurfi að berjast við.	Rapparinn er handtekinn fyrir að móðga og vanvirða konungsfjölskylduna í einu lagi og hvetja til hryðjuverka á Twitter.	Almenningur hópast út á götu til að mótmæla handtöku rapparans. Mótmælin byrja friðsamlega en hluti mótmælenda kveikir í ruslafötum, grýtir lögreglu og fremjur skemmdarverk á byggingum.
Virtur blaðamaður skrifar umfjöllun um tengsl valdamikils viðskiptamanns við einn hæstaréttardómara landsins ásamt gagnrýni á ríkisstjórnina.	Blaðamaðurinn fær hótanir, er handtekinn og dæmdur í fangelsi fyrir að dreifa falsfréttum og ærumeiðingum.	Mannréttindasamtökin Amnesty, Mannréttindavaktin og Blaðamenn án landamæra fordæma handtökuna.
Stjórnmálamaður segir hörundsökkum konum að „fara aftur heim til sín“, að hlýnun jarðar sé ekki til, kallar andstæðing sinn barnaníðing og ver byssueign almennings.	Stjórnmálamaðurinn er tímabundið bannaður á samfélagsmiðlum.	Hópur fólks telur stjórnmálamanninn kynda undir hatur og ofbeldi. Annar hópur hrósar honum.
Fjölmiðill birtir innsendann pistil þar sem höfundur afneitar tilvist transfólks.	Engar afleiðingar fyrir pistla-höfund eða fjölmiðilinn.	Pistillinn vekur upp miklar umræður. Höfundur og pistill fá gagnrýni frá Trans samtökum.
Einstaklingur mótmælir opinberlega innflytjendum og kveikir í Kóraninum.	Mótmælandinn fær lögregluvernd.	Atvikinu mótmælt. Sýrlendingur sem grýtti mótmælandann fær fangelsisrefsingu og er sendur úr landi.

Hafðu í huga

Gott er að kennari lesi tilvikin upp fyrir hópinn. Eftirfarandi punkta má nota til að örva umræðu með nemendum um tilvikin:

-
- + Hvað er skoðun, hvað er gagnrýni, hvað er hatursorðræða. Af hverju? Hvar liggja mörkin?
 - + Hvaða skoðanir, gagnrýni eða orðræðu á að leyfa? Af hverju?
 - + Ætti að banna ákveðnar skoðanir, hugmyndir, gagnrýni eða orðræðu? Af hverju? Af hverju ekki?
 - + Hvenær er rétt að setja tjáningarfrelsinu hömlur og hvernig má koma í veg fyrir ritskoðun?
 - + Skiptir máli hvort það er almenningur eða stjórnvöld sem beita sér þegar ummæli eða hegðun gengur fram af þeim?
-

Afurð

Kennari hefur val um tvær (eða fleiri) leiðir að afurð:

A. Bekkjarumræður. Kennari getur notað tilvikin í þessu verkefni sem undirstöðu fyrir samræður í kennslustund. Gott er að nemendur sitji saman í hring og er hægt að fara í gegnum hvert atriði fyrir sig. Hægt er að lesa eitt tilvik, heyra hugmyndir nemenda um það og hvaða afleiðingar þeim þættu eðlilegar. Lesa svo afleiðingar og heyra hvað nemendum finnst um þær og gera þeim að endingu grein fyrir viðbrögðunum. Þá má nýta umræðupunktana úr **Hafðu í huga**.

B. Umræðuhópar. Kennari les upp eitt tilvik í einu fyrir bekkinn og nemendur ræða það í minni hópum út frá umræðupunktunum. Hóparnir gera grein fyrir niðurstöðum sínum.

C. Höfuð – hjarta – samviska. Nemendur geta gert stutta ritun eða tekið upp munnlega ígrundun um valin tilvik með eftirfarandi kveikjur í huga:

- + **Höfuð:** Hvaða pælingar vöknudú upp hjá þér? Hvaða spurningar hefur þú?
 - + **Hjarta:** Hvaða tilfinningar vöknudú hjá þér? Hvað stendur upp úr hjá þér?
 - + **Samviska:** Vöknudú spurningar um réttlæti og ranglæti hjá þér?
-

Viðmið um árangur

- + Ég skil að tjáningarfrelsi er snúið fyrirbæri með ólíkar hliðar.
- + Ég get tekið þátt í umræðum um tjáningarfrelsi.
- + Ég get tjáð mig um ólíkar hliðar tjáningarfrelsis.

Hópastærð

3-20

Námsgreinar

Móðurmál og samfélagsgreinar.

Tímarammi

Ein til tvær kennslustundir,
allt eftir framvindu umræðna.

Undirbúningur

Kennari þarf að fara yfir og útskýra hugtakið „tjáningarfrelsi“ með nemendum áður en vinna og umræður hefjast um tilvikin. [Hér](#) má finna upplýsingar frá Mannréttindaskrifstofu Íslands um tjáningarfrelsið og framkvæmd þess hér á landi.

KYNNTU ÞÉR AÐGERÐASINNAN

Markmið

-
- + Að kynna sér og kynna fyrir öðrum einn aðgerðasinna.
-

Verkefnalýsing

Aðgerðasinnar eru einstaklingar sem vekja athygli á óréttlæti sem á sér stað í sínu umhverfi og vilja ná fram breytingum til þess að auka réttlæti í heiminum.

Í þessu verkefni kynnir þú þér einn aðgerðasinna (núlifandi eða látinn) og aflar upplýsinga um þann einstakling og málstað aðgerðasinnans. Upplýsingarnar sem þú safnar um einstaklinginn setur þú fram þannig að þú getir kynnt fyrir öðrum svo aðrir fái líka að kynnast þessum aðgerðasinna.

Ásamt því að taka fram grunnupplýsingar um einstaklinginn (svo sem nafn, aldur, uppruna eða heimaland og málefnið sem barist er/var fyrir) er mikilvægt að skoða vel atriðin í Hafðu í huga.

Í byrjun leitar þú á netinu að aðgerðasinum og velur þann sem þú vilt kynna þér nánar og kynna fyrir öðrum. Ef þig vantar hugmyndir að aðgerðasinum eða leitarorðum getur þú notað listana hér fyrir neðan.

Dæmi um aðgerðasinna:

+ Gandhi	+ Yoko Ono
+ Martin Luther King	+ Michael Moore
+ Nelson Mandela	+ Naomi Klein
+ Greta Thunberg	+ Emma Watson
+ Malala Yousafzai	+ Haukur Hilmarsson
+ Simone de Beauvoir	+ Freyja Haraldsdóttir

Leitarorð sem hægt er að nota:

+ (ensku) activist – aðgerðasinni (íslenska)	+ Animal rights activists
+ Environmental activists	+ LGBTQ activists
+ Feminist activists	

Hafðu í huga

Hver? Veldu þér aðgerðasinna sem vekur áhuga þinn!

- + Veltu fyrir þér hvers vegna þessi einstaklingur vekur áhuga þinn. Er málefnið sem viðkomandi berst eða barðist fyrir eitthvað sem snertir þig? Hvers vegna finnst þér þetta málefni skipta máli? Er þetta óréttlæti enn viðvarandi í heiminum?

Hvað? Fyrir hverju berst/barðist aðgerðasinninn?

- + Náttúru- og umhverfisvernd? Réttindum kvenna? Réttindum þeldökkra? Réttindum hinsegin fólks? Réttindum fatlaðra? Velferð dýra? Skoðana- og tjáningarfrelsi? Gegn stríðsrekstri? Fyrir trú- frelsi? Mismunun á grundvelli trúarbragða? Sjálfstæði eða fullveldi þjóðar sinnar?

Hvers vegna? Hver var kveikjan að því að einstaklingurinn berst/barðist fyrir þessu málefni?

- + Hefur einstaklingurinn þolað eða upplifað sjálft/sjálf/sjálfur óréttlæti á þessu sviði? Eru hömlur á tjáningarfrelsi í landinu þar sem þessi einstaklingur býr?

Hvernig? Hvers konar aðgerðir nýtir/nýtti manneskjan til að vekja athygli á málstaðnum?

- + Mótmæli, ræður, friðargöngur, hungurverkfall, framboð, byltingar, blaða- eða bókaskrif.

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða snjalltæki.
- + Þau verkfæri sem afurðir nemenda kalla á.

Afurð

Þú velur afurðina!

Viðmið um árangur

Í verkefninu ...

- + ... eru grunnupplýsingar um einn aðgerðasinna.
- + ... eru myndir sem sýna manneskjuna og styðja við kynninguna.
- + ... er sagt frá **hvaða** óréttlæti manneskjan vekur athygli á.
- + ... er útskýrt **hvers vegna** einstaklingurinn berst fyrir málefninu.
- + ... er sagt **hvernig** einstaklingurinn hefur beitt sér í sinni baráttu.

Námsgreinar

Móðurmál, erlend tungumál, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir.

MANNRÉTTINDI EÐA FORRÉTTINDI?

Markmið

- + Að nemendur skynji muninn á forrættindum og mannrættindum.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni færð þú Post-It miða í tveimur litum. Annar liturinn stendur fyrir mannrættindi og hinn fyrir forrættindi. Kennarinn þinn setur upp blöð víðs vegar um stofuna sem á stendur staðhæfing, athöfn eða réttindi. Þú ferð um stofuna með miðana þína og átt að setja miða í viðeigandi lit á viðeigandi blað og skrifa á hann rök fyrir því hvernig þú komst að þessari niðurstöðu.

Hafðu í huga

Sum lífsgæði sem þú býrð við eru langt frá því að vera sjálfsögð fyrir jafnaldra þína í öðrum löndum. Reyndu að setja þig í spor einhvers sem þú þekkir ekki eða býr við allt aðrar aðstæður en þú þegar þú leggur mat á staðhæfingarnar.

Verkfæri

- + Post-It miðar í tveimur ólíkum litum, skriffæri.

Viðmið um árangur

- + Ég skil muninn á mannréttindum og forréttindum.
- + Ég get fært rök fyrir því hvers vegna sum lífsgæði eru mannréttindi og önnur forréttindi.

Hópastærð

Bekkjarverkefni

Námsgreinar

Samfélagsgreinar

Tímarammi

1-2 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari prentar út blöð með eftirfarandi staðhæfingum. Athugið að sumar staðhæfingarnar er hægt að rökstyðja á báða vegu og eru þær þannig hugsaðar til að kveikja umræðu í hópnum. Sjálfsagt er að velja úr það sem hentar best eða bæta við ef fleiri hugmyndir fæðast.

Öll börn eiga rétt á að nota tölvu í skólanum.

Öll börn eiga rétt á að nota samfélagsmiðla.

Öll börn eiga rétt á að hitta sálfræðing þegar þeim líður illa.

Öll börn eiga rétt á því að fá lækniaðstoð ef þau eru veik eða slösuð.

Öll börn eiga rétt á að fá mat þegar þau eru svöng.

Öll börn eiga rétt á því að borða það sem þau vilja.

Öll börn eiga rétt á að geta farið í bað eða sturtu.

Öll börn eiga rétt á að æfa íþróttir.

Öll börn eiga rétt á að æfa á hljóðfæri.

Öll börn eiga rétt á að segja sína skoðun.

Öll börn eiga rétt á að sofa út um helgar.

Öll börn eiga rétt á að vaka frameftir.

Öll börn eiga rétt á að leika sér.

Öll börn eiga rétt á að spila tölvuleiki.

Öll börn eiga rétt á að fara í ferðalög.

Öll börn eiga rétt á að hlusta á tónlist.

Öll börn eiga rétt á að læra að lesa.

Öll börn eiga rétt á að hvílast.

Öll börn eiga rétt á að ganga í fötum.

Öll börn eiga rétt á að eiga flott föt.

Öll börn eiga rétt á menntun.

Öll börn eiga rétt á að vinna sér inn peninga

Tilbrigði

Tenging við Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Kennari getur deilt til nemenda Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna sem finna má á netinu á flestum tungumálum. Nemendur geta haft Barnasáttmálann til hliðsjónar og merkt með númeruðum 'post it' miðum inn á blöðin sem búið er að hengja upp hvaða grein Barnasáttmálans hver fullyrðing fellur undir.

MANNRÉTTINDAVAKTIN

Markmið

- + Að nemendur rannsaki mannréttindabrot í einu landi.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni farið þið í hlutverk Mannréttindavaktarinnar, stofnunar sem stendur vörð um mannréttindi og vaktar brot á þeim. Verkefni ykkar er að velja eitt atriði úr töflunni hér að neðan og finna þrjú til fimm dæmi um tilvik og staði þar sem þessi réttindi eru ekki virt. Þið hafið val um hvaða leið þið farið við að miðla uppgötvunum ykkar.

						
Tjáningarfrelsi	Flóttafólk	Staða LGBTQ+	Dauða-refsingar	Pyndingar og ill meðferð	Konur og stúlkur	Blaðamenn og fjölmiðlar
						
Trúfrelsi	Lögreglu- ofbeldi	Samkomu- frelsi	Fríðhelgi einkalífsins	Aðgengi að heilbrigðis- þjónustu	Stríðsátök	Fátækt og hungur

Hafðu í huga

- + Í rannsókninni notar þú skýrslur frá Amnesty International og Human Rights Watch sem innihalda upplýsingar yfir stöðu mannréttinda í öllum löndum heimsins (sjá verkfæri hér fyrir neðan).

Verkfæri

- + Vefur Amnesty International um stöðu mannréttinda í heiminum.
- + Skýrsla Human Rights Watch um stöðu mannréttinda í heiminum.
- + Skýrsla Human Rights Watch 2022 um stöðu mannréttinda á heimsvísu á auðlesnu máli.

Afurð

Nemendur hafa frjálsar hendur til að velja framsetningu á verkefninu. Til dæmis geta nemendur sett saman infograph, vef, búið til fréttatíma, glærukynningu, fræðslumyndband, teiknimyndasögu eða hlaðvarpsþátt.

Viðmið um árangur

- + Ég get dregið saman upplýsingar úr skýrslum og af netinu um mannréttindi í einu landi.
- + Í verkefninu er athygli beint að einum flokki mannréttinda og dæmi tekin um staði og tilvik þar sem þau eru ekki virt.
- + Verkefnið er stutt með dæmum og ljósmyndum.

Hópastærð

2-4 manna hópar

Námsgreinar

Íslenska, erlend tungumál, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

Tilbrigði

1. Kannið hvernig staðan í málaflokknum sem þið völduð er á Íslandi og gerið grein fyrir samanburðinum.
2. Veljið ykkur land og kannið hvernig staðan er í 4-6 málaflokkum úr töflunni í því landi.
3. Tengjið atriðin úr töflunni við ákvæði úr mannréttindasáttmálanum. Rökstyðjið mál ykkar.

HUGTAKAVERKEFNI UM BARNASÁTTMÁLANN

Markmið

- + Að nemendur öðlist dýpri skilning á ákvæðum Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni vinnist þið í þörum að því að búa til hugtakakort um ákvæði Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Kennarinn útdeilir til ykkar fjórum til sex ákvæðum úr sáttmálanum sem þið vinnist svo með. Hvert ákvæði á að útskýra á eftirfarandi hátt:

1. Útskýrið ákvæðið með ykkar eigin orðum.
2. Takið dæmi þar sem hugtakið kemur fyrir.
3. Takið dæmi um hvernig ákvæðinu er ekki framfylgt.
4. Lýsið ákvæðinu með teikningu eða ljósmynd.

Hafðu í huga

Á vefnum www.barnasattmali.is finnið þið barnasáttmálann í heild sinni og ýmsar útskýringar við hvert ákvæði sáttmálans.

Þegar allir hafa lokið sínum verkefnum má gera þau sýnileg með því að hengja þau upp á göngum skólans eða gera vegg í skólastofunni með öllum ákvæðum barnasáttmálans.

Verkfæri

+ Tölva eða snjalltæki, karton, skriffæri, litir, skæri, lím o.fl.

Afurð

Hugtakakort (rafræn eða á pappír).

Viðmið um árangur

+ Ég þekki innihald Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna og skil tilgang hans.

+ Ég get aflað mér upplýsinga um barnasáttmálann á netinu.

+ Ég get í samvinnu með öðrum útskýrt fjögur til sex ákvæði barnasáttmálans með orðum, dæmum og mynd.

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2-4 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að kennari byrji verkefnið á að leiða nemendur í gegnum barnasáttmálann og vefsíðuna www.barnasattmali.is. Einnig má benda á [þennan vef](#) þar sem nokkur hugtök sem fram koma í sáttmálanum eru útskýrð.

Til útprentunar

Útskýring			Dæmi
	Grein		
Mynd/teikning			Ekki dæmi

ÖRSAGA UM ÓRÉTTLÆTI

Markmið

- + Að nemendur kynnist mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna.
- + Að nemendur setji sig í spor fólks sem býr við skert mannréttindi í skapandi ritun.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni dregur þú eina grein úr mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna.

-
- Skil ég greinina?** Kynntu þér greinina, aflaðu þér frekari upplýsinga um hana og um hvað hún fjallar. Það er mikilvægt að þú skiljir greinina og hvað hún þýðir. Ef þú ert óviss, óskaðu eftir aðstoð kennara.
-
- Fáðu innblástur!** Gáðu hvort þú getir fundið fréttir eða upplýsingar um tilvik þar sem réttindin sem greinin þín fjallar um hafa verið brotin gagnvart einstaklingum eða hópum.
-
- Skrifaðu sögu.** Í sögunni setur þú þig í spor einstaklings sem upplifir brot á þeim réttindum sem greinin sem þú dróst á að tryggja honum. Segðu frá umhverfinu sem einstaklingurinn býr í og þeim aðstæðum sem verða til þess að hann er sviptur réttindum sínum.
-

Hafðu í huga

-
- + Leggjið ykkur fram um að nota tungumálið og orðin ykkar til að sýna fólk, staði, tilfinningar, upplifanir og framvindu frekar en að segja frá.
-
- + Þið getið haft söguna ykkar í 1. eða 3. persónu, nútíð eða þátíð; í samtímanum, fortíðinni eða framtíðinni; á Íslandi, í útlöndum, í óræðum eða ímynduðum heimi. Ykkar er valið, en veltið þessu fyrir ykkur og takið afstöðu.
-
- + Hafið í huga það sem þið hafið lært um staðalímyndir og forðist að nota þær í skrifum ykkar.
-

Verkfæri

- + Tölva, snjalltæki eða pappír og skriffæri.

Afurð

Örsaga

Viðmið um árangur

-
- + Verkefnið mitt segir frá manneskju sem upplifir brot á mannréttindum sínum.
-
- + Í verkefninu kemur fram hvaða grein mannréttindayfirlýsingar Sameinuðu þjóðanna brotin sem fjallað er um tilheyrir.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar,
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

1-2 kennslustundir

Tilbrigði

- + Þú getur myndskreytt söguna þína.
- + Þú getur gert myndbandsskreytingu sem tengist sögunni og tekið upp upplestur á sögunni yfir myndbandið.
- + Þið getið gert mannréttindavegg í stofunni ykkar þar sem þið prentið út og hengið upp greinar mannréttinda-
yfirlýsingarinnar og hengið sögurnar ykkar við viðeigandi grein.
- + Þið gætuð líka fundið fréttir á netinu sem fjalla um ýmis mannréttindabrot, prentað þær út og hengt við
viðeigandi grein yfirlýsingarinnar.

KLÍPUSÖGUR UM MANNRÉTTINDI

Markmið

-
- + Að nemendur komi auga á mannréttindabrot sem þau lesa í klípusögum.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni vinnum við með klípusögur sem segja frá ýmsum mannréttindabrotum. Víðs vegar um heiminn er enn í dag brotið á grundvallarréttindum fólks sem kallast mannréttindi. Í mörgum tilfellum eru mannréttindi brotin á þeim sem óhlýðnast ríkjandi (og óréttlátum) reglum, gagnrýna stjórnvöld eða krefjast réttlætis og umbóta.

Þið vinnið verkefnin saman í 2-3 manna hópum. Kennarinn afhendir ykkur eina klípusögu sem þið lesið saman og vinnið svo í sameiningu verkefni 1 og 2 hér fyrir neðan.

1. Allir hópar gera	2. Hver hópur velur eitt
Tengið við mannréttindayfirlýsingu SB. Endursögn og útskýring á hvaða mannréttindi hafa verið brotin í klípusögunni. + Skrifðið 1-2 málsgreinar þar sem þið segið frá því með eigin orðum hvað gerist í klípusögunni. + Skrifðið stutta útskýringu þar sem þið útskýrið hvaða mannréttindi hafa verið brotin og vísið í þær greinar mannréttindayfirlýsingarinnar sem eiga við. + Textinn á að vera samfelldur og ekki meira en 80-100 orð.	„Nú segjum við stopp!“ Þið hafið verið beðin um að skrifa opið bréf fyrir hönd Mannréttindavaktarinnar í fjölmiðla þar sem þið vekið athygli á óréttlætinu.
	Mynd segir meira en 1000 orð. Veljið eina klípusögu sem þið viljið setja fram sem teiknimyndasögu.
	Í Kastljósi kvöldsins. Ímyndið ykkur að þið séuð blaðamenn og takið viðtal við manneskjuna. Semjið handrit að viðtali við hana í klípusögunni og takið svo upp myndband þar sem þið leikið viðtalið.

Verkfæri

- + Útprentaðar dæmisögur og mannréttindayfirlýsing Sameinuðu þjóðanna.
- + Blöð, skrifffæri, litir, skæri.
- + Tölva eða snjalltæki með neti.

Afurð

Hver hópur skilar:

1. Stuttri ritun með endursögn á klípusögunni og tengingu við mannréttindasáttmálann.
2. Einu valverkefni.

Viðmið um árangur

- + Ég get rýnt í dæmisögur um mannréttindabrot og útskýrt þau með tilliti til mannréttindasáttmálans.
- + Ég sýni skilning minn á dæmisögunum, brotunum og sáttmálanum með skapandi hætti í einu valverkefni.
- + Ég get unnið með öðrum í hóp og bent á mitt framlag til verkefnisins.

Hópastærð

Hópverkefni. Nemendur vinna 2-3 saman.

Námsgreinar

íslenska, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2-4 kennslustundir

Undirbúningur

1. Kennari afhendir hverjum hópi eitt eintak af mannréttindasáttmálanum (útprentað eða rafrænt) eða dreifir til þeirra rafrænt.
2. Kennari prentar út dæmisögurnar á næstu síðu og afhendir hverjum hópi eina dæmisögu. Það er í lagi að fleiri en einn hópur vinni með hverja sögu.

Í verkefninu „Örsaga um óréttlæti“ er hlekkur á einfaldaða útgáfu af mannréttindayfirlýsingunni sem þarf að setja upp og hægt væri að notast við í þessu verkefni.

Tilbrigði

- + Takið lengri tíma í verkefnið og látið alla hópana vinna með a.m.k. 3 sögur og allar leiðirnar í valverkefnunum.
- + Semjið ykkar eigin klípusögur þar sem mannréttindi eru brotin og tengið við mannréttindayfirlýsinguna.

Þú ert blaðamaður. Þú skrifaðir umfjöllun í fjölmiðilinn sem þú vinnur hjá sem gerði mjög valdamikinn einstakling reiðan. Nokkrum dögum eftir að umfjöllunin birtist réðust einstaklingar inn á heimili þitt og rændu þér. Þú varst lamin/n og sett/ur í einangrun. Þér hefur verið haldið í marga mánuði og enginn veit hvar þú ert.

Þú ert mótmælandi. Þú hefur staðið fyrir mótmælum gegn nýjum lögum í landinu sem banna stúlkum að ganga í skóla og hjónabönd samkynhneigðra. Yfirvöld í landinu hafa bannað öll mótmæli og segja að lögin séu til að virða trúarbrögð meirihlutans í landinu sem segja að stúlkur skuli ekki menntast. Í kjölfarið hefur þér verið bannað að ferðast frá landinu.

Þú ert starfsmaður í verksmiðju. Nýlega innleiddi fyrirtækið reglur sem lengja vinnutíma starfsmanna og stytta matarhlé. Þú hefur vakið athygli á því að launin sem fyrirtækið greiðir dugi ekki til kaupa helstu nauðsynjar. Nokkrum sinnum hefur eldur komið upp í verksmiðjunni og starfsmenn dáði en fyrirtækið hefur ekki enn gert úrbætur.

Þú ert fyrrverandi starfsmaður í varnarmálaráðuneyti. Ástæðan fyrir því að þú hættir er sú að þú komst að því að ráðuneytið beitti pyntingum og njósnum um almenning. Þú sagðir blaðamanni frá og núna á að handtaka þig fyrir landráð. Þú hefur flúið land vegna þess að þú átt yfir höfði þér dauðadóm en landið sem þú flúðir til vill senda þig til baka.

Þú ert íbúi í fátæku hverfi. Vatnið sem rennur til íbúa er mengað eftir að fataverksmiðja hóf að losa úrgang út í umhverfið og eitraðan reyk liggur yfir hverfið. Þú finnur fyrir miklum veikindum í þessum aðstæðum en heilbrigðisþjónusta er hvergi nálægt. Vegna fátæktar þinnar neyðist þú til að sleppa skóla til afla tekna fyrir fjölskylduna.

MANNRÉTTINDABINGÓ

Markmið

-
- + Að nemendur efli þekkingu sína á mannréttindum og birtingarmyndum þeirra.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni reyna nemendur á þekkingu sína á mannréttindum með því að spila einfalda útfærslu af spurningaleik um mannréttindi.

1. Bingó

Kennari afhendir nemendum hverju um sig eitt útprentað bingóspjald. Í leiknum eiga þau að ganga um stofuna (eða skólann) og finna annan meðspilara til að spyrja einnar spurningar á blaðinu. Í viðeigandi reit skrifa nemendur nafn þess sem gat svarað og svarið við spurningunni. Nemendur finna sér svo annan meðspilara til að spyrja og svo koll af kolli. Þannig þurfa nemendur að fá nýjan einstakling til að svara hverri spurningu. Fyrstur til að fá svar í hvern reit kallar „BINGÓ” og er sigurvegari.

2. Umræður

Þegar flestir hafa náð að fylla út sitt bingóspjald hefjast umræður og farið er yfir reitina. Nemendur gera grein fyrir svörum sínum og kennari skráir þau á töflu eða skjá. Kennari getur spurt nemendur hvaða spurningum þeim fannst erfitt að svara eða auðvelt. Voru einhver svör sem nemendur voru ósammála um að væru mannréttindabrot?

Verkfæri

+ Bingóspjald og skriffæri.

Afurð

Útfyllt bingóspjald og umræður.

Viðmið um árangur

+ Ég get þekkt dæmi um mannréttindi.

+ Ég get deilt þekkingu minni á mannréttindum.

Hópastærð

Einstaklings og paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

1-2 kennslustundir

Undirbúningur

Áður en leikurinn hefst þarf kennari að ljósrita bingóspjöld fyrir nemendur. Einnig er mikilvægt að kennari byrji á að rifja upp með nemendum það sem þau hafa lært um mannréttindayfirlýsingu SP og barnasáttmálann.

BINGO

Heiti yfirlýsingar-
innar þar sem tekin
eru fram mann-
réttindi.

Sáttmálinn þar
sem fram koma
réttindi barna.

Samtök sem beita
sér fyrir mann-
réttindum fólks.

Dæmi um aðildarríki
Mannréttinda-
sáttmálans.

Dæmi um brot
á réttinum til lífs.

Dæmi um
mismunun.

Réttindi sem
konum er sum-
staðar neitað um.

Dæmi um ríki
sem fremur mann-
réttindabrot.

Dæmi um
brot á réttinum
til einkalífs.

Réttindi sem
hinsegin fólki er
sumstaðar neitað um.

Réttindi sem
blaðamönnum er
sumstaðar neitað um.

Dæmi um brot
á réttinum til frelsis
frá pyntingum.

Dæmi um réttindi
sem börn hafa.

Dæmi um réttindi
sem fatlaðir hafa.

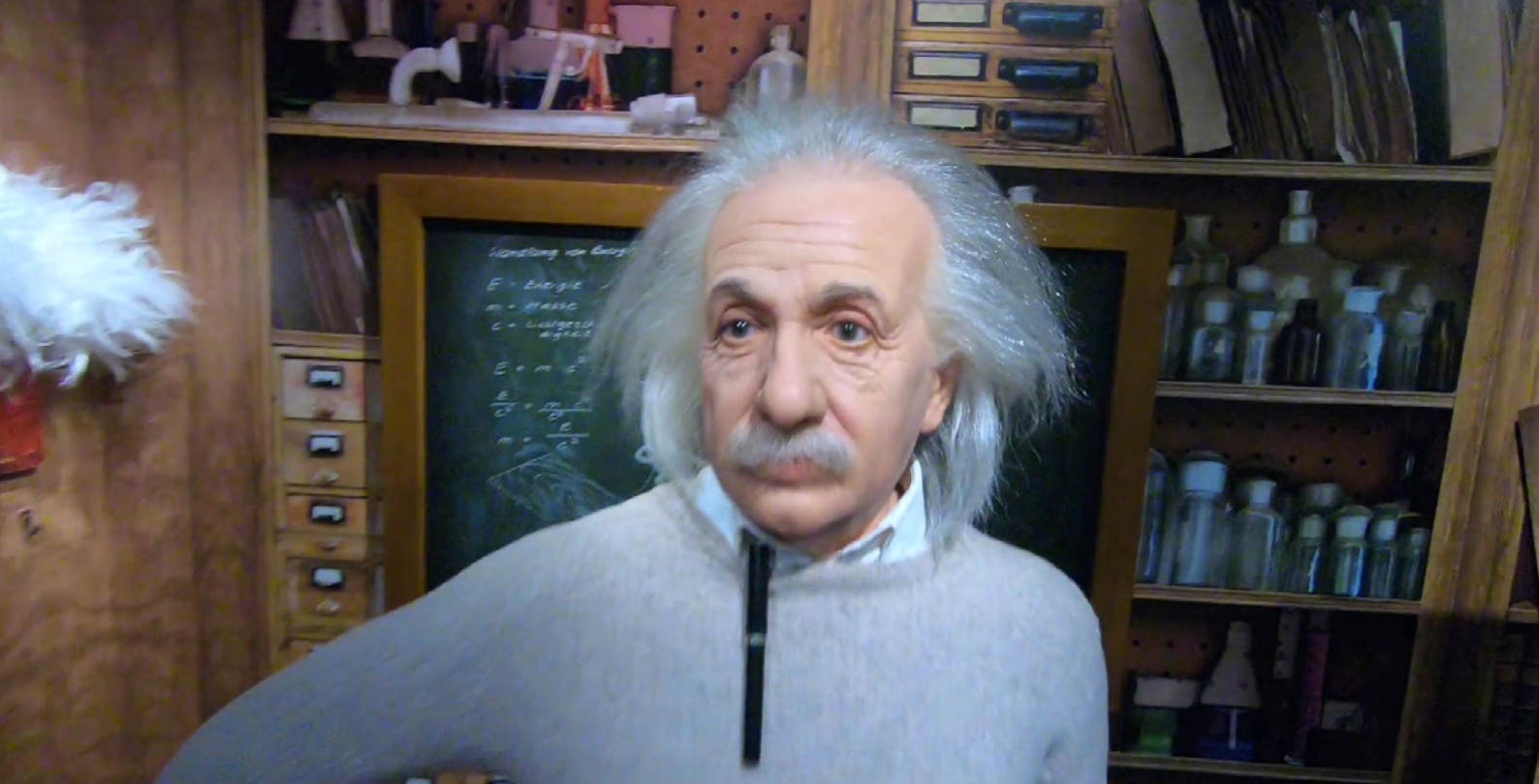
Dæmi um aðstæður
sem skapa góð
lífsskilyrði.

Dæmi um brot
á ferðafrelsi.

4

FRIDUR

FRÆG FRIÐARORÐ

Markmið

+ Að nemendur lesi, ígrundi og tjái sig um fræg orð nokkurra friðarsinna um frið.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ígrunda nemendur ýmsar tilvitnanir um frið og deilulausn eftir fræga einstaklinga.

Skref 1 – Hugsa

Kennari byrjar á að útskýra verkefni tímans og markmið þess. Kennari afhendir nemendum tveimur og tveimur saman eina tilvitnun. Þörin byrja á að lesa tilvitnunina saman, spjalla um hana og skrifa hjá sér merkingu og þýðingu orðanna í sínum huga.

Skref 2 – Lesa og hlusta

Bekkurinn safnast saman. Hvert par les sína tilvitnun fyrir aðra í hópnum, ásamt hugrenningum sínum um hana. Hér skiptir virk hlustun öllu máli fyrir skref 3.

Skref 3 – Umræður

Eftir að hvert par hefur lesið upp sína tilvitnun er komið að hinum nemendunum að tjá sig um það sem þau heyrðu.

Skref 4 – Skapa

Hér fá nemendur frelsi til að tjá það sem þau lærðu á fjölbreyttan máta (sjá afurð).

Afurð

Í skrefi 4 geta nemendur nýtt styrkleika sína og áhuga í lokaafurðina. Nemendur geta ýmist unnið einstaklingslega eða saman. Til dæmis má:

-
- + Teikna eða mála mynd sem passar við orðin eða manneskjuna sem sagði orðin.
 - + Búa til klippimynd sem tjáir kjarna orðanna.
 - + Búa til ljóð á grunni tilvitnunarinnar.
 - + Skrifa ígrundun, kynningu eða myndband, um orðin og manneskjuna sem sagði þau.
 - + Búa til sín eigin friðarorð.
 - + Sameiginlegt vegglistaverk nemenda með friðarorðum og mynd af friðarsinna.
-

Viðmið um árangur

-
- + Ég get lesið og túlkað ein fræg friðarorð.
 - + Ég get tjáð munnlega skilning minn á friðarorðum verkefnisins og rætt um þau við aðra.
 - + Ég get miðlað með skapandi hætti túlkun minni og skilningi á friðarorðunum.
-

Námsgreinar

Íslenska, samfélagsgreinar.

Tímarammi

3-6 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari þarf að prenta út friðarorðin sem fylgja verkefninu og klippa niður til þess að afhenda nemendum.

„Ef þú vilt enda stríð, í staðinn fyrir að senda skotvopn, sendu bækur. Í staðinn fyrir að senda skriðdreka, sendið skriffæri. Í staðinn fyrir hermenn, sendið kennara.“ — **Malala Yousafzai**

„Ef þú vilt frið, talaðu ekki við vini þína. Talaðu við óvini þína.“ — **Desmond Tutu**

„Þú getur ekki tekist í hendur með krepptan hnefa.“ — **Indira Gandhi**

„Friður þýðir ekki engin ágreiningur; það verður alltaf ágreiningur. Friður þýðir að leysa ágreining með friðsamlegum leiðum; í gegnum samtal, menntun, þekkingu og af mannúð.“ — **Dalai Lama**

„Friður á sér stað þegar allt það besta sem við höfum, allt sem við erum, er lagt af mörkum til þess að skapa heim sem styður alla. En friður er líka að tryggja pláss fyrir aðra til að leggja af mörkum það besta sem þau hafa og sem þau eru.“ — **Hafsat Abiola**

„Ef þú vilt frið við óvin þinn verður þú að vinna með óvini þínum. Þá verður hann félagi þinn.“ — **Nelson Mandela**

„Friði er ekki haldið með valdi; friði er náð með skilningi“ — **Albert Einstein**

„Ekkert í lífinu er til þess að hræðast það, heldur til þess að skilja það. Núna er tíminn til þess að skilja meira, svo við megum hræðast minna.“ — **Marie Curie**

„Hafðu í huga að samfélag dæmist ekki út frá því hvernig hinir auðugu og þeir sem njóta forréttinda hafa það, heldur gæðum þess lífs sem er skapað fyrir hina vanmáttugu.“ — **Javier Perez de Cuellar**

„Ég sór að vera aldrei hljóður þegar fólk þyldi þjáningu og niðurlægingu. Við verðum alltaf að taka afstöðu. Hlutleysi er þeim í hag sem kúgar, aldrei þolanda. Þögn styrkir kvalarann, aldrei þann sem kvelst.“ — **Elie Weisel**

NOKKUR ORÐ UM STRÍÐ OG FRÍÐ

Markmið

- + Að nemendur æfi fjölbreytta orðanotkun í skapandi skrifum.
 - + Að nemendur átti sig á þeim andstæðum sem stríð og friður eru.
-

Verkefnalýsing

Þetta verkefni er í fjórum hlutum og er mikilvægt að leggja vinnu og alúð í alla þætti þess.

1. Þú skrifar 6-8 sagnorð, 6-8 lýsingarorð og 6-8 nafnorð sem eru á einhvern hátt lýsandi fyrir frið og friðarástand. Settu svo niður jafnmörg orð sem eru á einhvern hátt lýsandi fyrir átök eða stríðsástand.
2. Notaðu orðasafnið þitt til að búa til tvö ljóð þar sem andstæðurnar milli stríðs og friðar koma fram. Ljóðin þín þurfa ekki að vera rímuð eða stuðluð en mega auðvitað vera það.

-
3. Veldu þér skapandi leið til að koma ljóðinu frá þér. Þú gætir t.d. gert myndskreytt veggspjald þar sem andstæðurnar koma fram, þú gætir samið lag við ljóðið, tekið upp myndbandsmyndskreytingu og tekið upp upplestur á ljóðinu yfir.
 4. Sýndu bekknum verkefnið þitt og segðu frá því.

Hafðu í huga

-
- + Góð ljóð eru oft með ríkulegu myndmáli þar sem einum hlut er líkt við annan eða dauðum hlutum gefnir mannlegir eiginleikar. Prófaðu að leika þér með það þegar þú skrifar ljóðin þín.
-
- + Þú getur reynt að horfa inn á við og finna orð sem lýsa innri ókyrrð eða friði og reynt að yfirfæra þau á friðar- eða ófriðarástand, eða öfugt.
-

Verkfæri

- + Pappír og skriffæri eða tölva.
- + Karton, skæri, litir og lím til að búa til veggspjald.
- + Tölva, spjaldtölva eða sími til að vinna margmiðlunarefni.
- + Annað efni sem gæti þurft eftir vali nemenda um skil.

Afurð

Nemendur hafa val um ýmsar skapandi leiðir til að skila af sér verkefninu.

Viðmið um árangur

-
- + Ég þekki ólíka orðflokka og get fundið fjölbreytt orð sem tilheyrja þeim.
-
- + Ég get nýtt fjölbreyttan orðaforða til að skrifa blæbrigðaríkan texta.
-
- + Ég nýti styrkleika mína og áhuga til að velja leið til að skapa afurð.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska (málfræði), íslenska (ritun),
listgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3-4 kennslustundir

Tilbrigði

- + Skoðið lög, ljóð eða texta sem aðrir hafa skrifað um stríð og frið.
- + Prófið að skrifa upp orðasöfn sem lýsa fleiri andstæðum sem hægt væri að nota sem myndmál fyrir stríð og átök annars vegar og frið hins vegar.
- + Hafið ljóðaupplestur í bekknum ykkar áður en þið byrjið að vinna að lokaafurðinni.

KYNNTU ÞÉR ÁTÖKIN

Markmið

- + Að nemendur kynni sér yfirstandandi stríðsátök í heiminum.
 - + Að nemendur opni augun fyrir því að víða í heiminum eru yfirstandandi stríðsátök með tilheyrandi mannfalli, eymd og óréttlæti.
-

Verkefnalýsing

Á vefnum globalis.is má finna lista yfir yfirstandandi stríðsátök í heiminum í dag. Veljið ykkur átaka-svæði til að lesa um og segja bekkjarfélögum ykkar frá. Lesið textann og búið til stutta kynningu þar sem þið reynið m.a. að svara eftirfarandi spurningum:

+ Hvar fara átökin fram?

+ Milli hverra eru átökin?

+ Hversu lengi hafa átökin staðið yfir?

+ Hvers vegna hófust átökin?

+ Hversu margir hafa fallið í átökunum?

+ Hvað hefur verið gert til að leysa vandann?

+ Hvað getum við gert til að leggja okkar af mörkum?

+ Hvernig er staðan í dag?

Reynið að finna nýlegar fréttir af átökunum sem þið eruð að kynna ykkur til að geta áttað ykkur á því hvað hefur gerst síðustu daga eða vikur. Reynið líka að setja ykkur í spor jafnaldra ykkar á hinu stríðshrjáða svæði og segið frá hvernig daglegt líf þeirra gæti verið.

Hafðu í huga

Stríðsátök eru ekkert gamanmál. Börn og unglingar sem búa við stríðsátök geta lifað í stöðugum ótta um líf sitt og fjölskyldu, heimili sitt og heimabæ. Þar sem stríðsátök hafa geisað lengi búa börn og unglingar oft við mjög skert réttindi, fá litla menntun og takmarkað athafnafrelsi. Við leggjum okkur því fram um að fjalla um viðfangsefni okkar af samkennd, nærgætni og virðingu.

Verkfæri

+ Nettengd tölva, glærugerðarforrit.

Afurð

Glærukynning

Viðmið um árangur

+ Ég kynnti yfirstandandi stríðsátök fyrir bekkjarfélögum mínum.

+ Ég svaraði spurningum í verkefnislýsingu í kynningunni minni.

+ Ég átta mig á að í heiminum er margt fólk sem býr við flóknar og erfiðar aðstæður.

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, erlend tungumál, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

Tilbrigði

- + Reynið að setja ykkur í spor jafnaldra ykkar í landinu sem þið voruð að kynna ykkur og skrifið dagbókarfærslu þar sem degi í lífi unglings er lýst.
- + Búið til stórt heimskort, setjið á vegginn í stofunni ykkar og merkið inn staði þar sem átök geisa. Setjið stutta lýsingu á átökum á hvern stað. Fylgist með fréttum af átökunum og festið inn á kortið litla miða með gangi mála, QR kóða með hlekk á fréttirnar eða annað slíkt.

ÍMYNDAÐU ÞÉR

Markmið

-
- + Að nemendur kynnist tónlist og hugmyndum Johns Lennon um bræðralag og frið.
-
- + Að nemendur velti fyrir sér hvernig efnahagur, trúarbrögð og landamæri eru manngerðar hugmyndir sem geta mögulega stuðlað að ófriði.
-

Verkefnalýsing

Í laginu Imagine söng John Lennon um ímyndaðan heim þar sem væru engin lönd, engin trúarbrögð og engar eignir. Þegar við værum laus við þessi atriði myndu íbúar alls heimsins lifa í friði og bræðralagi.

1. Hlustið á lagið og ræðið svo eftirfarandi spurningar í smáum hópum:

- + Hvernig geta lönd verið ástæða þess að fólk drepur og deyr?
-
- + Hvers vegna eru landamæri? Hver ákveður þau? Getu þau breyst?
-

-
- + Hvernig hafa eignir fólks áhrif á lífsgæði og friðsæld í heiminum? En í heimalandi ykkar?
 - + Hefur það áhrif á frið í heiminum að sum lönd séu rík og önnur fátæk?
 - + Hvernig geta trúarbrögð stuðlað að ófriði? Þekkið þið dæmi um það?
-

2. Skrifid stutta sögu (a.m.k. 150–200 orð) þar sem þið skapið persónu sem vaknar í nýjum heimi þar sem einhverjar af hugmyndum Lennons, eða allar, hafa orðið að veruleika. Veltið því upp í sögunni hvernig heimurinn hefur breyst og hvernig þessi breytti heimur blasir við sögupersónunni.
-

Hafðu í huga

- + Leggið ykkur fram um að nota tungumálið og orðin ykkar til að sýna fólk, staði, tilfinningar, upplifanir og framvindu frekar en að segja frá.
 - + Þið getið haft söguna ykkar í 1. eða 3. persónu; nútíð eða þátíð; í samtímanum, fortíðinni eða framtíðinni; á Íslandi, í útlöndum, í óræðum eða ímynduðum heimi. Ykkar er valið, en veltið þessu fyrir ykkur og takið afstöðu.
-

Verkfæri

- + Hljómflutningstæki, blöð og skrifæri eða tölva.

Afurð

Stutt saga.

Viðmið um árangur

- + Ég tók virkan þátt í umræðum um textann við Imagine.
 - + Ég skrifaði sögu þar sem ég skapaði persónu, umhverfi og aðstæður sem sóttu innblástur í lagið.
 - + Sagan mín veltir upp og svarar spurningum um draumaheim Lennons úr laginu.
-

Hópastærð

3-5 manna hópar í umræðum
Einstaklingar í ritun

Námsgreinar

Íslenska, listgrein (tónmennt),
samfélagsgreinar, upplýsinga-
og tæknimennt.

Tímarammi

2-3 kennslustundir

Tilbrigði

- + Búið til myndband við lagið þar sem þið sækid innblástur í efni og innihald textans við myndbandagerðina.
- + Skapið myndverk sem er innblásið af friðarorðum Johns Lennon.
- + Kynnið ykkur friðarsúlu Yoko Ono, ekkju Johns Lennon.
- + Kynnið ykkur tíðarandann á hippatímanum þegar lagið er samið, samfélagsleg átakamál og hugmyndir ungs fólks um heiminn og lífið.
- + Finnið fleiri lög sem fjalla um stríð og frið. Búið jafnvel til sameiginlega spilunarlista bekkjarins þar sem þið safnið þeim saman.

Í BAKPOKANUM

Markmið

-
- + Að nemendur geri sér grein fyrir hvaða veraldlegu eigur þeirra eru nauðsynlegar og skipta þau mestu máli.
 - + Að nemendur átti sig á því að jafnaldrar þeirra víða um heim hafa þurft að yfirgefa heimili sín og skilja allt sitt eftir.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni skaltu ímynda þér að ófriður eða náttúruhamfarir brjótist út í landi þínu þannig að þú og fjölskylda þín þurfið að yfirgefa heimili ykkar í snatri. Þú hefur ekki mikinn tíma til stefnu og þarft að velja hluti til þess að taka með þér. Eina plássið sem þú hefur til að koma dótinu þínu fyrir er einn bakpoki svo þú þarft að velja vel.

Gerðu lista yfir hlutina sem þú ætlar að setja í bakpokann þinn og skrifaðu 1-3 málsgreinar þar sem þú gerir grein fyrir því hvers vegna þú ákvaðst að taka þessa hluti með.

Hafðu í huga

Það sem þú velur að setja í bakpokann getur verið af ýmsum toga. Þetta geta verið persónulegir munir sem þér finnst erfitt að skilja við þig. Ef til vill er þó mikilvægara að huga að þeim hlutum sem eru gagnlegir eða jafnvel lífsnauðsynlegir fyrir öryggi þitt og fjölskyldu þinnar á meðan þið eruð á flóttu undan þeim hörmungum sem þið standið frammi fyrir.

Verkfæri

- + Tölva, snjalltæki eða blað og skriffæri.

Afurð

Listi með útskýringum.

Viðmið um árangur

- + Ég hef skilning á því hvaða veraldlegu hlutir eru lífsnauðsynlegir.
- + Ég geri mér grein fyrir því hvaða persónulegir munir hafa gildi fyrir mér og hvers vegna.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Samfélagsgreinar

Tímarammi

1-2 kennslustundir

Tilbrigði

- + Þið gætuð viljað prófa að raða í bakpokann, koma með hann í skólann og sýna bekkjarfélögum og segja frá því sem þið völduð í hann.
- + Hægt er að taka ljósmyndir af hlutunum sem þið ákváðuð að setja í bakpokann ykkar og setja verkefnið upp sem glærusýningu eða ljósmyndabók og gera þannig grein fyrir því hvað þið völduð og hvers vegna.
- + Takið upp stutt samtal eða hlaðvarp í þörum þar sem þið ræðið innihald bakpokanna ykkar og gerið grein fyrir því hvað þið völduð og hvers vegna.
- + Svo getið þið skrifað flóttasögu fjölskyldu ykkar. Þar gerið þið grein fyrir því hvaða hörmungar þið þurftuð að flýja og undir hvaða kringumstæðum, hvað þið gátuð tekið með ykkur, hvernig ferðalagið var og flóttinn, hvað var erfitt, hvenær þið gátuð glaðst og hvernig vandi ykkar leystist.

RANGHUGMYNDIR UM RAUNVERULEIKAN

Markmið

- + Að nemendur kynnist algengum ranghugmyndum um stöðu ýmissa málaflokka í heiminum í dag.
- + Að nemendur átti sig á að heimurinn hefur þróast í átt til aukinnar sjálfbærni á undanförunum áratugum.
- + Að nemendur þjálfist í þýðingu úr ensku yfir á íslensku.

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni fáist þið að kynnst vefnum gapminder.org. Á honum er að finna upplýsingar og leiðréttingar á því hvernig staða ýmissa mikilvægra mála er í heiminum í dag og hvernig þau hafa þróast á undanförunum áratugum. Efnið er sett fram í skemmtilegum spurningaleikjum og fræðslu sem byggð er á heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna.

- Farið inn á vefinn og farið í gegnum [spurningaleikinn](#). Veljið ykkur a.m.k. 6–8 flokka og spreytið ykkur á spurningunum þar. Prófið að smella á „more“ á milli spurninga og lesið ykkur til um málaflokkinn.
- Veljið 8–10 spurningar sem ykkur finnst áhugaverðar. Þýðið spurningarnar yfir á íslensku og setjið þær upp í rafrænan spurningaleik á því formi sem ykkur finnst skemmtilegt. Fáist leyfi hjá kennara í yngri bekk til að leggja spurningaleikinn fyrir í tíma.

Hafðu í huga

Þegar við þýðum texta er þó alltaf best að treysta á eigin máltilfinningu þegar við skrifum textann á íslensku. Við getum nýtt þýðingarvélar og rafrænar orðabækur til að hjálpa okkur að þýða einstaka orð.

Reynum því að forðast að treysta um of þýðingarvélar á borð við Google Translate þótt þær geti verið gagnlegar til margra hluta.

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða snjalltæki.

Afurð

Rafrænn spurningaleikur

Viðmið um árangur

-
- + Ég svaraði ýmsum spurningum um stöðu mála í ýmsum málaflokkum í heiminum í dag.
-
- + Ég þýddi valdar spurningar frá ensku yfir á vandaða og góða íslensku.
-
- + Ég bjó til rafrænan spurningaleik og lagði fyrir yngri nemendur.
-

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, enska, samfélagsgreinar, upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir

Tilbrigði

-
- + Lesið valda kafla úr bókinni Factfulness eftir Hans Rosling og ræðið innihald þeirra í bekknum.
-
- + Horfið á [þennan](#) TED fyrirlestur Hans Rosling. Ræðið innihald hans, hvort eitthvað kom á óvart og hvort annað var eins og nemendur bjuggust við.
-

Undirbúningur

Kennari gæti viljað ræða við nemendur um heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna, segja þeim frá hvað þau eru og hvers vegna þau séu mikilvæg. Það gæti verið góð hugmynd að horfa á TED fyrirlestur Hans Rosling (sjá „**Tilbrigði**“) og ræða hann áður en nemendur byrja að svara spurningum á Gapminder síðunni.

FÓLK Á FLÓTTA

Markmið

-
- + Að nemendur öðlist vitund um manneskjur sem neyðst hafa á flótta.
 - + Að nemendur fái innsýn í aðstæður fólks sem hefur flúið heimili sín vegna stríðs.
 - + Að efla samkennd, réttlætiskennd og samstöðu nemenda með fólki á flótta.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni horfið þið á stutta mynd sem sýnir viðtöl við fólk sem hefur neyðst á flótta vegna stríðsins í heimalandi sínu, Sýrlandi. Þið takið svo þátt í umræðum um myndina og vinnið að endingu hópverkefni.

Þið notið vef flóttamannastofnunar Sameinuðu þjóðanna (UNHCR) til að afla upplýsinga um neyðarástand í einu landi þar sem fólk hefur verið þvingað á flótta. Svarið spurningunum sem þið skráðuð í ramma V í KVL töflunni ykkar ásamt því að svara eftirfarandi spurningum:

A. Hvaðan er fólkið að flýja og hversu margir hafa flúið ...

a. ... en eru innan landamæra landsins?

b. ... út fyrir landamæri landsins? Til hvaða lands?

C. Hvers vegna er fólk að flýja?

D. Hvernig flýr fólk?

E. Hvaða hópar á flóttu eru viðkvæmastir/berskjaldaðir?

F. Hvað er landið sem þú býrð í að gera til þess að hjálpa?

G. Hvað getum við gert til þess að hjálpa?

Þið megið velja á hvaða formi þið skilið verkefninu og kynnið fyrir bekkjarfélögum ykkar.

Hafðu í huga

Stuttmyndin REFUGE: Human stories from the refugee crisis.

Vefur flóttamannastofnunnar Sameinuðu þjóðanna.

Verkfæri

+ Tölva eða snjalltæki, skjávarpi/skjár og þau verkfæri sem verkefni nemenda kalla á.

Afurð

Frjáls afurð. Nemendur geta skilað hópverkefni t.d. sem myndbandi, veggspjaldi, upplýsingrafi, vef, hlaðvarpsþætti, hugarkorti, málverki, listaverki eða ritun.

Viðmið um árangur

- + Ég get tekið þátt í umræðum um aðstæður fólks á flótta í heiminum af nærgætni og virðingu.
 - + Ég get tjáð þekkingu mína og tilfinningar gagnvart aðstæðum fólks á flótta.
 - + Ég get aflað upplýsinga um neyðarástand á einum stað í heiminum og gert því skil.
-

Hópastærð

Einstaklings- og hóp-
verkefni (3-4 saman)

Námsgreinar

Íslenska, erlend tungumál,
samfélagsgreinar, upplýsinga-
og tæknimennt.

Tímarammi

3-4 kennslustundir

Verkefnalýsing

Látið nemendur fylla út svokallaða **KVL (Kann – Vil vita – Hef lært) töflu**. Nemendur fylla út ramma K og L áður en horft er á myndina en geyma ramma L þar til eftir að áhorfi lýkur. Nemendur gætu mögulega nýtt töfluna í hópverkefninu.

Undirbúningur

Áður en vinna við verkefnið hefst þarf að kynna nemendum viðfangsefnið. Kennari byrjar á að útskýra fyrir þeim að þau muni læra um fólk á flótta. Í dag eru um 82,4 milljónir manna um allan heim á flótta vegna stríðs, átaka eða mannréttindabrota. Stærstur hluti fólksins sem hefur flúið er frá einu landi, Sýrlandi, en einnig hafa milljónir flúið frá Venezuela, Afghanistan, Suður-Súdan og Myanmar. Nýlega hafa íbúar Úkraínu neyðst á flótta vegna innrásar Rússa í heimaland þeirra.

Sem kveikju að verkefninu er horft á kvikmyndina Refuge og hún rædd í bekknum. Myndin sýnir viðtöl við fólk sem hefur flúið stríðið í Sýrlandi.

Í umræðum um myndina er gott að nota svokallað **Höfuð** — **Hjarta** — **Samviska** aðferð þar sem umræðum um viðfangsefni myndarinnar og viðbrögð og upplifun nemenda er skipt upp með þessum hætti:

Höfuð: Hvaða upplýsingar fengu nemendur um stöðu flóttafólks?

Hjarta: Hvaða tilfinningar vöknuðu? Hvað hreyfði mest við nemendum?

Samviska: Hvaða spurningar um réttlæti, ranglæti og ábyrgð vakti myndin?

KVL skráningarblað nemanda

Nafn

Dagsetning

Námsgrein

Viðfangsefni

Það sem ég kann

Það sem ég vil vita

Lært og þarf að læra

HUG-TAKA-MYNDIR

Markmið

- + Að nemendur dýpki skilning sinn á hugtökum tengdum friði.
 - + Að auka orðaforða og hugtakaskilning nemenda.
 - + Að nemendur þjálfist í að tjá orð og hugtök á myndrænan hátt.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni æfir þú þig í að finna leiðir til að skapa ljósmyndir sem tjá og túlka hugtök tengd friði. Hugtökin sem þú tekur myndir af eru:

+ Friður

+ Ofbeldi

+ Fordómar

+ Samkennd

+ Friðsamleg menning

+ Ágreiningur

+ Jafnrétti

+ Ógn

+ Óréttlæti

+ Hamfarir

+ Öryggi

+ Náungakærleikur

-
- a. Skrifðu hjá þér hvað orðin og hugtökin þýða. Veltu því fyrir þér hvernig þú gætir útfært þau og komið þeim til skila með ljósmynd og skrifaðu hugmyndir þínar hjá þér. Hafðu orðin bak við eyrað í daglega lífinu næstu daga og gáðu hvort þú sjáir hluti eða staði sem veita þér innblástur eða hvort þú verðir vitni að atvikum sem þú tengir við hugtökin og getir náð myndum af.
-
- b. Veldu eina mynd tengda hverju hugtaki og finndu leið til að fullvinna þær, annaðhvort í appi eða tölvu.
-
- c. Settu myndirnar þínar upp í ljósmyndabók í umbrotsforriti, glærugerðarforriti eða ritvinnsluforriti.
-

Hafðu í huga

-
- + Orðin og hugtökin eru flest óhlutbundin þótt þau lýsi mörg einhvers konar atferli. Það getur þess vegna getur verið áhugavert að reyna að taka þessar ljósmyndir án þess að það sé manneskja á myndinni.
-
- + Leiktu þér með myndavélina og leyfðu þér að vera skapandi! Myndir sem eru dálítið skrýtnar eru oft miklu áhugaverðari og sterkari en þær sem eru venjulegri.
-
- + Prófaðu mismunandi stillingar og ólík sjónarhorn áður en þú velur hvaða mynd þú ætlar að nota.
-
- + Hugsaðu út í fókus og lýsingu.
-
- + Hugaðu að myndbyggingu, það er hvar þú staðsetur myndefnið þitt í rammanum.
-

Verkfæri

- + Myndavél eða snjalltæki til að taka myndir.
- + Tölva eða snjalltæki til að fullvinna myndirnar og setja upp ljósmyndabók.

Afurð

Ljósmyndabók

Viðmið um árangur

-
- + Í ljósmyndabókinni minni er ein mynd fyrir hvert hugtak af listanum.
-
- + Myndirnar koma hugmyndum mínum um túlkun á hugtökunum vel til skila.
-
- + Myndirnar eru skýrar og vel unnar.
-
- + Ljósmyndabókin er snyrtilega upp sett.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, listgrein (sjónlistir)
samfélagsgreinar, upplýsinga-
og tæknimennt.

Tímarammi

4-6 kennslustundir
(auk ljósmyndatöku
utan skólatíma)

5

LOFTSLAGS- BREYTINGAR

HUGTAKAVERKEFNI

Markmið

-
- + Að nemendur æfi sig í að nota orðaforða kaflans á fjölbreyttan hátt.
-

Verkefnalýsing

Settu upp á blaði eða í forriti í tölvu hugarkort svipað því sem kemur eftir verkefnalýsinguna fyrir helstu hugtök kaflans:

Hafðu í huga

-
- + Skil ég það sem ég skrifa í hugarkortið fyrir hugtökin?
-
- + Hvernig get ég tengt hugtakið við eitthvað svo það sé merkingarbært í huganum mínum?
-

Verkfæri

- + Blað og skriffæri eða nettengd tölva

Afurð

Hugarkort fyrir hugtök kaflans. Eitt hugarkort er gert fyrir hvert hugtak. Kennari getur valið úr hugtökum en annars eru hugtökin feitletruð í textanum.

Hafðu í huga

- + Nemandi gerir hugtak merkingabært fyrir sér.
- + Nemandi skráir sína útskýringu á hugtakinu.
- + Nemandi skráir niður útskýringu kennara.
- + Nemandi teiknar/finnur mynd sem hægt er að tengja við hugtakið.
- + Nemandi finnur greinar/myndbönd eða tónlist þar sem fyrirbærið er tekið fyrir.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari þarf að sækja blöð ef ekki er nettengd tölva til staðar. Þegar nemendur hafa fundið myndbönd eða tónlist sem tengist hugtökunum er hægt að nýta þau sem bjargir og kveikjur fyrir áframhaldandi verkefni.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt væri að samþætta þetta verkefni til dæmis við list- og verkgreinar með því að nýta hugtökin gagngert í þeim greinum.

Til útprentunar

Mín útskýring		Teikning/Íðsmynd
Annar útskýrir	Hugtak	Greinar/myndbönd/lag

HVAÐ ER KOLEFNI?

Markmið

- + Að þekkja hringrás kolefnis og tilgang kolefnis í hringrás lífsins.
-

Verkefnalýsing

1. **2 mínútur – einstaklingur:** Skráðu niður allt sem þú veist um kolefni. Kennari stoppar tímann og borðin ræða saman um það sem þeir vita.
 1. **2 mínútur – pör:** Rannsakið nú kolefni – þið getið slegið kolefni inn í leitarvél eða skoðað í bókum.
 1. **40 – 60 mínútur:** Skoðið nú hringrás kolefnis (carbon cycle) á einhverjum stað að eigin vali (t.d. Frumskóg, sjó, vatni eða landi) og teiknið hana upp. Munið að merkja inn á hvað er að gerast í hverju skrefi og takið sérstaklega eftir kolefninu.
 1. **5 – 10 mínútur í lokin:** Kennari nýtir tímann til að skoða og ræða hvað nemendur skoðuðu og láta þá segja hvernig hringrás kolefnis er á hverjum stað fyrir sig.
-

Hafðu í huga

- + Hvar er kolefnið í hverju skrefi í hringrás kolefnis?
- + Er kolefnið bundið í lofttegund, lífveru eða einhverju öðru?
- + Gætum við fjarlægt kolefnið úr einhverjum hluta keðjunnar? Rökstuddu.
- + Eru einhverjir hlutar hringrásarinnar sem eru háðari kolefni en aðrir?

Verkfæri

- + Skrifffæri, litir og blöð eða tekniforrit í tölvu.

Afurð

Verkefninu á að skila sem teikningu.

Viðmið um árangur

- + Hringrás kolefnis útskýrð á því svæði sem nemendur völdu sér.
- + Staðsetning kolefnis skráð á öllum tímapunktum .
- + Nemendur tjái sig og sýni skilning á mikilvægi kolefnis.

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði, upplýsinga-
og tæknimennt og myndmennt

Tímarammi

2 kennslustundir

Undirbúningur

Sækja blöð og skrifffæri ásamt því að finna bjargir fyrir nemendur ef aðgangur að tölvum er ekki til staðar.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hér væri hægt að vinna gagngert með kolefni t.d. með því að búa til kol í heimilisfræði með því að baka/grilla grænmeti of lengi, rista brauð of mikið þar til það verður svart eða með því að brenna spýtu í smíði og nýta svo kolið til þess að lita með í myndmennt.

KOLEFNI

Markmið

-
- + Að nemendur átti sig á því að kolefni er víða og getur fundist í mismunandi formi.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni skoðið þið kolefni, hvar það er að finna og mismunandi form þess.

Hafðu í huga

-
- + Við hvaða aðstæður eru myndast kol?
-
- + Hvernig eru kol? Litur og áferð.
-
- + Við hvaða aðstæður myndast demantar?
-
- + Hvernig lítur demantur út? Litur og áferð.
-
- + Hvað tekur langan tíma fyrir demant að myndast?
-
- + Er kolefni í mannlíkamanum? Ef já, hve mikið?
-
- + Er kolefni í grænmeti?
-
- + Er hægt að búa til demanta?
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða skrifffæri og blað ásamt öðru sem nemendur telja sig þurfa fyrir skil.

Afurð

Skil á verkefninu eru frjáls. Nemendur eru hvattir til að skoða veggspjald um skapandi skil.

Viðmið um árangur

- + Nemendur fjalla um kolefni á sinn hátt.
- + Nemendur geri sér grein fyrir hvernig þrýstingur getur breytt ásýnd hluta.
- + Nemendur geri sér grein fyrir að kolefni er víða.

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

6 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að kennari sé búinn að búa sér til hjargir ef á þarf að halda.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að taka þetta verkefni enn lengra með því að samþætta það við heimilisfræði. Nemendur gætu grillað grænmeti t.d. rófur of lengi svo þær breytist í kolefni eða ristað brauð þar til það brennur til þess að sýna þeim að þessir hlutir innihaldi kolefni. Möguleiki væri einnig að skoða demanta í samanburði við gervidemanta og prófa hörku bæði kolefnisins og demants.

GRÓÐURHÚSAÁHRIFIN

Markmið

-
- + Að nemendur þekki gróðurhúsaáhrifin.
-
- + Þau þekki mikilvægi þeirra fyrir lífríki Jarðar en einnig að nemendur átti sig á neikvæðum áhrifum þeirra ef mengun er of mikil.
-

Verkefnalýsing

Kynnið ykkur gróðurhúsaáhrifin, af hverju þau verða og hvaða tilgangi þau þjóna.

Hafðu í huga

- + Hvað eru gróðurhúsaáhrifin?
- + Hvað hefur áhrif á þau?
- + Hvaða áhrif hafa gróðurhúsaáhrifin á lífríkið á Jörðinni?
- + Verðum við að hafa gróðurhúsaáhrifin eða viljum við losna alveg við þau?
- + Hvernig getum við minnkað gróðurhúsaáhrifin?

Verkfæri

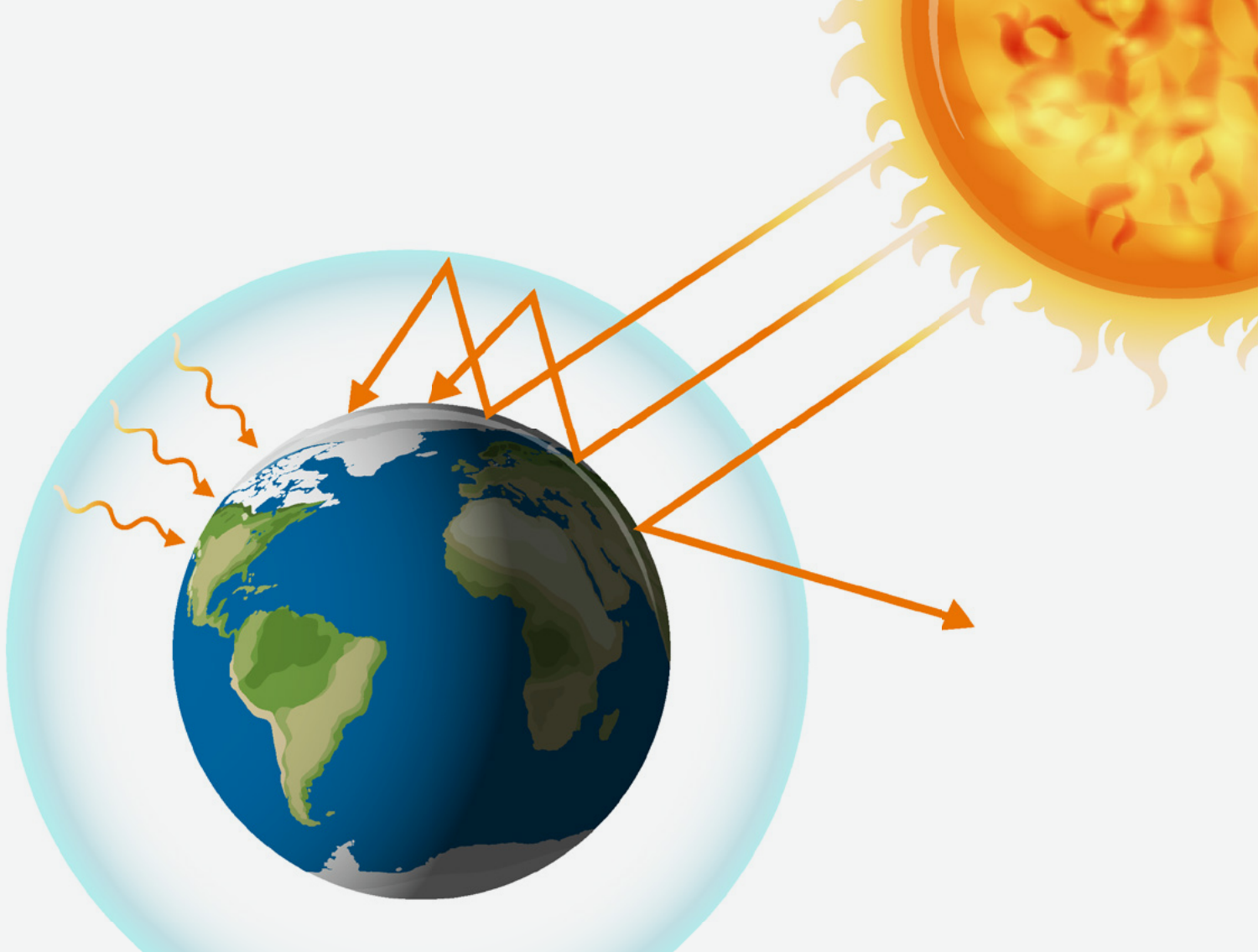
- + Skriffæri og blað eða tölva auk annarra hluta sem nemandi telur sig þurfa til að skila verkefninu á sinn hátt.

Afurð

Skil á verkefninu eru frjáls. Nemendur eru hvattir til að skoða veggspjald um skapandi skil.

Viðmið um árangur

- + Nemandi sýnir þekkingu á gróðurhúsaáhrifum.
- + Nemandi gerir grein fyrir jákvæðum áhrifum gróðurhúsaáhrifa á lífríki Jarðar.
- + Nemandi gerir grein fyrir neikvæðum áhrifum gróðurhúsaáhrifa á lífríki Jarðar.
- + Nemandi skilar verkefninu eftir eigin áhuga og vinnur sjálfstætt að því.
- + Nemandi leitar sjálfstætt eftir upplýsingum um gróðurhúsaáhrifin.

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3 kennslustundir

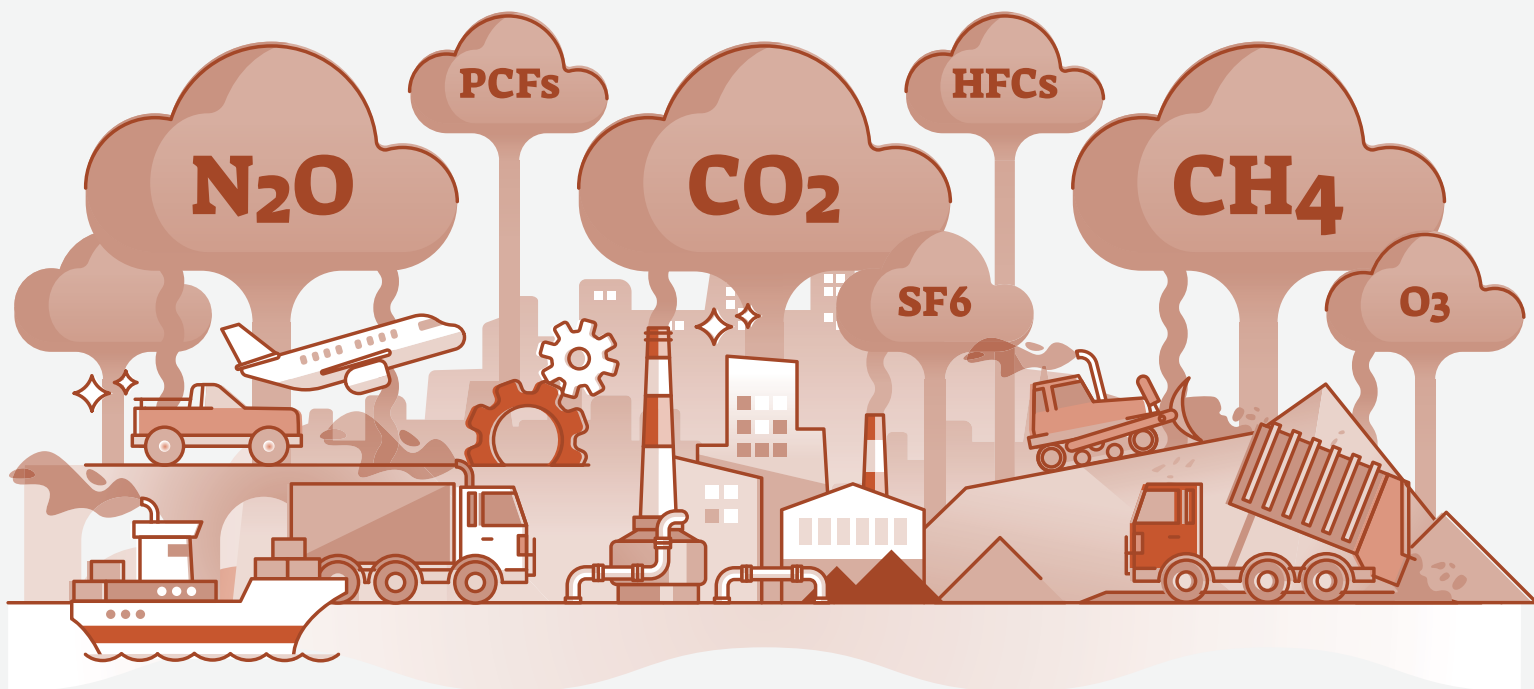
Undirbúningur

Gott er að kennarinn sé með bjargir ef á þarf að halda. Ef aðgangur að nettengdri tölvu er ekki til staðar fyrir nemendur þarf að hafa bækur, greinar eða slíkt.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Samþætting við heimilisfræði: Hægt væri að fara í vettvangsferð í gróðurhús að verkefni loknu til að skoða þau og ræða enn betur um hvernig þau virka.

Samþætting við smíði og heimilisfræði: Hægt væri að smíða gróðurhús í smíði og rækta síðan grænmeti eða ávexti í þeim.

GRÓÐURHÚSALOFTTEGUNDIR

Markmið

- + Að nemendur viti hvaða lofttegundir teljast til gróðurhúsalofttegunda.

Verkefnalýsing

Kynnið ykkur gróðurhúsalofttegundirnar og hvaða áhrif þær hafa á gróðurhúsaáhrifin.

Hafðu í huga

- + Hvaða efnasambönd teljast til gróðurhúsalofttegunda?
- + Hvað er hlutfall gróðurhúsalofttegunda í lofthjúpnunum?
- + Hvaða áhrif hafa gróðurhúsalofttegundir á lofthjúpinn og af hverju?
- + Hvaðan koma þessar lofttegundir?

Verkfæri

- + Dagblöð, tímarit, leir eða annað til að búa til líkön af gróðurhúsalofttegundunum.
- + Skriffæri og blöð eða tölva.

Afurð

Líkan af einni gróðurhúsalofttegund ásamt fræðslu um þá gróðurhúsalofttegund.

Viðmið um árangur

-
- + Nemandi fræðist um lofttegundir gróðurhúsaáhrifanna.
-
- + Nemandi viti hvaðan gróðurhúsalofttegundirnar koma.
-
- + Nemandi viti hvernig við getum minnkað áhrif gróðurhúsalofttegunda.
-
- + Nemandi geti búið til líkan af gróðurhúsalofttegund á skapandi hátt.
-
- + Nemendur geta unnið vel saman.
-
- + Nemandi vísar í að minnsta kosti eina heimild.
-

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði, upplýsinga- og tæknimennt og myndmennt.

Tímarammi

6 kennslustundir

Undirbúningur

Safna þarf saman efnum til líkanagerðar s.s leir, eða búa til trölladeig, dagblöð, tímarit, álpappír, gifs eða annað sem gæti nýst. *Mælt er með að endurnýta efni sem fellur frá heimilum og einnig nýta efni þannig að það má endurvinna þau eða endurnýta í önnur verkefni ef ætlunin er ekki að eiga líkönin og nýta þau áfram.*

LÍFVERUR OG LOFTSLAGSBREYTINGAR

Markmið

-
- + Að nemendur átti sig á áhrifum loftslagsbreytinga á lífverur.
-

Verkefnalýsing

Í verkefninu veljið þið ykkur lífveru og skoðið hvaða áhrif loftslagsbreytingar hafa á hana og setjið síðan upp í teiknimyndasögu.

Hafðu í huga

-
- + Hvað eru loftslagsbreytingar?
 - + Hver er lífveran ykkar, hvar býr hún og hvaða þarfir hefur hún?
 - + Hver er fæðukeðja lífverunnar?
-

-
- + Hvaða áhrif hafa loftslagsbreytingar á lífveruna?
-
- + Hvaða möguleikar eru á því að minnka afleiðingar loftslagsbreytinga á lífveruna?
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða A4 blað, skriffæri og litir.

Afurð

Teiknimyndasaga

Viðmið um árangur

-
- + Nemandi segir frá því hvað loftslagsbreytingar eru.
-
- + Lífvera er tekin fyrir og gert grein fyrir lífríki hennar og lífnaðarháttum.
-
- + Fram koma áhrif loftslagsbreytinga á lífveruna .
-
- + Nemandi ræðir hvernig minnka má afleiðingar loftslagsbreytinga á lífveruna.
-
- + Verkefnið er sett upp sem teiknimyndasaga.
-
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn (heiti sögunnar) ásamt nafni þeirra sem unnu það.
-

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt

Tímarammi

4 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari getur prentað út og fundið allskonar teiknimyndasögublöð á netinu en einnig er gott að hafa blöð þar sem nemendur geta haft frjálsa uppsetningu á sögunni sinni. Hafi nemendur aðgang að nettengdri tölvu má vinna verkefnið í allskonar forritum.

MINNINGARGREIN UM JÖKUL

Markmið

- + Að nemendur átti sig á áhrifum loftslagsbreytinga á jökla.
-

Verkefnalýsing

Veldu þér jökul til að kynna þér. Jökullinn má vera til eða vera horfinn. Þú ætlar að skrifa minningargrein um jökulinn.

Hafðu í huga

- + Hvernig eru minningargreinar skrifaðar?
 - + Hvar er jökullinn á Jörðinni?
 - + Hver var stærð hans þegar hann var upp á sitt besta?
-

-
- + Hver var sérstaða hans?
 - + Hvað „lifði“ jökullinn lengi?
 - + Hvers vegna hvarf jökullinn?
-

Verkfæri

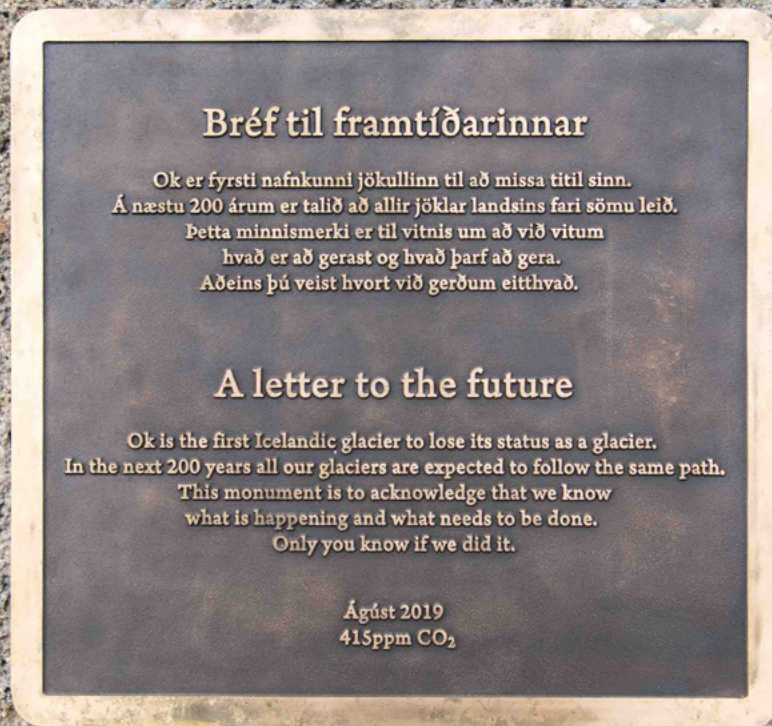
- + Blað og skriffæri eða ritunarforrit í nettengdri tölvu.

Afurð

Minningargrein sem er 300 til 500 orð.

Viðmið um árangur

-
- + Í verkefninu er fjallað um jökul og staðsetning hans kemur fram.
 - + Nemandi greinir frá hvenær jökullinn myndaðist og hvenær hann hvarf.
 - + Nemandi segir frá stærð jökulsins.
 - + Nemandi tilgreinir sérstöðujökulsins.
 - + Nemandi greinir frá því hvaða áhrif loftslagsbreytingar höfðu á jökulinn.
 - + Verkefnið er uppsett sem minningagrein.
 - + Í verkefninu er ljósmynd eða teikning af jöklinum.
 - + Nemandi vísar í að minnsta kosti eina heimild.
 - + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nafni þess sem vann það.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3–5 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að kennari fjalli um stíla minningargreina, hvað kemur fram þar og hvernig þær eru uppsettar. Passa þarf að hafa blöð, skriffæri og bjargir við höndina, svo sem bækur eða greinar ef ekki er aðgangur að nettengdri tölvu.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt væri að endurskapa jökulinn í textílmennt, myndmennt, smíði eða heimilisfræði.

MENGUN

Markmið

-
- + Að nemendur geri sér grein fyrir mismunandi tegundum mengunar og áhrif þeirra á líf okkar á Jörðinni.
-

Verkefnalýsing

Í verkefninu ætlið þið að búa til spil sem er fræðsla um mengun og áhrifum hennar á líf okkar á Jörðinni. Mengun getur verið allskonar og því er það ykkar að ákveða hvort þið takið hana almennt fyrir eða takið sérstaklega fyrir einhverja ákveðna tegund mengunar. Mikilvægt er að settar séu upp spilareglur til að útskýra gang spilsins.

Hafðu í huga

- + Hvers konar mengun má finna á Jörðinni?
- + Hvaða mengun er af völdum einstaklinga?
- + Hvaða mengun er af völdum fyrirtækja?
- + Hvaða áhrif hefur mengunin á mannkynup?
- + Er hægt að koma í veg fyrir einhverja mengun?

Verkfæri

Safnaðu endurnýtanlegum efnivið fyrir spilið þitt. Það getur t.d. verið spilastokkur sem vantar spil í, pappakassi til að búa til spilaborðið úr, efnisafgangar úr smíðastofunni eða annað efni sem fellur til og þú telur að nýtist.

Afurð

Spil ásamt spilareglum.

Viðmið um árangur

- + Verkefnið er sett upp sem spil.
- + Verkefnið er merkt þeim sem unnu það.
- + Verkefnið er búið til úr endurnýtanlegum efnivið.
- + Í verkefninu kynnast þeir sem spila það hugtökunum sjálfbær neysla og sjálfbær framleiðsla.
- + Í spilareglum kemur fram; fyrir hve marga er spilið, aldur sem það hentar ásamt framgangi spilsins.
- + Spilareglur eru skýrar og vel uppsettar.

Hópastærð

2–3 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4–6 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að leggja inn verkefnið og leyfa fyrstu kennslustund að vera hugstormun. Þá ákveða nemendur hvað þeir ætla að gera, hvað þeir þurfa til þess og ákveða hvernig þeir ætli að nálgast þá hluti sem þeir þurfa til verkefnisins.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að samþætta verkefnið við margar list-og verkgreinar. Þannig má búa til spilaborð í textíl, myndmennt eða smíði ásamt því að útbúa kalla. Þannig færu aðrir tímar meira í að útbúa umfjöllunarefni spilsins. Gaman væri svo að leyfa nemendum að spreyta sig á spilum hvers annars.

LOFTSLAGSBREYTINGAR

Markmið

-
- + Að nemendur viti hvaða loftslagsbreytingar eru, hvaða áhrif þær hafa og hvernig við getum dregið úr þeim sem samfélag.
-

Verkefnalýsing

Í verkefninu ætlið þið að setja upp fréttaskýringabátt fyrir loftslagsbreytingar. Þið þurfið að ákveða umfjöllunarefnið en hugmyndir af efni eru:

-
- + Loftslagsbreytingar og jöklar,
-
- + Loftslagsbreytingar og lífríki sjávar,
-
- + Loftslagsbreytingar og mannkynið,
-
- + Loftslagsbreytingar og náttúruhamfarir auk ýkkar eigin hugmynda.
-

Gott getur verið að horfa á fréttabátt til að líkja eftir uppsetningu. Takið eftir því að það er einhver inngangur; lag - kynning og slíkt, svo kemur fréttin og að lokum niðurlagið; áhorfendur eru kvaddir.

Hafðu í huga

- + Hvað eru loftslagsbreytingar? Af hverju eru þær að eiga sér stað?
- + Hvaða áhrif hafa þær á fyrirbærið sem þið völduð ykkur?
- + Hvernig getum við dregið úr þessum loftslagsbreytingum?
- + Hvaða lausnir hafið þið?

Verkfæri

- + Lesbókin, nettengd tölva, upptökutæki eða blað og skriffæri.

Afurð

Fréttaskýringabáttur - getur verið annað hvort myndband eða leikbáttur.

Viðmið um árangur

- + Nemendur setja upp handrit og skýrt er hvaða hlutverk hver hefur
- + Nemendur útskýra hvað loftslagsbreytingar eru.
- + Nemendur útskýra hvaða áhrif loftslagsbreytingar hafa á það fyrirbæri sem þeir völdu sér.
- + Nemendur koma með hugmyndir af lausnum, hvernig við getum minnkað loftslagsbreytingarnar og þar af leiðandi áhrif á fyrirbærið.

+ Að minnsta kosti ein tilvísun er í texta hvort sem er í bók eða á netinu.

+ Verkefnið endar á kynningu fyrir samnemendur.

Hópastærð

3–4 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

6 kennslustundir

Undirbúningur

Gott getur verið að ræða við nemendur um loftslagsbreytingar og áhrif þeirra í upphafi verkefnisins. Mikilvægt er að ræða áhrif á allskonar hluti og fyrirbæri í umhverfinu.

HVAÐ GETUM VIÐ GERT?

1. Átak um að ganga í skólann

Að ganga í skólann er ekki bara heilsusamlegt heldur einnig umhverfisvænt. Hvetjið skólasamfélagið allt til þess að koma sér á eigin orku til og frá skólanum.

2. Gróðursetja tré til að minnka vistspor

Þar sem okkur tekst ekki að binda nema lítinn hluta koltvíoxíðs er mikilvægt að gróðursetja fleiri tré. Kynnið ykkur hvort eitthvað slíkt átak sé fyrir hendi í ykkar heimabyggð og hvort og hvernig þið getið komið að því.

3. Ræktun matvæla í skólanum/heimilinu

Ýmsar afurðir sem við erum að kaupa er hægt að rækta í skóla eða í heimabyggð. Skoðið með hvaða móti þinn skóli eða þín heimabyggð gætu orðið sjálfbærari hvað matvæli varðar.

4. Bíllaus dagur í heimabyggð

Sumstaðar í heiminum er að meðaltali einn bíll á manneskju á bílprófsaldri. Vekið athygli á öðrum ferðamátum eða því að fólk geti ferðast saman á milli staða. Hvernig væri að hvetja til bíllaus dags í þinni heimabyggð?

5. Minnkum neyslu kjöts

Mikil neysla og framleiðsla kjöts hefur sitt að segja í baráttunni við loftslagsbreytingar. Skoðaðu hvernig þú getur breytt þínum neysluvenjum. Hvettu aðra til dádá.

6. Keypt frekar hluti sem framleiddir og/eða seldir í heimabyggð heldur en hluti annarsstaðar frá

Hvort sem þú ert á leið í afmæli eða boð keyra margir langar leiðir til að leita uppi hluti til að færa þeim sem halda veisluna. Hvernig væri að kynna sér hvað er framleitt í þinni heimabyggð og styrkja fyrirtækin þar í kring og styrkja þannig umhverfið í leiðinni?

6

SJÁLFBÆRNI Í NÁTTÚRUNNI

FRÆG ORÐ NÁTTÚRUNNAR

Markmið

- + Að nemendur æfi sig í að nota orðaforða kaflans á fjölbreyttan hátt.

Verkefnalýsing

Þið fáið útprentuð spjöld með hugtökum ásamt öðru blaði sem inniheldur aðeins ramma. Á blaðið með tóma ramma skrifið þið útskýringu á hugtökunum.

Hafðu í huga

- + Ertu búin að lesa og skoða efni kaflans?
- + Hvaða hugtök þarftu að skoða betur til þess að geta útskýrt þau fyrir öðrum?

Verkfæri

- + Útprentað blað með hugtökum ásamt útprentuðu blaði með römmum auk skriffæra.

Afurð

Spil sem hægt er að nýta á fjölbreyttan hátt t.d.

Talaðu, leiktu, teiknaðu

Verkfæri: Spjöldin sem innihalda hugtökin (útskýringarnar eru geymdar hér)

Lið: 3–4 saman

Spilareglur:

1. Nemandi velur hvort hann ætlar að tala, leika eða teikna hugtakið sem hann dregur
2. Nemandi dregur hugtak
3. Nemandi talar/leikur/teiknar hugtakið
4. Liðsfélagar fá að giska í tiltekinn tíma (30 sekúndur)
5. 1 stig hlýst fyrir rétt svar - ef tíminn rennur út fær hitt liðið að giska

Samstæðuspil

Verkfæri: Allur spilastokkurinn bæði hugtökin og útskýringarnar.

Spilalag: 2–3 spila saman — kastað er upp á tening hver byrjar og hæsta talan hefur leik.

Spilareglur:

1. Einn nemandi í einu snýr við tveimur spjöldum.
 - a. Ef hugtak og útskýring kemur upp þá tekur viðkomandi þau spjöld til sín.
 - b. Ef hugtak og útskýring kemur ekki upp þá á næsti að gera.
2. Ef hugtak og útskýring kemur upp þá tekur viðkomandi þau spjöld til sín.
3. Sá vinnur sem hefur fengið flest hugtök og útskýringar til sín.

Þetta eru einungis hugmyndir um leiðir til að nýta spjöldin en einnig er hægt að spilaveiðimann og án efa fleiri spil.

Viðmið um árangur

- + Nemendur vinna saman til að búa til sameiginlegan skilning á viðfangsefninu.
- + Í verkefninu tóku allir þátt.

Hópastærð

2–3 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

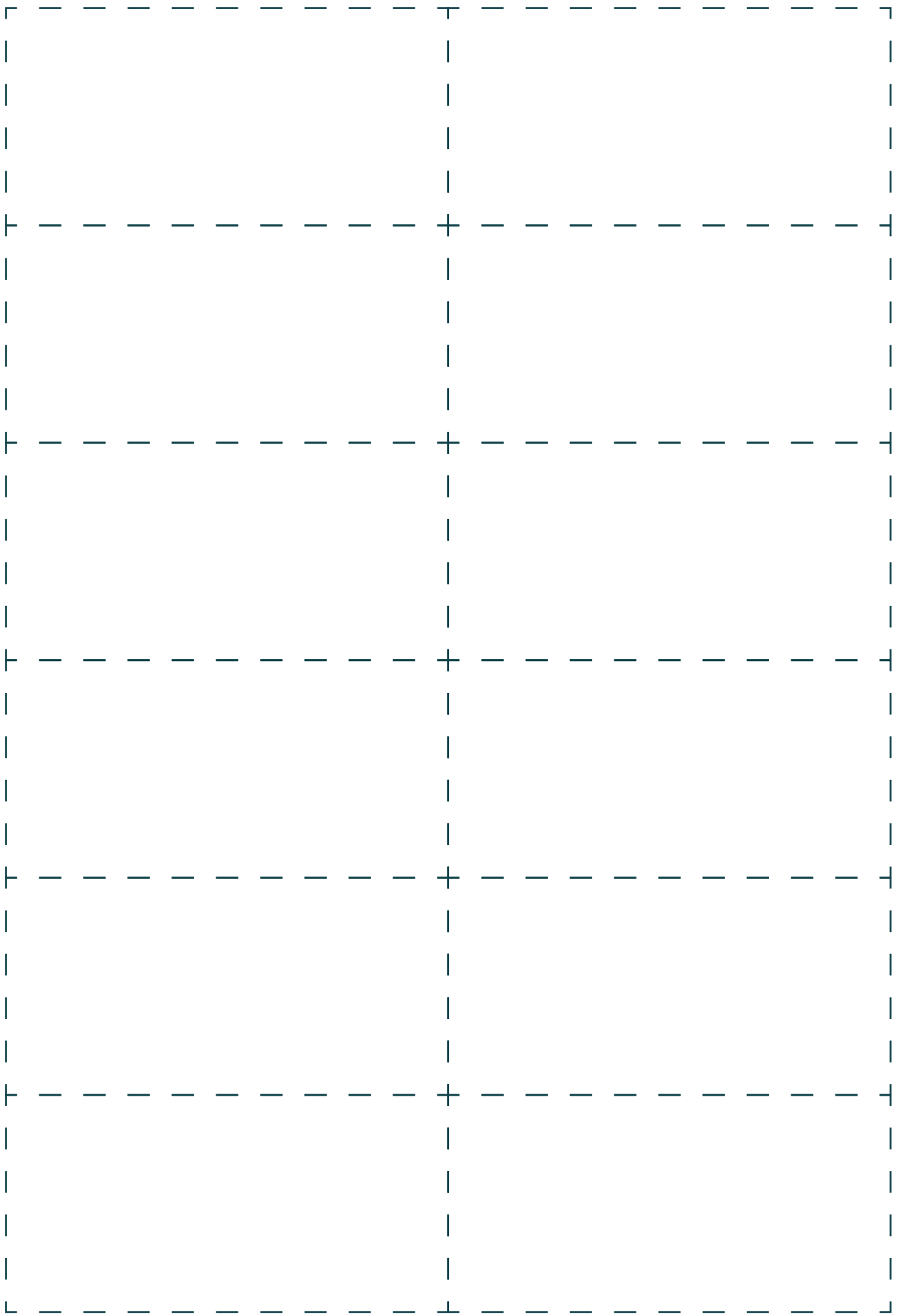
Tímarammi

3 kennslustundir; 2 til að
útbúa spil og 1 til að spila

Undirbúningur

Kennari prentar út spilaspjöldin á aðra hliðá þykkan pappír. Einnig er hægt að nýta gamla spila-
stokka ef þeir eru fyrir hendi til þess að líma spilaspjöldin á.

Náttúruleg fyrirbæri	Plast
Manngerð fyrirbæri	Vetur
Sjálfbærni	Sumar
Endurnýjanleg orka	Haust
Óendurnýjanleg orka	Orka
Auðlind	Endurvinnsla

NÁTTÚRULEG FYRIRBÆRI OG MANNGERÐ FYRIRBÆRI

Markmið

+ Að nemendur skoði og þekki muninn á náttúrulegum og manngerðum fyrirbærum.

Verkefnalýsing

Skráðu hjá þér a.m.k. 20 hluti sem þú notar daglega og flokkaðu þá í náttúruleg fyrirbæri og manngerð fyrirbæri. Veldu nú þá hluti sem skipta þig mestu máli. Eru þeir mest manngerðir eða náttúrulegir?

Hafðu í huga

- + Útskýrðu hvað eru náttúruleg fyrirbæri.
- + Útskýrðu hvað eru manngerð fyrirbæri.
- + Hvaða fyrirbæri getur þú ekki lifað án?
- + Hvaða fyrirbæri getur þú lifað án?
- + Hverjir þessara hluta eru forréttindi þín [réttindi sem þú hefur umfram aðra]?

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða skrifffæri og blað ásamt öðru sem nemendur telja sig þurfa fyrir skilaleiðina.

Afurð

Nemendur hafa frjálsa uppsetningu og skrá hjá sér hugleiðingar sínar hvort sem er á blað eða í forriti í tölvu.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu eru náttúruleg fyrirbæri og manngerð fyrirbæri útskýrð.
- + Í verkefninu eru amk. 20 hlutir sem nemandinn notar dagsdaglega og þau hafa verið flokkuð í náttúruleg og manngerð fyrirbæri.
- + Í verkefninu er tekið fram hvaða fyrirbæri viðkomandi getur ekki eða getur lifað án.
- + Í verkefninu gerir nemandinn sér grein fyrir forréttindum sínum.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

1 kennslustund

Undirbúningur

Hægt er að vera með borð með allskonar hlutum á sem kennari hefur nýtt sér þann daginn allt frá ritföngum upp í tölvu sem hugvekju. Einnig er hægt að vera búin að leggja inn t.d. hugarkort sem kveikju að uppsetningu.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að nýta þetta verkefni sem hugvekju í öllum list- og verkgreinum. Þannig að þegar nemendur mæta í textílmennt væri til dæmis hægt að spyrja þá hvort garnhnykillinn væri manngerður eða náttúrulegur og efnið sem hann væri búinn til úr. Í heimilisfræði væri hægt að spyrja um innihalds-efni sem baka á úr ásamt áhöldum og eins í smíðinni. Sumir hlutir sem við notum eru manngerðir en eru úr náttúrulegum efnum t.d. þegar búið er að spinna ull.

SJÁLFBÆRNI Í UMHVERFINU MÍNU

Markmið

- + Að nemendur þekki hugtakið sjálfbærni og geti nýtt það þegar þeir ræða um fyrirbæri í umhverfi sínu.
-

Verkefnalýsing

Skoðaðu hvaða ferli í umhverfinu þínu eru sjálfbær og hver þeirra eru það ekki. Er möguleiki að gera fleiri hluti sjálfbærari? Og þá hvernig?

Hafðu í huga

- + Hvað er *sjálfbærni*?
- + Hvaða ferli í kringum þig teljast sjálfbær?
- + Eru einhver af þessu ferlum sem maðurinn hefur áhrif á? Eru þau jákvæð eða neikvæð?
- + Hvernig getum við gert hlutina í kringum okkur sjálfbærari?

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða skriffæri og blað ásamt öðru sem nemendur telja sig þurfa fyrir skilaleiðina.

Afurð

Skil á verkefninu eru frjáls. Nemendur eru hvattir til að skoða veggspjald um skapandi skil.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu eru hugtakið sjálfbærni útskýrt.
- + Í verkefninu hefur nemandi skoðað fyrirbæri í kringum sig og myndað sér skoðun á því hvort þau teljist sjálfbær eða ósjálfbær.
- + Í verkefninu kemur fram áhrif mannsins á þessi fyrirbæri.
- + Í verkefninu kemur nemandi með hugmyndir á lausnum á hvernig við getum gert ferla/fyrirbæri sjálfbærari.
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og merkt með nöfnum þeirra sem unnu verkefnið.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2 kennslustundir

Undirbúningur

Blöð og skriffæri eða nettengd tölva ásamt öðrum gögnum sem nemandi telur sig þurfa.

Sem undirbúning þarf kennari að vera búinn að skoða sjálfbærni. Þegar nemendur skoða hugtakið sjálfbærni er oft gott að hafa nærtæk dæmi til þess að auka skilning nemenda á fyrirbærinu. Eins og fram kemur í lesbókinni erum við t.d. með kerfi sem passa upp á að við ofveiðum ekki fiskinn í sjónum eða fuglana sem búa á landinu okkur. Slík kerfi eru að passa upp á jafnvægi í lífríkinu.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að nýta sjálfbærni í öllum námsgreinum og þannig ræða um sjálfbærni á víðum grunni. Úr hverju er t.d. klósettpappírinn okkar, blöðin sem við teiknum á í textílmennt, borðin okkar eða hurðarnar. Hvernig getum við tryggt að komandi kynslóðir upplifi þessa hluti sem við sjáum og nýtum okkur dagsdaglega?

FRAMLEIÐSLA OG DREIFING ORKU

Markmið

- + Að nemendur skoði hvernig rafmagn er framleitt í heimalandi sínu og hvernig orkunni er dreift til neytenda og hún nýtt.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlar þú að skoða hvernig rafmagn er búið til í heimalandinu þínu og hvernig orkunni er svo dreift til neytenda þess.

Hafðu í huga

- + Hvernig er rafmagnið búið til í þínu heimalandi?
- + Er framleiðsla rafmagnsins vistvæn?
- + Er möguleiki fyrir landið þitt að framleiða rafmagn með vistvænni leiðum?
- + Hvernig er rafmagninu komið á heimili og stofnanir í þínu landi?
- + Í hvað er orkan nýtt?
- + Fer eitthvað af orkunni til spillis?

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða skriffæri og blað ásamt öðru sem nemendur telja sig þurfa fyrir skilaleiðina.

Afurð

Skil á verkefninu eru frjáls. Nemendur eru hvattir til að skoða veggspjald um skapandi skil.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu koma fram helstu leiðir við framleiðslu rafmagns.
- + Í verkefninu skoða nemendur hvort framleiðsla rafmagnsins sé vistvæn eða ekki.
- + Í verkefninu kemur fram hvernig rafmagninu er dreift um landið.
- + Í verkefninu er talað um hvernig orkan er nýtt.
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem unnu það.
- + Vísað er í að minnsta kosti eina heimild.

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

5–6 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að kennari sé búinn að búa sér til bjargir ef á þarf að halda, sérstaklega ef ekki er aðgangur að nettengdum tölvum. Einnig er að hægt að skoða hvort hægt sé að fara í vettvangsferðir eða fá fyrirlestra frá innlendum orkufyrirtækjum sem kynna orkuvinnslu.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Verkefnið má samþætta við stærðfræði með því að setja upp niðurstöður í viðeigandi myndritum. Þá er einnig hægt að búa til líkan af allskonar fyrirbærum sem nýtt eru í að búa til orku í list- og verkgreinum.

AUÐLINDIRNAR OKKAR OG SJÁLFBÆRNI ÞEIRRA

Markmið

- + Að nemendur þekki hugtakið auðlindir og geti nýtt það í umræðu og riti í tengslum við heimaland sitt.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlar þú að skoða auðlindir landsins þíns og skoða hvaða leiðir landið þitt hefur farið til að tryggja að þær séu sjálfbærar.

Hafðu í huga

- + Hverjar eru auðlindir landsins þíns?
- + Hvernig er tryggt að auðlindirnar séu sjálfbærar?
- + Eru einhverjar auðlindir ekki sjálfbærar?

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða skrifæri og blöð.

Afurð

Verkefninu er skilað sem barnabók. Gott er að miða að því að bókin henti 1. - 4. bekk. Textinn þarf því að vera einfaldur og gott er að hafa lýsandi myndir við texta til að fanga athygli lesenda.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu er hugtakið auðlind útskýrt.
- + Í verkefninu er búið að velja auðlind til að fjalla um .
- + Í verkefninu er fjallað er um hvernig auðlindin sem fyrir valinu varð nýtist landinu.
- + Í verkefninu er hugtakið sjálfbærni er útskýrt.
- + Í verkefninu er fjallað er um hvernig við pössum upp á að auðlindin sé sjálfbær.
- + Verkefnið er skrifað á einfaldan hátt með það fyrir sjónir að bókin henti börnum.
- + Í verkefninu voru valdar myndir sem henta vel viðfangsefninu og textanum.
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nafni þeirra sem unnu verkefnið.
- + Vísað er í að minnsta kosti eina heimild.

Hópastærð

2–3 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2 kennslustundir

Undirbúningur

Sækja þarf pappír, liti og skriffæri en sé barnabókin unnin í tölvu má nýta fjölbreytt forrit til uppsetningar verkefnisins. Þá er mikilvægt að ræða og skoða hvernig barnabækur eru skrifaðar en gott getur verið að sýna nemendum nokkrar slíkar.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að samþætta verkefnið m.a. við myndmennt og textílmennt með því að búa til kápu á bókina og binda hana inn í samstarfi við kennara þar.

PLAST

Markmið

- + Að nemendur geri sér grein fyrir notagildi plasts, líftíma þess og hvað verður um það þegar það hættir að þjóna tilgangi sínum.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlar þú að skoða hluti sem eru í kringum þig, hvort sem er heima hjá þér eða í skólanum, semeru úr plasti.

Veldu að minnsta kosti einn hlut, skoðaðu notagildi hans, líftíma og hvað verður um hann þegar þú hættir að nota hann. Hvernig mætti hanna þennan hlut svo hann væri vistvænni?

Hafðu í huga

- + Í hvað notum við helst plasthluti?
 - + Hvað hefur áhrif á líftíma plasts?
 - + Er hægt að lengja líftíma hlutarins sem þú valdir?
-

-
- + Til eru mismunandi plasttegundir – hverjar eru þær og hver er munurinn á þeim?
 - + Hvaða staðgengla má nota í staðinn fyrir að framleiða hluti úr plasti? Hverjir eru kostir þessara efna? En gallar?
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva, upptökutæki og/eða skriffæri og blað.

Afurð

Verkefninu er skilað sem myndbandi eða leikþætti.

Viðmið um árangur

-
- + Í verkefninu er fjallað um að minnsta kosti einn hlut úr plasti og hringrás hans.
 - + Í verkefninu kemur fram hvers konar hlutir það eru sem eru helst úr plasti.
 - + Í verkefninu er fjallað um hvað hefur áhrif á líftíma plasts.
 - + Í verkefninu er fjallað um mismunandi tegundir plasts og helsta muninum á þeim.
 - + Í verkefninu er fjallað um hvaða fyrirbæri hægt er að framleiða sama hlut úr sem er ekki plast og kostir og gallar þess koma fram.
 - + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nafni þeirra sem unnu það.
 - + Vísað er í að minnsta kosti eina heimild í verkefninu.
-

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er ef kennari er búinn að sankað sér hlutum úr plasti eða er með hugvekjum um hvaða hlutir í kringum nemendur eru úr plasti. Ræða má um hvaða líftíma nemendur telja að þessir hlutir hafi og hvernig má lengja þá.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Verkefnið má samþætta við stærðfræði með því að setja upp niðurstöður í viðeigandi myndritum. Þá er einnig hægt að búa til líkan af allskonar fyrirbærum sem nýtt eru í að búa til orku í list- og verkgreinum.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Samstarfsverkefni um skólann: Hægt væri að fara í plastsöfnun í skólanum í eina viku á opnu svæði eins og í matsal.

Samþætting við stærðfræði: Í stærðfræði væri hægt að vigta plastið og komast að því hve mikið plast hver nemandi nýtir í viku í skólanum. Eins væri hægt að taka plastið og flokka það eftir mismunandi tegundum plasts í náttúrufræði.

Samþætting við list- og verkgreinar: Hægt væri að vinna verkefni þar sem unnið er aðeins með plast sem fellur til af heimilum eða í skólanum og sauma t.d. veski og töskur, búa til listaverk eða finna leiðir til að nýta dósir og dollur sem geymslulát í skólastofum.

LÍFVERAN MÍN

Markmið

-
- + Að nemendur geri sér grein fyrir hve miklu máli líffræðilegur fjölbreytileiki skiptir og hvað sé hægt að gera til að viðhalda honum.
-

Verkefnalýsing

Í verkefninu velur þú þér lífveru og skoðar aðstæður hennar. Hvernig er vistkerfi lífverunnar og fæðukeðjan hennar? Hvaða áhrif getur súrnun sjávar eða súrt regn haft á aðstæður hennar? Hvaða áhrif hefur önnur mengun af völdum mannsins, s.s. plastmengun?

Hafðu í huga

-
- + Hvað er líffræðilegur fjölbreytileiki?
-
- + Hvað er vistkerfi?
-
- + Hvað er fæðukeðja? Og hvar í fæðukeðjunni er þín lífvera stödd?
-

-
- + Hvaða áhrif geta súrnun sjávar eða súrt regn haft á lífveruna þína?
-
- + Hvað áhrif hefur sorpmengun okkar manna á lífveruna?
-
- + Hvað telur þú að sé til ráðs til að koma í veg fyrir að lífveran deyri út?
-

Verkfæri

- + **Fræðsla:** Skriffæri og blað eða tölva.
- + **Afurð:** Plastsorp af heimilum, skæri, límbyssu og e.t.v. málning.

Afurð

Líkan úr plasti og fræðsla um lífveruna.

Viðmið um árangur

-
- + Líffræðilegur fjölbreytileiki er útskýrður.
-
- + Gerð eru skil á vistkerfi lífverunnar.
-
- + Sýnd er fæðukeðja lífverunnar og hvar í henni lífveran er.
-
- + Rætt er um súrnun sjávar og/eða súrt regn.
-
- + Skoðað er hvaða áhrif sorpmengun frá mannum hefur á lífveruna.
-
- + Fram koma lausnir sem hægt væri að nýta til að styrkja stöðu lífverunnar.
-
- + Verkefnið er kynnt fyrir hópinn.
-
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nafni nemenda sem unnu það.
-
- + Vísað er í að minnsta kosti eina heimild
-

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og upplýsinga-
og tæknimennt, myndmennt

Tímarammi

6 kennslustundir

Undirbúningur

Safna þarf efni sem til fellur á heimilum. Hægt er að láta hvern og einn nemanda gera það fyrir sig eða safna saman fyrir allan hópinn í einu.

Passa þarf að hafa límbyssu auk málningu, pensla og vask við höndina.

Gott er að sækja karton eða litaðan pappír fyrir þá nemendur sem kjósa að gera kynninguna á blaði.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að samþætta verkefnið enn frekar og þannig t.d. smíða eða sauma út lífveru eða jafnvel nýta allar list- og verkgreinar í einu.

ORKUSPARNAÐUR

Markmið

-
- + Að nemendur geri sér grein fyrir mikilvægi þess að ganga vel um auðlindir okkar og finni leiðir til að spara orku.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlar þú að gera tilraun í eina viku. Þú ætlar að skoða hvernig þú getur mögulega sparað orku. Taktu fyrir a.m.k. einn hlut daglega og skoðaðu hvernig þú getur sparað orku með einhverju móti í þinni daglegu rútínu.

Hafðu í huga

-
- + Hvernig geng ég um rafmagn heima hjá mér og í skólanum?
-
- + Hvernig kemst ég í skólann/heim?
-
- + Læt ég vatnið renna lengi heima hjá mér?
-

Verkfæri

- + Sjálfstæð uppsetning skýrslu í tölvu eða á blaði ásamt skriffærum. Einnig má nýta skýrsluform á næstu síðu.

Afurð

Verkefnið er sett upp sem skýrsla (sjá hugmynd af uppsetningu á næstu síðu).

Viðmið um árangur

-
- + Nemandi getur sett upp skýrslu á sinni eign athugun.
-
- + Nemandi sýnir þekkingu á hugtakinu orka og merkingu þess fyrir sig.
-
- + Nemandi skoðar leiðir til þess að spara orku.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2 kennslustundir auk
heimavinnu í 1 viku.

Undirbúningur

Fara yfir skýrslugerð með nemendum og hvað skiptir máli í henni. Prenta út skýrslublað á næstu síðu eða fá nemendur til að setja sjálfstætt upp rannsóknarskýrslu.

Tilgangur	Af hverju erum við að gera tilraunina?
Tæki/efni	Hvað þurfum við að nota til að framkvæma hana?
Framkvæmd	Hvernig gerir þú tilraunina?
Tilgáta	Hvað heldur þú að gerist í tilrauninni?
Niðurstöður	Nú máttu framkvæma tilraunina. Hér kemur bara fram bein lýsing á hvað gerist.
Úrvinnsla/umræða	Hverju komstu að þegar þú gerðir tilraunina og afhverju? Hafðir þú rétt fyrir þér í tilgátunni? Heldurðu að þú hefðir fengið aðrar niðurstöður ef þú hefðir gert eitt-hvað öðruvísi?

ENDURVINNSLAN

Markmið

- + Er að nemendur skoði hvað verður um hluti sem þeir fara með á endurvinnslustöðvar eða setja í sorptunnuna á heimilum.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlar þú að velja þér einn hlut og fylgja honum eftir frá því að hann er framleiddur og þar til hann er orðinn ónothæfur fyrir þig og þú losar þig við hann.

Hafðu í huga

- + Úr hverju er hluturinn þinn?
 - + Er hluturinn þinn endurvinnanlegur? Er hann jafnvel úr endurvinnanlegum og óendurvinnanlegum efnum?
 - + Hvert fer hluturinn; í sorptunnuna, endurvinnslustöð eða eitthvert annað?
 - + Hvað verður um hlutinn þegar þú hefur losað þig við hann?
 - + Er mikið af þessum hlut á endurvinnslustöðvum eða í sorpinu?
 - + Eignast hluturinn framhaldslíf með einhverjum hætti? Ef já, hvernig?
-

-
- + Ef hluturinn fær ekki framhaldslíf, sérð þú fyrir þér að hann gæti átt það? Ef já, hvernig?
 - + Hvernig mætti lengja líftíma hlutarins og sérðu fleiri notkunarmöguleika fyrir hann?
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða skriffæri og blað.

Afurð

Teiknimyndasaga má vera á blaði eða í tölvu.

Viðmið um árangur

-
- + Í verkefninu er hluturinn sem fjalla á um kynntur og sagt úr hverju hann er.
 - + Í verkefninu er fjallað um hvort hluturinn sé endurvinnanlegur eða ekki.
 - + Í verkefninu er fjallað um hvað verður um hlut þegar hann hættir að þjóna eigendum sínum.
 - + Í verkefninu er skoðað magn af svona hlutum í sorpinu eða í endurvinnslunni.
 - + Í verkefninu er skoðað hvort hluturinn fái eitthvað framhaldslíf eftir endurvinnslustöðina.
 - + Í verkefninu er velt upp hvernig lengja má líftíma hlutarins.
 - + Í verkefninu er leitað að lausnum til að nýta hlutinn á fleiri vega.
 - + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem unnu það.
-

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari getur prentað út og fundið allskonar teiknimyndasögublöð á netinu en einnig er líka sniðugt að hafa blöð sem nemendur hafa frjálsa uppsetningu á sögunni sinni á. Hafi nemendur aðgang að nettengdri tölvu má vinna verkefnið í allskonar forritum.

HVAÐ GETUM VIÐ GERT?

Hér koma hugmyndir af allskonar verkefnum sem nemendahópurinn gæti staðið fyrir

1. Endurvinnsla allra hluta í skólastofunni

Vissir þú að ydd er lífrænt? Er rusl flokkað í skólastofunni? Eru gömul verkefni endurnýtt með því að nota efnin úr þeim í önnur verkefni? Eru blöð vel nýtt? Staður fyrir pappír sem má vinna verkefni aftan á? Afklippur af lituðum pappír eiga sinn stað?

2. Hreinsun í heimabyggð

Hér er upplagt að hreinsa nærumhverfi sitt t.d. Strönd, vegkanta, nálæg vötn og útivistarsvæði eða hreinlega skólalóðina. Muna að flokka! - Af Hverju er mestur úrgangurinn?

3. Samstarfsverkefni við heimilisfræði

Farið út og týnið, veiðið eða finnið eitthvað af auðlindum ykkar og nýtið áfram. Vaxa ber eða kryddjurtir í nágrenni skólans? Er hægt að fara og veiða fisk í næsta nágrenni. Þið getið sultað, bakað muffins með berjunum, nýtt kryddjurtir í matseldina og eldað fiskinn.

4. Góðgerðarvika

Safnið efnivið sem fellur til að heimann. Úr honum má t.d. prjóna bangsa og gefa á spítala, sauma slefsmekki handa ungabörnum, sauma grjónapúða, fjölnotapoka eða slíkt og gefa til næstu hjálparsamtaka eða selja fyrir lítinn aur á skólamarkaði og styrkja góðgerðarmál.

5. Skoðaðu hvernig má minnka sóun í þínu nærumhverfi

Hér er upplagt að búa til hópa sem skoða hvað má bæta í ykkar nærumhverfi þegar kemur að sóun. Sem dæmi má nefna; Þrif á umhverfinu? Umbúðir á matvöru í búðinni? Eru það matarafurðir sem er hent í næsta bakaríi. Nemendur semja bréf til fyrirtækja/stofnana/bæjarstjórnar og benda á hluti sem mega betur fara og koma með hugmyndir af lausnum.

7

SJÁLFBÆR NEVSLA OG FRAMLEIÐSLA

HUGTAKAVERKEFNI

Markmið

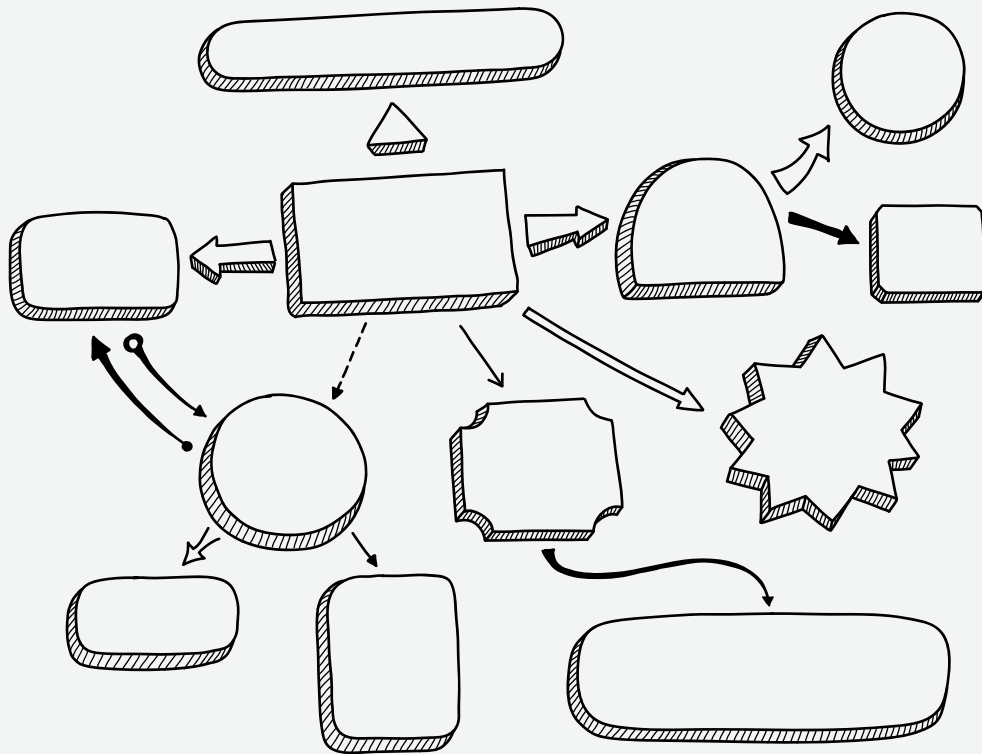
- + Að nemendur geri orðaforða kaflans merkingabæran fyrir sig.
-

Verkefnalýsing

Þú ætlar að gera hugarkort fyrir efni kaflans jafnóðum og þú ferð í gegnum hann.

Hafðu í huga

- + Hvað er hugarkort?
 - + Hvað skiptir mig máli að vita um hugtökin sem koma fyrir í kaflanum?
 - + Hvernig get ég tengt hugtakið við eitthvað og gert það merkingarbært fyrir mig? *Hér má t.d. Teikna eða finna mynd sem hentar til þess að ef þú hugsar um hugtakið sjáir þú það fyrir þér.*
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða A4 blað og skriffæri.

Afurð

Hugarkort

Hafðu í huga

- + Í verkefninu hefur nemandinn sett upp hugarkort sem sýnir þekkingu á hugtökum kaflans.
- + Verkefnið hefur fyrirsögn og er merkt með nafni.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

Unnið jafnt og þétt þegar farið er yfir efni kaflans. Heildartími gæti því verið 2 kennslustundir. Einnig er hægt að nýta sem glósutækni og þá heimaverkefni.

VISTVÆN HÖNNUN

Markmið

-
- + Að nemendur kynni sér hvað vistvæn hönnun er og hvaða áhrif hún hefur á okkur og umhverfið.
-

Verkefnalýsing

Skoðaðu vistvæna hönnun og hvaða áhrif hún hefur á líf þitt og umhverfið þitt.

Hafðu í huga

-
- + Hvað merkir það að hlutur sé vistvænn?
 - + Hvað er vistvæn hönnun?
 - + Hvaða áhrif hefur vistvæn hönnun á líf þitt?
-

+ Hvaða áhrif hefur vistvæn hönnun á umhverfið þitt?

+ Hvaða vara mætti hafa vistvænni hönnun?

Verkfæri

+ Nettengd tölva eða skriffæri og blað ásamt öðru sem nemendur telja sig þurfa fyrir skilaleiðina.

Afurð

Skil á verkefninu eru frjáls. Nemendur eru hvattir til að skoða veggspjald um skapandi skil.

Viðmið um árangur

+ Í verkefninu er orðið vistvænt skilgreint.

+ Í verkefninu er fjallað um vistvæna hönnun og tekin dæmi um slíkt.

+ Í verkefninu koma fram umhverfisáhrif hlutarins.

+ Í verkefninu er ígrundað hvaða áhrif hönnun hlutarins hefur á einstaklinga.

+ Í verkefninu er komið með hugmynd af hlut sem hægt væri að hanna á vistvænni hátt.

+ Í verkefninu eru lýsandi myndir fyrir fyrirbærin.

+ Í verkefninu er vísað í að minnsta kosti eina heimild. .

+ Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem unnu verkefnið.

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni.

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að kennari sé búinn að búa sér til bjargir ef á þarf að halda. Gott er að hafa dæmi um vistvæna hönnun til að kveikja neistann t.d. Notkun fjölnota burðapoka eða niðurbrotanlegra poka í stað plastpoka.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hér væri hægt að samþætta verkefnið við t.d. textílmennt þar sem umræðan gæti verið vistvæn hönnun fatnaðar. Þannig mætti skoða úr hverju föt nemenda eru gerð og þau fengin til að skoða hvaða efni eru vistvæn og hver ekki. Hvaða framleiðsluaðferðir eru vistvænar og hverjar ekki. Þau kæmu síðan með hugmyndir af því hvernig hægt væri að framleiða flíkina á vistvænni hátt.

VISTVÆN HÁTÍÐ

Markmið

- + Að nemendur kynni sér hvernig þeir geta gert hátíðir vistvænni.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlið þið að velja ykkur hátíð og skoða hvernig má gera hana vistvænni.

Hafðu í huga

- + Hvaða hlutir eru nú þegar vistvænir við hátíðarhaldið mitt?
 - + Hvaða hluti gæti ég gert vistvænni?
 - + Hafðu í huga skreytingarnar, jólapappírinn, merkimiðana, jólakortin, jólatréð og annað sem þér dettur í hug.
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva, skriffæri og blað.

Afurð

Verkefninu er skilað sem myndbandaverkefni eða fræðsluleikþætti.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu er rætt um hvaða hlutir eru nú þegar vistvænir við hátíðina.
- + Í verkefninu er skoðað hvaða hluti hægt væri að gera vistvænni.
- + Í verkefninu eru myndir sem lýsa vel verkefninu.
- + Í verkefninu er vísað í að minnsta kosti eina heimild.
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem það unnu.

Hópastærð

Paraverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3 kennslustundir

Undirbúningur

Gott getur verið að ræða við nemendur um hinar ýmsu hátíðir þar sem hefðir eru mismunandi milli landa. Verkefnið má því yfirfæra á allskonar hátíðir til dæmis afmæli, útskriftir, fermingar eða aðra siði tengda menningu heimalands nemenda.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að samþætta þetta verkefni við allar list- og verkgreinar með einhverjum hætti. Þannig gætu nemendur búið til sitt eigið skraut fyrir jólin í myndmennt, textílmennt eða smíði. Nemendur gætu bakað í heimilisfræði úr vistvænum vörum.

HVAÐAN KOMA FÖTIN OKKAR?

Markmið

- + Er að nemendur skoði leið fatnaðar frá verksmiðju og þar til þeir eru farnir að klæðast honum.

Verkefnalýsing

Verkefnið er unnið með kennsluaðferðinni *Einn - fleiri - allir* sem kennari útskýrir.

Einn:

Skoðaðu miðann í fötunum þínum og skráðu niður framleiðslulandið. Hvaða leið heldur þú að flíkin hafi farið áður en hún komst í þínar hendur?

Fleiri (3–4 nemendur):

Skoðið hugleiðingar hvor annars. Var einhver með flík sem var búin til í sama landi? Hvaða hugmyndir höfðu þið um ferðamáta fatnaðarins frá verksmiðju og þar til hún komst í ykkar hendur.

Allur nemendahópurinn:

Kennari tekur saman niðurstöður á töflu eða í tölvuforriti, niðurstöður má t.d. merkja á landakort.

Hafðu í huga

Einn:

- + Hvernig ferðuðust fötin þín í búðina sem þú keyptir þau í?
- + Hversu langt ferðuðust fötin þín? Skoðið kortabók eða kort á netinu
- + Hefðir þú getað verslað svipuð föt á umhverfisvænni hátt?
- + Reiknið út vistspor fatnaðarins

Fleiri:

- + Eruð þið sammála um vegalengd sem fatnaðurinn ykkar þurfti að ferðast?
- + Eruð þið sammála um með hvaða ferðamáta fatnaðurinn ferðaðist?

Allir:

- + Hvaðan koma flest fötin? En færst?
 - + Af hverju er svona mikið af fötum framleidd á ákveðnum stöðum í heiminum?
 - + Gætum við framleitt meira af fatnaði hérlandis?
 - + Hvað kom okkur mest á óvart við þetta verkefni?
-

Verkfæri

- + Hver og einn fær A4 blað til að skrá niður hugleiðingar sínar, skriffæri og litir.

Afurð

Blað fyrir hugarflug.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu hafi nemendur gert sér grein fyrir ferðalagi fatnaðar síns um heiminn.
- + Í verkefninu geri nemendur sér grein fyrir hvar mest er framleitt af fatnaði.
- + Í verkefninu gera nemendur sér grein fyrir hvað vistspor er og hvað það þýðir.
- + Í verkefninu skoða nemendur lausnir á því að minnka vistspor sitt.
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem unnu það.

Hópastærð

Einn, fleiri, allir (e. Think, pair, share): Verkefnið byrjar á einstaklingsvinnu, svo ræða 3–4 nemendur saman um sínar niðurstöður og að lokum ræðir allur hópurinn saman.

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

2 kennslustundir

Undirbúningur

A4 blað og skriffæri og ef til vill heimskort.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Samþætting með stærðfræði:

- + Gera súlurit yfir hvaðan fötin í hópnum koma
- + Reikna út hlutfall fatnaðar sem ferðast ákveðnar vegalengdir t.d. 0–2500 km, 2500–5000 km, 5000–10000 km og 10000 km og lengra.

Samþætting með samfélagsfræði:

- + Hengja upp landakort og skrá inn á hvaðan fatnaður er í nokkrum nemendahópum en þá sést greinilega hvar langflest föt eru framleidd.
- + Í framhaldi má ræða hvaða aðbúnað og vinnuréttindi fólk hefur í þessum löndum.
- + Nemendur gætu svo skoðað hvaða áhrif sanngjarnir viðskiptahættir (e. fair trade) hafa á vöruverð og framboð og kosti og galla þess að framleiða hluti nær heimabyggð.

ÞRÓUN HLUTA

Markmið

- + Er að skoða hvernig hlutir hafa þróast frá því þeir komu fyrst á sjónarsviðið.

Verkefnalýsing

Veljið ykkur hlut sem þið notið dagsdaglega. Skoðið hvernig hluturinn hefur þróast frá því hann var fundinn upp.

Hafðu í huga

- + Á þessi hlutur sér einhvern forvera áður en hann varð útlítandi eins og hann er í dag?
- + Úr hvaða efnum er hluturinn?
- + Í hvaða mynd var hluturinn vistvænastur?
- + Hver eru umhverfisáhrif hlutarins í dag?
- + Ef þið hugsið 50 ár fram í tímann, hvernig haldið þið að hluturinn gæti þá litið út? Úr hverju er hann búinn til? Hefur hann enn sama notagildi? Eða kannski minna eða meira?

Verkfæri

- + Nettengd tölva, A3 blað, skriffæri og litir.

Afurð

Verkefninu er skilað sem A3 veggspjaldi.

Viðmið um árangur

- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem unnu það.
- + Nemendur skrifa eða teikna hvernig hluturinn hefur þróast frá því hann fyrst fram.
- + Nemendur skoða hvort hluturinn hafi átt einhvern forvera áður en hann var eins og hann er þekktur í dag.
- + Nemendur velta fyrir sér umhverfisáhrifum hlutarins og í hvaða formi hluturinn var vistvænastur.
- + Nemendur velta fyrir sér útliti og framleiðslu hlutarins eftir 50 ár.

Hópastærð

3–4 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari þarf að nálgast A3 blöð og passa að allir hópar hafi aðgang að litum og skriffærum. Gott getur verið að hafa aðgang að nettengdri tölvu til að leita að upplýsingum eða bækur.

Kennari getur stýrt verkefninu frekar með því að gefa hverjum hóp hlut t.d. Myndavél, tónlistar-spilara, eldavél, saumavélar, ísskáp o.s.frv.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hér er kjörið tækifæri til að samþætta með öðrum list- og verkgreinum. Hægt er að fjalla t.d. um geymslu matvæla í tímans rás með áherslu á hvaða aðferðir voru nýttar í heimalandinu í heimilis-fræði, kafa í sögu upptöku hljóðs og hljóðspilunar í tónmennt og framleiðsluaðferðir fatnaðar í gegnum tíðina í textílmennt.

TEIKNIMYNDASAGA UM NÁTTÚRUVERNÐ

Markmið

-
- + Er að nemendur þekki orðið náttúruvernd og geti nýtt það hugtak.
-

Verkefnalýsing

Skoðaðu hugtakið náttúruvernd og fjallaðu um það í teiknimyndasögu út frá stað, hlut eða fyrirbæri sem þú velur.

Hafðu í huga

-
- + Hvað er náttúruvernd (almenn skilgreining)?
 - + Af hverju er náttúruvernd mikilvæg?
 - + Hvaða afleiðingar hefur það fyrir okkur að sinna ekki náttúruvernd?
-

Verkfæri

- + Nettengd tölva eða blað, skriffæri og litir.

Afurð

Teiknimyndasaga sem er jafnframt fræðsla fyrir yngri bekki grunnskóla.

Viðmið um árangur

- + Í verkefninu er hugtakið náttúruvernd útskýrt á einfaldan hátt.
- + Í verkefninu er valinn staður, hlutur eða fyrirbæri til að útskýra hugtakið náttúruvernd.
- + Í verkefninu er rætt um mikilvægi náttúruverndar.
- + Í verkefninu er rætt um afleiðingar þess að sinna ekki náttúruvernd.
- + Verkefnið er sett upp sem teiknimyndasaga.
- + Verkefnið er unnið sem fræðsla fyrir yngri bekki grunnskóla.
- + Verkefnið er merkt með fyrirsögn (nafni teiknimyndasögu) og höfundum.

Hópastærð

Einstaklings-
eða paraverkefni.

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4–6 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari getur prentað út og fundið allskonar teiknimyndasögublöð á netinu en einnig er líka sniðugt að hafa blöð sem nemendur hafa frjálsa uppsetningu á sögunni sinni á. Hafi nemendur aðgang að nettengdri tölvu má vinna verkefnið í allskonar forritum.

HVAÐ VERÐUR UM RAFTÆKIN OKKAR?

Markmið

- + Er að nemendur skoði hvað verður um raftæki í kringum sig þegar þau enda líftímann sinn.
-

Verkefnalýsing

Veldu þér raftæki í umhverfi þínu og skoðaðu hvað verður um það þegar það hættir að nýtast þér.

Hafðu í huga

- + Hvað verður um raftækið þitt þegar það hættir að nýtast þér?
 - + Hendir þú raftækinu, setur það í endurvinnsluna eða eru aðrir möguleikar fyrir hendi?
-

-
- + Eignast raftækið eitthvað framhaldslíf, í heild eða í pörtum?
 - + Sérð þú einhverja notkunarmöguleika fyrir hluti úr raftækinu þínu áfram, hvort sem er í heild eða að hluta til?
 - + Hvernig gætum við dregið úr urðun hlutarins?
-

Verkfæri

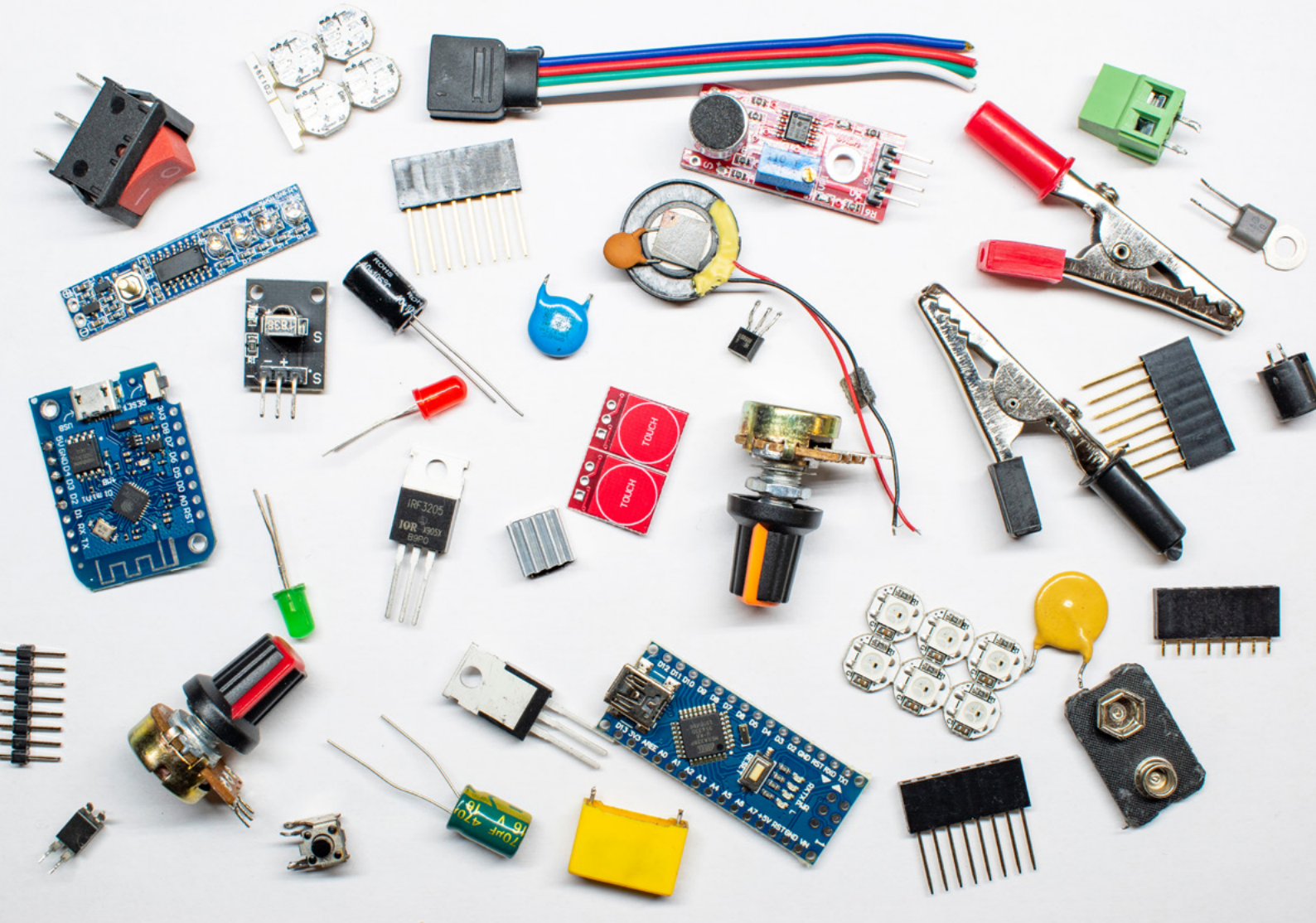
- + Nettengd tölva, blað og skriffæri ásamt þeim aðbúnaði sem nemendur telja að þeir þurfa miðað við hvernig þeir kjósa að skila.

Afurð

Verkefnið er sett upp að eigin vali. Nemendur eru hvattir til að skoða veggspjald um skapandi skil í þeim kafla verkefnabanka.

Viðmið um árangur

-
- + Í verkefninu kemur fram hvaða hlut um ræðir.
 - + Í verkefninu kemur fram hvað nemandi gerir við hlutinn þegar hann hættir að þjóna einstaklingi.
 - + Í verkefninu hefur nemandi kynnt sér hvað verður um hlutinn þegar hann fer í endurvinnslu.
 - + Í verkefninu hefur nemandinn skoðað framhaldslíf hlutarins að einhverju eða öllu leiti.
 - + Í verkefninu kemur fram hugarflug nemandans um notkunarmöguleika hlutarins í hlutum eða heild.
 - + Verkefnið er merkt með fyrirsögn og nöfnum þeirra sem það unnu.
-

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

3–4 kennslustundir

Undirbúningur

Kennari skoðaður kaflann um skapandi skil með það fyrir sjónum að kynna það fyrir nemendum hafi það þegar ekki verið gert. Hægt er að hugstорма með nemendum hvernig hægt væri að setja upp verkefni um raftæki á fjölbreyttan hátt.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt væri að samþætta þetta verkefnið við smíði með því að nemendur tækju allskonar raftæki í sundur og skoðuðu hvað er að finna inn í þeim. Hvaða hlutir eru sameiginlegir milli raftækja og hverjir eru ólíkir. Þá gætu nemendur skoðað hvernig væri hægt að gera við hluti og hvort það væri ódýrara, hagkvæmara eða umhverfisvænna heldur en að kaupa nýja hluti.

HVERNIG GET ÉG GERT LÍF MITT SJÁLFBÆRARA?

Markmið

- + Er að nemendur skoði neysluvenjur sínar og hvaða áhrif breytingar á þeim geta haft fyrir einstakling og samfélagið í heild.
-

Verkefnalýsing

Í þessu verkefni ætlar þú að gera tilraun á þér í einn mánuð. Þú ætlar að skoða hvernig þú getur gert neysluvenjur þínar sjálfbærari. Til þess þarftu að byrja á því að skoða neysluvenjur þínar í dag. Veldu svo einn þátt sem þú ætlar að breyta í einn mánuð. Settu upp skýrslu og ákveddu tíma til að taka stöðu á verkefninu hjá þér einu sinni í viku. Í lok tilraunatímabilsins klárar þú að setja upp skýrsluna þína og klárar hana.

Hafðu í huga

- + Hvað merkir orðið sjálfbærni?
- + Hvað hefur orðið sjálfbærni með neytendavenjur þínar að gera?
- + Hverjar eru neysluvenjur mínar þegar kemur að fatainnkaupum, matvælum, snyrtivörum eða ferðamáta?
- + Hvaða þátt myndi ég vilja gera tilraun til að breyta til að auka sjálfbærni í lífi mínu?
- + Að skrá vikulega hvernig þér gengur og hvort og þá hvaða breytingu þú sérð.
- + Í lok tilraunartímabilsins: Hvaða áhrif hafði þessi breyting á líf þitt? Hér er hægt að skoða fjárhagsleg, heilsufarsleg eða önnur áhrif.

Verkfæri

- + Sjálfstæð uppsetning skýrslu í tölva eða blaði ásamt skriffærum. Einnig má nýta skýrslu á næstu síðu.

Afurð

Verkefnið er sett upp sem skýrsla (sjá hugmynd af uppsetningu á næstu síðu).

Viðmið um árangur

- + Nemandi getur sett upp skýrslu á eign athugun.
- + Nemandi sýnir þekkingu á hugtakinu sjálfbærni.
- + Nemandi skoðar neysluvenjur sínar og leggur sig fram um að skoða breytingar á þeim.

Hópastærð

Einstaklingsverkefni

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

Í heild 6 kennslustundir dreifðar á einn mánuð.

- + **2 kennslustundir:** Kynning og uppsetning verkefnis.
- + **½ kennslustund vikulega:** Skoða framgang verkefnis.
- + **2 kennslustundir í lok mánaðarins:** Skýrsla kláruð og niðurstöður skoðaðar.

Undirbúningur

Fara yfir skýrslugerð með nemendum og hvað skiptir máli í henni. Prenta út skýrslublað á næstu síðu eða fá nemendur til að setja sjálfstætt upp rannsóknarskýrslu.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Samþætting við stærðfræði:

- + Hægt væri að nýta verkefnið til þess að samþætta með fjármálafræðslu og skoða hvernig við getum nýtt betur fjármuni.

Samþætting við heimilisfræði:

- + Hægt væri að skoða matarsóun og hvernig hægt er að nýta betur matvæli.

Samþætting við textílmennt:

- + Hægt væri að skoða fatasóun og hvernig draga út má hana. Hægt væri að taka fyrir endurhönnun fatnaðar með því að fá nemendur til að mæta með eigin fatnað sem ekki er notaður lengur og honum gefið framhaldslíf.

Tilgangur	Af hverju erum við að gera tilraunina?
Tæki/efni	Hvað þurfum við að nota til að framkvæma hana?
Framkvæmd	Hvernig gerir þú tilraunina?
Tilgáta	Hvað heldur þú að gerist í tilrauninni?
Niðurstöður	Nú máttu framkvæma tilraunina. Hér kemur bara fram bein lýsing á hvað gerist.
Úrvinnsla/umræða	Hverju komstu að þegar þú gerðir tilraunina og afhverju? Hafðir þú rétt fyrir þér í tilgátunni? Heldurðu að þú hefðir fengið aðrar niðurstöður ef þú hefðir gert eitt-hvað öðruvísi?

SJÁLFBÆRA NEYSLU OG FRAMLEIÐSLU

Markmið

- + Er að þekkja vel hugtakið sjálfbær neysla og framleiðsla.
-

Verkefnalýsing

Verkefnið er að búa til spil með endurnýtingu og endurvinnslu efna, þar sem hugtökin sjálfbær neysla og sjálfbær framleiðsla eru nýtt. Mikilvægt er að settar séu upp spilareglur til að útskýra gang spilsins.

Hafðu í huga

- + Hvernig spil finnst mér skemmtileg?
- + Hvernig get ég sett upp spilið svo það sé fræðandi og nýtist okkur?
- + Hvaða efni finnst mér mest spennandi að skoða og fjalla um varðandi sjálfbærni? Allt eða matvæli, raftæki, fatnað? Eða kannski eitthvað annað?

Verkfæri

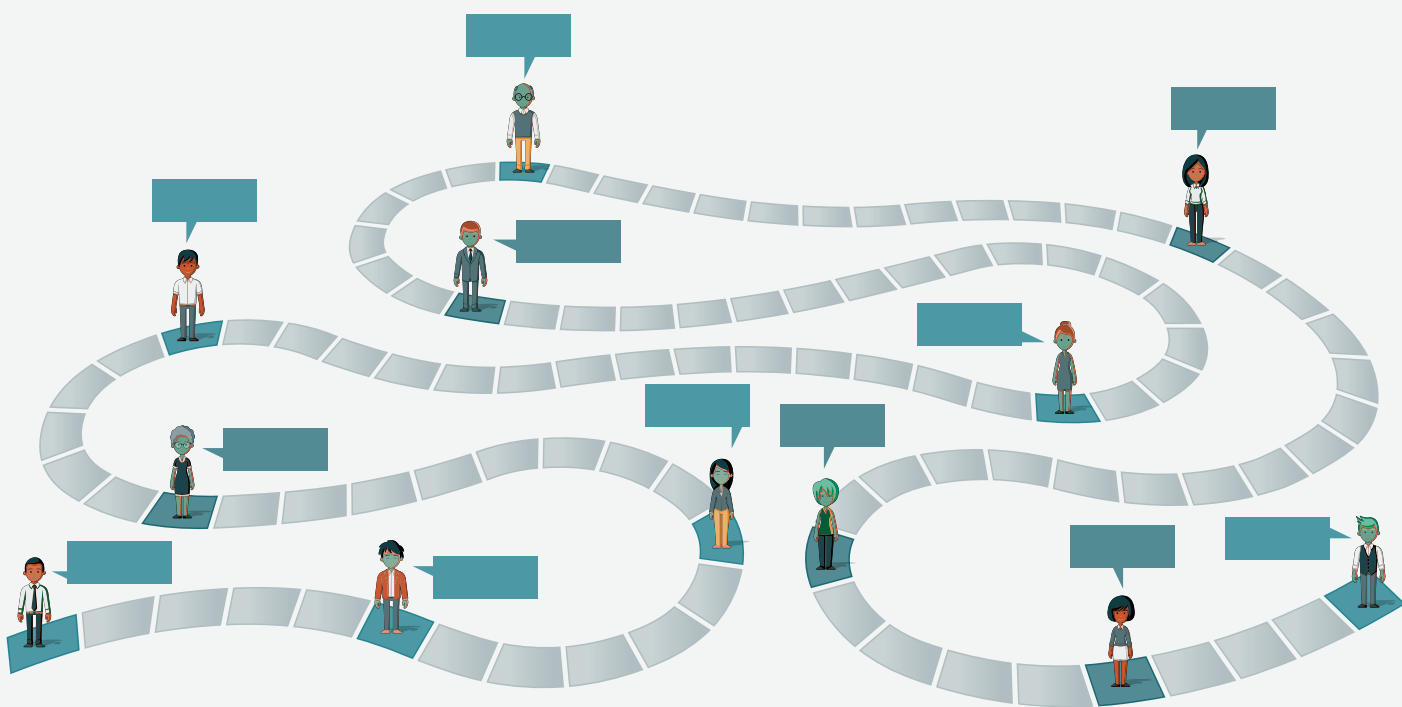
- + Safnaðu endurnýtanlegum efnivið fyrir spilið þitt. Það getur t.d. verið spilastokkur sem vantar spil í, pappakassi til að búa til spilaborðið úr, efnisafgangar úr smíðastofunni eða annað efni sem fellur til og þú telur geta nýst þér.

Afurð

Spil ásamt spilareglum.

Viðmið um árangur

- + Verkefnið er sett upp sem spil.
- + Verkefnið er merkt þeim sem unnu það.
- + Verkefnið er búið til úr endurnýtanlegum efnivið.
- + Í verkefninu kynnast þeir sem spila það hugtökunum sjálfbær neysla og sjálfbær framleiðsla.
- + Í spilareglum kemur fram; fyrir hve marga er spilið, aldur sem það hentar ásamt framgangi spilsins.
- + Spilareglur eru skýrar og vel uppsettar.

Hópastærð

2-3 nemendur

Námsgreinar

Íslenska, náttúrufræði og
upplýsinga- og tæknimennt.

Tímarammi

4–6 kennslustundir

Undirbúningur

Gott er að leggja inn verkefnið og leyfa fyrstu kennslustund að vera hugarflug. Þá ákveða nemendur hvað þeir ætla að gera, hvað þeir þurfa til þess og ákveða hvernig þeir ætli að nálgast þá hluti sem þeir þurfa til verkefnisins.

Frekari samþætting við aðrar greinar

Hægt er að samþætta verkefnið við margar list-og verkgreinar. Þannig má búa til spilaborð í textíl, myndmennt eða smíði ásamt því að útbúa leikmenn. Þannig færu aðrir tímar meira í að útbúa umfjöllunarefni spilsins. Gaman væri svo að leyfa nemendum að spreyta sig á spilum hvers annars.

HVAÐ GETUM VIÐ GERT?

Hér koma hugmyndir af allskonar verkefnum nemendahópurinn gæti staðið fyrir

1. Matarsóunaráttak í skólanum

Allt er vigtað af matvælum sem nemendur henda í ruslið. Samstarf milli eldhúss og nemenda.

2. Sauma fjölnota poka og gefa eða selja í nærumhverfinu

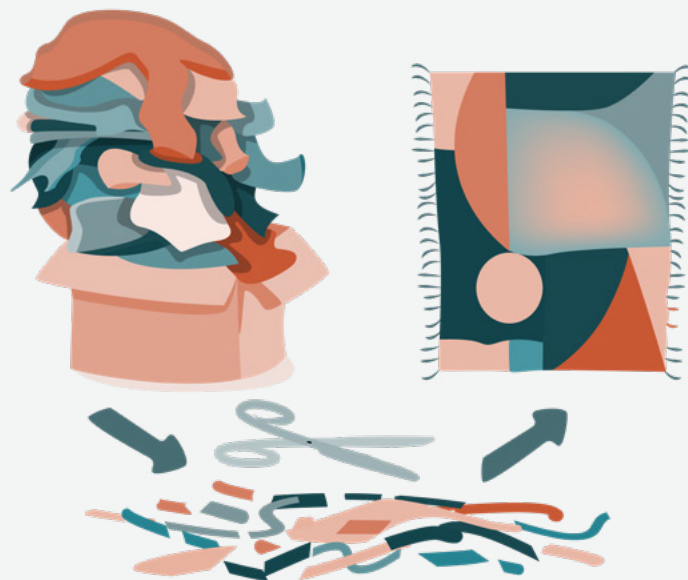
Skemmtilegt samstarf milli náttúrufræði og textíls

3. Nýta gamlan textíl til þess að búa til föt

Endurhanna spangir/scrunchy eða slíkt. Safna gömlum fatnaði að heiman.

4. Skiptifatamarkaður fyrir nærumhverfið

Hvernig væri að gefa fatnaði framhaldslíf og skipta út fötum sem þú nýtir ekki lengur og fá „nýjan“ fatnað í staðinn.

5. Dótaskiptimarkaður í nærumhverfi

Börn vaxa úr grasi og leikföng og spil hæfa stundum ekki aldri þeirra lengur. Hér er kjörið tækifæri til að gefa leikföngum framhaldslíf.

6. Skiptimarkaður tengdur hátíðum s.s. jólum/páskum/afmælum

Í stað þess að urða afgangshluti frá hinum ýmsu hátíðum t.d. Vegna afgangsservétta frá afmælum eða ef skipta á út jólas krauti er hægt að hafa skiptimarkað það sem fólk getur skipst á hlutum.

7. Frætt yngri nemendur um endurvinnslu

Þar sem eldri nemendur eru fyrirmynd fyrir yngri nemendur er sniðugt að virkja þá í fræðslu um endurvinnslu til yngri nemenda.

8. Gróðursetja tré til að minnka vistspor okkar

Einn hluti af því að kolefnisjafna neyslu okkar er að gróðursetja tré.

9. Umhverfissáttmáli fyrir skólann

Hvernig ætlar skólasamfélagið ykkar að passa upp á að sinna náttúruvernd og styðja við sjálfbærni? Sniðugt er fyrir skóla að setja sér umhverfissáttmála með það fyrir sjónir að allt samfélagið taki þátt.

SJÁLFBÆRNI — VERKEFNABANKI

ISBN 978-9979-0-2700-3

© 2023 Björn Kristjánsson, Helgi Reyр Auðarson Guðmundsson og Hildur Arna Håkansson.

© 2022 Myndhöfundur: Aron Freyr Heimisson 1, 3, 36, 69, 100, 124, 150, 181.

Aðrar myndir og teikningar Shutterstock.

Ritstjóri: Andri Már Sigurðsson

Hönnun og umbrot: Aron Freyr Heimisson

Allur réttur áskilinn

1. útgáfa 2023

Menntamálastofnun

40665